

T.C
ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI

YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN VERGİ OLGUSUNA YÖNELİK
ALGILARI: ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Ömer AKKARA

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Ufuk GENÇEL

anakkale-2016

TAAHHÜTNAME

Yüksek Lisans Bitirme Tezi olarak sunduğum “Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergi Olgusuna Yönelik Algıları: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği ” adlı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26/07/2016

Ömer AKKARA

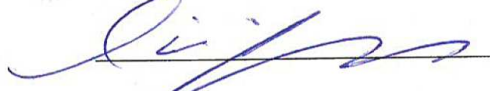
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Ömer AKKARA'ya ait

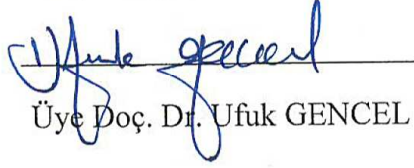
**“Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergi Olgusuna Yönelik Algıları: Çanakkale Onsekiz
Mart Üniversitesi Örneği”**

Adlı çalışma, jürimiz tarafından Maliye Anabilim Dalı,

YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği ile kabul edilmiştir.

Üye Doç. Dr. Musa GÖK

Üye Doç. Dr. Ufuk GENÇEL

(Danışman)

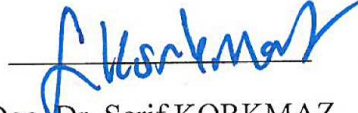

Üye Yrd. Doç. Dr. Timur TÜRĞAY

Tez No : 10119051

Tez Savunma Tarihi : 27/06/2016

ONAY

Doç. Dr. Şerif KORKMAZ

Enstitü Müdürü

27/07/2016

ÖZET

YÜKSEKÖĞRETİM ÖĞRENCİLERİNİN VERGİ OLGUSUNA YÖNELİK ALGILARI: ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

“Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergi Olgusuna Yönelik Algıları: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği” başlıklı bu çalışmada vergi olgusu ele alındıktan sonra bireylerin vergiye gönüllü uyumuna etki eden bireysel ve çevresel faktörler açıklanmış ardından bireylerin vergiye karşı tepkilerinin olumlu ve olumsuz sonuçları incelenmiştir. Bu bilgiler ışığında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencileri üzerinde uygulanan anket çalışmasının sonucunda elde edilen veriler incelenerek değerlendirilmiştir.

İki bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde verginin kavramı, tarihsel gelişimi, mali psikoloji ve vergi psikolojisi kapsamında ele alınan kavramlar, bireylerin vergiye karşı gönüllü uyumuna etki eden bireysel ve çevresel faktörler ve bireylerin vergiye karşı tutum ve davranışlarının olumlu ve olumsuz sonuçları incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise güvenilirliği test edilmiş 500 adet tesadüfî örnekleme metodu ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencileri üzerinde uygulanan anket çalışmasından edinilen veriler SPSS v.22,0 istatistik paket programı ile Sıklık(yüzde), Ki-Kare, Mann Whitney U, Kruskal- Wallis analiz testlerine tabi tutulmuş ve elde edilen sonuçlar birinci bölümde teorik bilgilerle birlikte ele alınıp değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Vergi Uyumu, Vergi Psikolojisi, Vergi Algısı, Vergi Bilinci

ABSTRACT

PERCEPTIONS OF HIGHER EDUCATION STUDENTS TOWARDS TAX CONCEPT: THE CASE OF ÇANAKKALE ONSEKİZ MART UNIVERSITY

In this study with the title “Perceptions of Higher Education Students Towards Tax Concept: The Case of Çanakkale Onsekiz Mart University” after taking the tax concept into the consideration, personal and environmental factors affecting the voluntary compliance of individuals towards tax were explained then the negative and positive results of the responses of the individuals were reviewed. With the light of this information, the data derived as a result of the survey study applied on Çanakkale Onsekiz Mart University students was analysed and reviewed.

This study consists of two parts. In the first part of the study, the concept and historical progress of tax, concepts taken into consideration in financial psychology and tax psychology, personal and environmental factors that affect voluntary compliance of individuals towards taxes and positive and negative results of the attitudes and behaviours of the individuals towards taxes were reviewed. In the second part of the study, data derived from the survey study applied on Çanakkale Onsekiz Mart University with 500 random sampling methods reliability of which was tested was put into Frequency (percent), Chi-Square, Mann Whitney U, Kruskal- Wallis analysis tests with SPSS v.22.0 statistical package program and the results achieved were assessed having been taken into consideration together with the theoretical information from the first part.

Key Words: Tax Compliance, Tax Psychology, Tax Perception, Tax Awareness

ÖNSÖZ

Vergiler, ülkemizde bütçe gelirleri içerisinde çok yüksek bir paya sahip olduğu için büyük bir öneme sahiptir. Vergilerin sahip olduğu bu önem, devletin daha etkin ve planlı bir vergileme sistemini uygulamasını zorunlu bir hale getirmektedir. Bu çerçevede vergi politikalarının etkinliğinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu çalışmaların başında mükelleflerin vergiye karşı gönüllü uyum düzeylerini dolayısıyla vergi bilinç seviyelerini artıracak etkinlikler yer almaktadır. Bu çalışmalar içinde fiili olarak dolaylı vergilerin, potansiyel olarak Gelir Vergisi mükellefi olan yükseköğrenim öğrencilerinin vergi bilinç düzeylerinin artırılmasına yönelik eğitim faaliyetlerinin sürdürülmesi, vergilerin belirlenen amaçları gerçekleştirmesinde belirleyici olmaktadır.

Yüksek lisans eğitimim boyunca fikirlerine ve önerilerine önem verdiğim, hem bu çalışmada hem kariyer gelişimimde katkılarını esirgemeyen değerli hocam Ufuk GENCEL'e sabır ve emekleri için teşekkür ederim.

Hayatımın her anında varlığıyla onur duyduğum başta annem ve babam olmak üzere değerli aileme, değerli dostlarım İhsan OLCAY'a ve Nesim DENİZ'e ve beni destekleyen arkadaşım Ümit AKARSU'ya ayrıca teşekkür ederim.

Ömer AKKARA

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR.....	ix
TABLO LİSTESİ.....	x
GİRİŞ.....	1

BÖLÜM I

VERGİYE KARŞI TUTUM VE DAVRANIŞLAR: TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. Vergi Kavramı	3
1.2. Verginin Tarihsel Gelişimi	4
1.3. Verginin Önemi	6
1.4. Vergi Yüğü	11
1.4.1. Toplam Vergi Yüğü	12
1.4.2. Bölgesel Vergi Yüğü	12
1.4.3. Sektörel Vergi Yüğü	12
1.4.4. Gelir Gruplarına Göre Vergi Yüğü	12
1.4.5. Kişisel Vergi Yüğü	13
1.4.5.1. Objektif Vergi Yüğü	13
1.4.5.2. Sübjektif Vergi Yüğü	13
1.4.6. Kişisel Net Vergi Yüğü	13
1.4.7. Gerçek Vergi Yüğü	14
1.5. Vergilemede Sınır	14
1.5.1. Vergilemede Adalet Ve Eşitlik	15
1.5.2. Vergilemede Adalet	15

1.5.2.1. Faydalanma İlkesi.....	16
1.5.2.2. Ödeme Gücü İlkesi	16
1.5.3. Vergilemede Eşitlik	16
1.6. Mali Psikoloji	16
1.7. Vergi Psikolojisi	18
1.8. Bireylerin Vergi Olgusuna Yönelik Algılarını Etkileyen Faktörler ve Vergiye Karşı Tutum Ve Davranışların Sonuçları	19
1.8.1. Bireysel Faktörler	20
1.8.1.1. Gelir Düzeyi	20
1.8.1.2. Aile Yapısı.....	20
1.8.1.3. Vergi Bilinci	21
1.8.1.4. Eğitim Durumu	22
1.8.1.5. Devlete Bağlılık.....	22
1.8.1.6. Siyasi İktidarı Benimseme Durumu	23
1.8.1.7. Bireyin Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşünceleri.....	23
1.8.1.8. Kamu Hizmetlerinin Gerekliliğine Olan İnanış.....	24
1.8.1.9. Bireyin Mesleği ve Şahsi Özellikleri.....	25
1.8.2. Çevresel Faktörler	25
1.8.2.1. Vergi Adaleti	26
1.8.2.2. Vergi Afları	26
1.8.2.3. Vergi Sisteminin Karmaşıklığı	27
1.8.2.4. Vergi Oranları ve Sayısı	27
1.8.2.5. Vergi Denetimi ve Cezaları	28
1.8.3. Vergiye Karşı Tutum ve Davranışların sonuçları.....	29
1.8.3.1. Vergiye Karşı Tutum ve Davranışların Olumlu Sonuçları	29
1.8.3.2. Vergiye Karşı Tutum ve Davranışların Olumsuz Sonuçları.....	29

1.8.3.2.1. Vergiden Kaçınma	30
1.8.3.2.2. Vergi Kaçakçılığı	30
1.8.3.2.3. Vergi Grevi ve Vergi Reddi	33

BÖLÜM II

VERGİ ALGISI VE VERGİYE YÖNELİK TUTUM VE DAVRANIŞLAR: ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

2.1. Araştırmanın Amacı	36
2.2. Araştırmanın Ana Kitle, Örneklemi ve Yöntemi	37
2.3. Veri Toplama Aracı	37
2.4. Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistikî Yöntemler	38
2.5. Örneklem Hakkında İstatistikî Bilgiler	38
2.6. Araştırma Bulguları	44
2.6.1. Sıklık Analizi	44
2.6.1.1. Öğrencilerin Vergiyi Tanımlaması	44
2.6.1.2. Vergi Politikası Hakkındaki Görüşler	45
2.6.1.3. Devletin Harcama ve Vergi Politikası Hakkındaki Görüşler	46
2.6.1.4. Vergi Kaçakçılığına Bakış	47
2.6.1.5. Türkiye’de Vergi Bilincinin Ne Şekilde Artırılabilceği Hakkındaki Görüşler	48
2.6.2. Çapraz Tablo Analizleri	49
2.6.2.1. Cinsiyete Dayalı Vergi İle İlgili Değişkenlerin Karşılaştırılması	49
2.6.2.2. Aile Gelir Düzeyine Göre Vergi İle İlgili Değişkenlerin Karşılaştırılması	53
2.6.2.3. Fakültelere Dayalı Vergi İle İlgili Değişkenlerin	

Karşılaştırması	56
2.6.2.4. Vergi Dersi Alma Durumuna Dayalı Vergi İle İlgili	
Değişkenlerin Karşılaştırması.....	60
2.6.2.5. Verginin Ne Anlama Geldiği Bakımından Vergi İle İlgili	
Değişkenlerin Karşılaştırması.....	61
2.6.2.6. Bir İş Yeri Sahibi Olması Durumuna Dayalı Vergi İle İlgili	
Değişkenlerin Karşılaştırması.....	63
2.6.3. Mann Whitney U Analizi	64
2.6.3.1. Cinsiyete Dayalı Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması	64
2.6.3.2. Vergi Dersi Alıp Almama Durumuna Göre Bazı Sayısal	
Değişkenlerin Karşılaştırması.....	65
2.6.3.3. Kendilerine Ait İş Yerleri Olduğunda Az Vergi Vermenin	
Yollarını Arama Durumları İle Vergi Kaçırmanın Ne	
Çağrıştırdığı Düzeylerinin İncelenmesi.....	67
2.6.3.4. Cinsiyete dayalı fiş/fatura alma alışkanlıkları ile Bazı Sayısal	
Değişkenlerin İncelenmesi	68
2.6.4. Kruskal Wallis Analizi	69
2.6.4.1. Yaş Düzeyleri Bakımından Bazı	
Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması	69
2.6.4. 2. Baba Meslekleri Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal	
Değişkenlerin Karşılaştırması.....	71
2.6.4. 3. Anne Meslekleri Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal	
Değişkenlerin Karşılaştırması.....	72
2.6.4.4. Ailelerin Gelir Düzeyi Bakımından Bazı Sayısal Değişkenlerin	
Karşılaştırması	73
2.6.4.5. Ailelerin İkamet Ettiği Yer Düzeyi İle İlgili Bazı Sayısal	

Değişkenlerin Karşılaştırması.....	74
2.6.5. Beşli Llikert Ölçeğine Göre Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergi	
Bilinci ve Fiş/Fatura Alma Alışkanlığı Düzeylerinin İncelenmesi	76
SONUÇ	79
KAYNAKÇA	83
EKLER	92

KISALTMALAR CETVELİ

Ar- Ge	: Araştırma-Geliştirme
C	: Cilt
CREMA	: Ekonomi, Yönetim ve Sanat Araştırmaları Merkezi
GİB	: Gelir İdaresi Başkanlığı
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
GV	: Gelir Vergisi
İİBF	: İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
İMF	: Uluslararası Para Fonu
KDV	: Katma Değer Vergisi
MYO	: Meslek Yüksekokulu
ÖİV	: Özel İletişim Vergisi
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
p	: Asyump
S	: Sayı
s	: Sayfa
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TLRC	: Mali Araştırmalar Enstitüsü
Vol	: Volume

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: 2004-2015 Yılları Arası Bütçe Gelirleri İçerisinde Vergi Gelirleri ve Oranları(%).....	9
Tablo 1.2: 2006-2013 yılları arasında Dolaylı ve Dolaysız Vergi Gelirlerinin GSYH'ye Oranı	10
Tablo 2.1: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	38
Tablo 2.2: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerin Yaşa Göre Sıklık Dağılımı	39
Tablo 2.3: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerinin Öğretim Türüne Göre Sıklık Dağılımı	39
Tablo 2.4: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerinin İkamet Ettiği Yerin Sıklık Dağılımı	39
Tablo 2.5: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerinin Baba Mesleğine Göre Sıklık Dağılımları	40
Tablo 2.6: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerinin Anne Mesleğine Göre Sıklık Dağılımı	41
Tablo 2.7: Ankete Kalen Yükseköğrenim Öğrencilerinin Ailelerinin İkamet Ettiği Yerin Sıklık Dağılımı	42
Tablo 2.8: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerinin Ailelerinin Aylık Gelirine Göre Sıklık Dağılımı	42
Tablo 2.9: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerinin Aylık Harcamalarına Göre Sıklık Dağılımı	42
Tablo 2.10: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerinin Fakültelere ve Yüksekokullara Göre Sıklık Dağılımı	43
Tablo 2.11: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerinin Okudukları	

Bölmömlere Göre Sıklık Dağılımı.....	43
Tablo 2.12: Ankete Katılan Yükseköğrenim Öğrencilerinin Vergi	
Dersi Alıp Almamalarına Göre Sıklık Dağılımı.....	45
Tablo 2.13: Sizce Vergi Ne Anlama Geliyor ?.....	46
Tablo 2.14: Sizce Devlet Artan Gelir İhtiyacını Nasıl Karşılmalıdır?	47
Tablo 2.15: Sizce Devlet Hangi Alanlarda Harcamalar Yaparsa	
Vergi Verme Gönüllölüğünüz Artar?	48
Tablo 2.16: Ankete Katılanların Vergi Kaçakçılığı Hakkındaki Görüşler	48
Tablo 2.17: Vergi Bilincinin Nasıl Artırılabilirceğı Hakkındaki Görüşler	50
Tablo 2.18(a): Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyetine Dayalı Vergi	
İle İlgili Değışkenlerin Karşılaştırılması	52
Tablo 2.18(b): Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Dayalı Vergi İle İlgili	
Değışkenlerin Karşılaştırması	53
Tablo 2.18(a): Ailelerin Gelir Düzeyine Göre Vergi İle İlgili	
Değışkenlerin Karşılaştırılması(TL).....	54
Tablo 2.19(b): Ailelerin Gelir Düzeyine Göre Vergi İle İlgili	
Değışkenlerin Karşılaştırılması(TL).....	56
Tablo 2.20(a): fakötelere dayalı vergi ile ilgili bazı değışkenlerin karşılaştırması ..	58
Tablo 2.20(b): Fakötelere Dayalı Vergi İle İlgili Bazı Değışkenlerin	
Karşılaştırması	60
Tablo 2.21: Eğitim Hayatınız Süresince Vergi Konusunda Bilgilenmenizi	
Sağlayacak Bir Ders Aldınız Mı?	61
Tablo 2.22: Sizce Vergi Ne Anlama Geliyor ?.....	62
Tablo 2.23: İşyeri Sahibi Olsanız Daha Az Vergi Vermenin Yollarını Arar	
MıSınız ? (Çapraz Tablo Analizi)	64
Tablo 2.2.4: CinsiyeteDayalı Bazı Sayısal Değışkenlerin İncelenmesi	66

Tablo 2.25: Vergi Dersi Alma İle Bazı Sayısal Değişkenlerin Analizi	67
Tablo 2.26: Kendinize Ait İşyeri Sahibi Olursanız Daha Az Vergi Vermenin Yollarını Arar Mısınız ? (Mann Whitney U Analizi)	68
Tablo 2.27: Cinsiyete Dayalı Fiş/Fatura Alma Alışkanlıkları İle Bazı Sayısal Değişkenlerin Değerlendirmesi.....	69
Tablo 2.28: Yaş Düzeylerine Dayalı Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması	70
Tablo 2.29: Baba Meslekleri Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması	71
Tablo 2.30: Anne Meslekleri Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması	72
Tablo 2.31: Ailelerin Gelir Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal Verilerin Karşılaştırması.....	73
Tablo 2.32: Ailelerin İkamet Yerlerine Göre Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması.....	74
Tablo 2.33: Fakülteye Dayalı Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması	75
Tablo 2.34: 5’li Likert Ölçeğine Göre Ankete Katılan Öğrencilerin Vergi Bilinci ve Fiş/Fatura Alma Alışkanlık Düzeyinin İncelenmesi.....	76

GİRİŞ

Vergi, kamu harcamalarının finansmanında kullanılan, bireylerden zorunlu ve karşılıksız ve nihai olarak alınan nakdi ödemeleri ifade etmektedir. Vergilemenin iktisadi ve sosyal amaçlarının yanı sıra en önemli amacı mali olan kamu harcamalarının finansmanını sağlamaktır. Anayasanın 73. maddesine göre herkes kamu giderlerini karşılamak için ödeme gücüne göre vergi vermekle yükümlüdür. Ülkemizde kamu gelirlerinin yaklaşık %88'ini vergiler oluşturmaktadır. Vergilerin bütçe gelirleri içinde sahip olduğu bu yüksek oran adil ve etkin bir vergi sisteminin oluşturulmasını gerektirmektedir. Böylece vergi politikalarıyla belirlenen hedeflere ulaşılması kolaylaşacaktır. Bu süreçte etkinliğin artırılması için vergilerin nüfusun geneline yayılması ve vergi bilinç düzeyinin artırılması oldukça önemlidir.

Vergi, bireylerin gelirinde, servetlerinde azalmaya neden olduğu için özel kesim tasarruflarını azaltıcı bir fonksiyona sahiptir. Bu nedenle vergi, bireyler tarafından bir yük olarak görülmektedir. Vergilerin kanuni ve zorunlu bir ödeme olması bireyleri vergi ödememe yollarını aramaya sevk etmektedir. Dolayısıyla bireyler vergiden kaçınma, vergiyi kaçırmak, tazyiki yüksek olan vergiler ile ilgili kanunları yürürlükten kaldırmak için baskı ve çıkar gruplarını desteklemek, yatırımlarını vergi cenneti ülkelerinde gerçekleştirmek gibi yollara başvuruabilirler.

Bireylerin vergiye gönüllü uyumunu etkileyen birey kaynaklı faktörler ve vergi sistemi kaynaklı faktörler bulunmaktadır. Birey kaynaklı faktörler; demografik, eğitim, devlete bağlılık, kamu harcamalarının gerekliliğine olan inanış, siyasi iktidarı benimseme durumu iken, vergi sisteminin karmaşıklığı, verginin oran ve sayısının fazlalığı, adaletsiz vergi uygulaması, sık sık yapılan vergi afları ve vergi kanunlarının anlaşılacak kadar karmaşık olması vergi sisteminden kaynaklanan faktörlerdir. Sayılan faktörlerin etkileme derecesine paralel olarak bireyler vergiye karşı tutum ve davranış sergilerler.

Yükseköğretim öğrencilerinin vergi olgusuna yönelik algılarını konu edinmiş akademik çalışmalar çok azdır. Yükseköğretim çağında bulunan, hem dolaylı vergi mükellefi hem potansiyel gelir vergisi mükellefi olan öğrencilerin vergi bilinç düzeylerini saptamak optimal vergi hasılatı için önem arz etmektedir. Bu nedenle yükseköğretim öğrencilerinin vergi bilinç düzeylerini belirlemek amacını taşımaktadır.

Çalışmanın birinci bölümünde öncelikle vergi kavramının tanımı, verginin tarihsel gelişimi ve çeşitli vergi yükü kavramları ele alınmıştır. Daha sonra mali psikoloji ve vergi psikolojisi kapsamında mali anestezi, mali zorlama, mali aldanma, vergi alerjisi, taksiflasyon ve Olivera-Tanzi etkisi gibi kavramlar incelenmiştir. Son olarak bireylerin vergi algısını, vergiye karşı tutum ve davranışlarını etkileyen bireysel ve çevresel faktörler ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde araştırmanın amacı, evren ve örnekleme, araştırmanın yöntemi ve veri toplama aracı açıklandıktan sonra bireysel ve çevresel faktörler sonucu yükseköğretim öğrencilerinin vergi bilincini, fiş/fatura alma alışkanlıklarını, vergi kaçakçılığına bakışlarını, üniversite okumanın fiş/fatura alma alışkanlıklarına olan etkisini ve kamu gelir ve harcamaları hakkındaki görüşlerini belirlemeye yönelik 450 Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencilerine uygulanan anketten elde edilen veriler Sıklık, Çapraz Tablo, Kruskal Wallis ve Mann Whitney U testleri ile yapılan analizine yer verilmiştir.

BÖLÜM I

VERGİYE KARŞI TUTUM VE DAVRANIŞLAR: TEORİK VE KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Vergi, hakkında pek çok tanım yapılan tarihi ve sosyal bir olaydır. Önceleri insanların tabi oldukları devleti ayakta tutmak adına ihtiyari olarak hediye ve bağış şeklinde yaptıkları katkılar, değişen koşullar nedeniyle zorunlu bir ödeme olan vergiye dönüşmüştür. Devletler, özel kesimin üretmediği mal ve hizmetleri üretmek, sosyal yaşamı çağın gereklerine uygun olarak tasarlamak, yoksulların, emeklilerin ve malullerin sosyal hayata katılmalarını sağlamak için transfer ödemeler yapar. Bunların yanı sıra ekonomik büyüme ve istikrarı sağlamak, gelir dağılımında adaleti sağlamak, kaynak tahsisinde etkinlik sağlamak gibi amaçlarını gerçekleştirmek için en önemli gelir kaynağı ve etkili bir maliye politikası aracı olan vergileri kullanır. Devletler gelirlerinin içinde önemli paya sahip olan vergiler, bireylerin psikolojik tutum ve davranışlarında ve ekonomik kararlar almalarında belirleyici bir rol oynamaktadır. Vergi ödeyen bireylerin harcanabilir gelirlerinde azalma meydana gelmektedir. Bireyin ekonomik durumunda meydana gelen bu azalma vergiye yönelik algı, tutum ve davranışlarını vergi yüküne paralel olarak belirlemektedir.

1.1. Vergi Kavramı

Vergi, devletin kamu harcamalarının finansman açıklarını kapatmak için egemenlik gücüne dayanarak aldığı nakdi değeri ifade eder (Edizdoğan vd. 2013: 137).Klasik maliyecilerden Gaston Jeze, verginin kamu giderlerinin karşılanması için cebri ve bedelsiz istenen bir yükümlülük olduğunu öne sürmektedir. Modern maliyeciler, verginin hem kamu harcamalarının finansmanı hem devletin ekonomik ve sosyal hayata müdahale işlevini yerine getirmek için cebri ve bedelsiz olarak aldığı nakdi bir yükümlülük olduğu görüşündeler (Türk 2011: 111). Çağdaş maliyecilerin yaptığı tanımdan da anlaşılacağı üzere devletin vergi toplamasındaki amacı yalnızca kamu harcamalarının açıklarını finanse etmekle sınırlı değildir. Yeri geldiğinde finansman tercihini bir kenara bırakarak ekonomik ve sosyal hayata müdahale amacı ile de vergi alabilmektedir(Sabuncu 2011: 4).

Anayasanın 73.maddesinde Vergi düzenlenmiştir:

*“Herkes, kamu giderlerini karşılamak üzere, mali gücüne göre vergi ödemekle yükümlüdür. Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri yükümlülüklerin muaflık, istisna ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Bakanlar Kuruluna verilebilir.”**

Anayasanın vergi ödevi ile ilgili 73.maddesinden anlaşıldığı gibi vergi, devletle birey ve kurumlar arasında doğan kanuni bir borç ve alacak ilişkisi olarak tanımlamak mümkündür. Bu alacak borç ilişkisinde vergi alacaklısı devlet iken vergi borçlusu ise kişiler ve kurumlardır (Aksoy 2011: 187).

Verginin çeşitli tanımlarından yola çıkarak bir verginin günümüzde taşıdığı özellikler aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Vergi, bir bedel karşılığı değildir.
- Verginin sübjektif bir karşılığı yoktur.
- Vergi, bireylerden ve kurumlardan devlete ödenen nakdi tutardır.
- Vergi, kamu kesiminin finansman açığını karşılamak için devlet tarafından alınır.
- Vergi, devletin hükümlerlik yetkisine dayanarak aldığı zorunlu bir ödemedir.
- Vergi, devletin ekonomik ve sosyal faaliyetlerin yürütülmesi için aldığı bir bedeldir.
- Vergi, kamu harcamalarına katılma payıdır.
- Vergi, kamusal mal ve hizmetlerden yararlanmanın bedelidir.
- Vergi, kişi ve kurumların yatırım ve tasarruflarını azaltan zorunlu bir ödemedir.

1.2. Verginin Tarihsel Gelişimi

İnsanlar, aile ve klan dönemlerinden sonra siyasi topluluklar oluşturmuş böylece devletler ilk şeklini almıştır. Devletler, ortak ihtiyaçların karşılanması amacıyla halktan fedakârlıkta bulunmalarını istemiştir. Başlangıçta hediye ve bağış olarak yapılan bu fedakârlık zamanla zorunlu bir ödeme olan vergi şeklini almıştır (Akdoğan 2009: 123).

Vergi, neredeyse uygarlığın başlangıcından beri çeşitli şekillerde var olmuştur. Bilinen en eski vergi kayıtlarına milattan önce yaklaşık altı bin yıl öncesinde

* Türkiye Cumhuriyeti Anayasası Madde 73.

rastlanmaktadır. Bu kayıtlar Fırat ve Dicle nehirlerinin birleşme yerinin kuzeybatısında yer alan Irak'ın Lagaş kentinde kil tabletler üzerine yazılı şekilde bulunmuştur. Lagaş'ta bulunan krallık deveran/döngü diye anılan "Bala" adında bir vergi sistemi kullanmıştır. Lagaş'ta vergi çok düşük oranda alınmıştır. Ancak kriz ya da savaş dönemlerinde tüm ürünler üzerinden %10 oranında vergi alınmıştır (Carlson 2005: 3).

Mısır Uygarlığında vergilerin alındığına dair milattan önce 3000-2600 yıllarına dayanan yazılı papirüsler bulunmaktadır. Vergiler, ödenme şekli olarak angarya-imece ve ürün cinsinden aynı olarak alınmıştır(Eskicioğlu 2008: 152). Vergilerin aynı alınmasının yanı sıra angarya-imece usulü ile alınması bireylerin bedenen çalışarak vergilerini ödediklerini göstermektedir.

Roma İmparatorluğunda ithalat ve ihracat işlemlerinden "Portoria" adında vergi alınmıştır. İmparatorluğun çoğunluğu tarafından en mükemmel vergi planlayıcısı olarak düşünülen Kral Ceasar Augustus döneminde vergi toplayıcıları vergiden muaf tutulurken aile içi bireylerin aldıkları hediyeler hariç tüm servet değerleri üzerinden %5 oranında vergi alınmıştır. Alınan bu vergiler ordudan emekli olan askerlerin ihtiyaçları için kullanılmıştır. Roma İmparatorluğunda servet vergilerinin yanı sıra satış vergileri de alınmıştır. Ceasar Augustus döneminde satış vergisi oranı köleler üzerinde %4, diğer satışlarda ise %1 olarak belirlenirken Julius Ceasar döneminde tüm satışlar üzerinden %1 olarak uygulanmıştır(A History of Taxation 1999: 1).

Eski çağlarda vergilerin alınmasının bir kanuna dayandırılmaması kralların ya da hükümdarların keyfi vergi almaları sonucunu doğurmuştur. Tarihte vergi uygulamalarına getirilen ilk sınırlama "Büyük Özgürlük Bildirisi" olarak bilinen Magna Carta Libertatum'dur(Mutlu 2009:35). İngiltere'de 1215 yılında krala kabul ettirilen bu bildiri ile kralın vergilendirme yetkileri sınırlandırılmıştır. Büyük Özgürlük Bildirisi ile kralın tüm vergilendirme yetkileri Comon Council adı verilen meclise devredilmiştir(Pehlivan 2013:22).

Osmanlı Devletinde vergi sistemi şer'i vergiler ve örfi vergilerden oluşmaktadır. Şer'i vergiler fıkıh kitaplarındaki hükümlere göre kanunnamelere göre alınırken örfi vergilerin bir kısmı kanunnamelerle bir kısmı da fermanlarla alınmıştır (Aktan vd. 2002:2).

Osmanlı Devletinde vergi kavramı yerine yükümlülük anlamına gelen "Tekalif" sözcüğü kullanılmıştır. Vergiler de Tekalifi Şer'iyeye ve Tekalifi Örfiye olmak üzere iki

gruba ayrılmıştır. Tekalifi Şer'îye, İslam hukuku esaslarına göre Öşür*, Cizye** ve Haraç***'tan oluşurken tekalifi örfîye, fethedilen topraklarda yaşayan halktan alınan ve geçmişten süren gelen Türk devlet geleneğinin örf ve adetlerinden doğan Pazar ve Panayır Resimleri, Otlak Resimleri**** ve Çift Bozan Resimleri***** şeklinde alınan vergilerden oluşmaktadır (Üçok 1999: 74).

Vergilerin alınmasında hükümdarların veya kralların keyfi davranışları ve değişen sosyo ekonomik nedenler, bireylerin zamanla zorunlu bir ödeme halini alan vergiyi ödemelerinde direnç göstermelerine neden olmuştur. Bu direncin en önemli örneklerinden birisi Poujade hareketidir.

Fransa'da küçük bir kırtasiye dükkânı işleten ve aynı zamanda belediye meclis üyesi olan Pierre Poujade tarafından 1954 yılında başlatılan, başlangıçta küçük bir isyan olarak değerlendirilen Poujade Hareketi gittikçe genişleyen bir eyleme dönüşmüş ve bütün Fransa'ya yayılmıştır (Aktan 2002: 5).

Poujade hareketinin asıl sebebi mali olmakla birlikte iktisadi ve siyasi nedenler de hareketin kısa sürede yayılmasına neden olmuştur. Poujade hareketinin başlangıç noktası Fransa'nın en fakir bölgesi olan Lot kentidir. Nüfus artışlarıyla birlikte gelişmiş kentlere göçün artmasıyla bölgenin zirai gelirlerinde azalmayı da beraberinde getirmesi Poujade hareketinin sosyo-ekonomik nedenini oluşturmuştur (Bulutoğlu 1958: 174).

1.3. Verginin Önemi

Vergiler, günümüzde kamunun gelir kaynakları arasında en önemli yeri tutmaktadır. Devlet sunduğu hizmetlerin ve yaptığı harcamaların finansman açığını kapatmak için egemenlik gücüne dayanak cebren aldığı vergileri kullanır. Devletin cebri yolla aldığı vergiler, bireylerin yararlandığı belirli bir kamu hizmeti karşılığı olmayıp, kamunun yaptığı tüm hizmetlerin bir karşılığıdır (Erginay 1972: 21).

Vergilendirme ülkenin ekonomik büyümesi üzerinde de etkili olabilmektedir. Vergi sayısı ve oranındaki artışlar özel kesimin yatırımlarını ve Ar-Ge faaliyetlerini olumsuz

* Öşür: Müslüman vatandaşların sahip olduğu arazinin mahsulünden alınan iktisadi değerdir.

** Cizye: Müslüman olmayan vatandaşlardan askerlik hizmeti yapmamalarına karşılık alınan vergidir.

*** Haraç: Fethedilen topraklarda Müslüman olmayan kimselerden sahip oldukları arazinin mahsulü üzerinden alınan vergidir (Aksoy 2011:168).

**** Otlak Resimleri: Koyun sürüsü üzerinden alınan vergidir. Yerlilerden alınmaz. Hariçten gelen koyun sürüleri üzerinden alınır.

***** Çift Bozan Resimleri: Ekip biçilmek üzere kendisine arazi verilen kişilerin bu araziyi işlememesi nedeniyle ödemek zorunda oldukları vergidir (Üçok 1999:79).

etkilerken kamunun sunduğu altyapı hizmetleri, eğitim ve sağlık gibi mal ve hizmetlerin finansman açığını kapatmada önemli rol oynamaktadır (Myles 2007: 5). Vergiler, büyümenin yanı sıra gelir dağılımında adaletin sağlanması, etkin kaynak tahsisi, bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması, ekonomik istikrar ve kalkınmanın finansmanı gibi temel amaçların yanında nüfus planlaması, çevreyi koruma, işsizliği önleme, teknolojik gelişme vb. araçlar için etkili bir maliye politikası aracı olarak kullanılmaktadır.

Adil gelir dağılımı refah devlet anlayışını benimseyen her ülkenin arzuladığı bir durumdur. Vergi oranlarında indirimle gidilmesi veya uygulamadaki bir verginin yürürlükte kaldırılması şeklinde genişletici bir maliye politikasının izlenmesi kısa vadede tüketim ve milli gelirde bir artışa neden olur. Dolayısıyla bireylerin kısa dönemde ortalama gelirlerinde artış meydana geleceğinden yoksulların gelirinde iyileşmeye neden olur. Bu nedenle vergilerin etkin ve adil bir şekilde kullanılması farklı gelir gruplarına ait bireyler arasındaki ekonomik gücün orantılı bir şekilde kullanılmasına yardımcı olur (Aktan 2002: 7).

Vergiler, bir ekonomide istikrarın sağlanmasında ihtiyari olarak kullanılmaktadır. Bunun yanı sıra otomatik istikrar sağlayıcı olma özelliğine de sahiptir. Şöyle ki, vergi kanunlarında herhangi bir değişikliğe ihtiyaç duyulmadan vergi gelirlerinin milli gelirde meydana gelen değişmelere denk olarak artırılması veya azaltılması suretiyle bütçenin açık veya fazla vermesi suretiyle ekonomik istikrar sağlanır. Enflasyonun hâkim olduğu bir dönemde kamu harcamaları vergilere nazaran artmaz ya da göreceli olarak daha az artarsa bütçe fazlası meydana gelir. Deflasyonun ya da resesyonun olduğu dönemlerde kamu harcamaları stabil kalırken vergi gelirlerinde azalmanın meydana gelmesi bütçe açığını doğurur. Böylelikle vergiler otomatik istikrar sağlayıcı olarak genişletici veya daraltıcı etki yaparak istikrarın sağlanmasında rol oynar (Turhan 2002: 61).

Vergiler iktisadi bir politika olan ve belirli bir dönemde ortaya çıkan üretim ve gelir artışı olan büyüme olgusuyla yakından ilgilidir. Reel Gayri Safi Milli Hâsılada meydana gelen artışı ifade eden büyüme olgusunu klasikler, yeni klasikler ve çağdaş büyüme teorileri farklı bakış açılarıyla ele almaktadırlar. Bu teoriler her ne kadar nüfus, teknolojik gelişme, faiz oranları, yatırımlar, sermaye ve eğitim gibi belirli konuları büyümenin belirleyenleri olarak ele alsalar da fiziki ve beşeri sermaye yatırımlarının asıl belirleyici rol aldığını vurgulamaktadırlar. Devletin büyüme hedefini gerçekleştirebilmesi için yaptığı harcamanın yanı sıra vergileme politikası seçeneğini kullanması önemli rol oynamaktadır.

Özellikle tasarruf düzeyi düşük az gelişmiş ülke ekonomilerinde vergiler bireylerin ve kurumların kamu harcamalarına katılımı sağlayan önemli bir maliye politikası aracıdır. Bu bağlamda yüksek oranlı vergiler birey ve kurumların yatırım ve tasarruf kararlarını olumsuz etkilerken kamu harcamaları özel kesim yatırımlarını arttıracığından ekonomik büyüme sağlanacaktır (Soydal ve Yılmaz 2009: 304).

Vergiler mükelleflerin daha fazla çalışma veya boş zamanı tercih ederek aylıklığı seçmesinde de önemli rol oynamaktadır. Yani mükellefler ödedikleri vergi dolayısıyla harcanabilir gelirinde azalma meydana geldiği için bu azalmayı telafi etmek için daha fazla çalışmak ve gelirini maksimize etmek isteyebilirler. Bu etki literatürde verginin gelir etkisi olarak tanımlanmaktadır. Öte yandan mükellefler artan vergi yükü nedeniyle harcanabilir gelirlerinde meydana gelen azalmayı telefi etmek için daha fazla çalışmak yerine üretim yapma şevk ve isteklerinden vazgeçerek çalışmamayı yani aylıklığı tercih edebilirler. Bu etki ise literatürde vergilerin ikame etkisi olarak ifade edilmektedir. Vergilerin ikame etkisi hem bireysel hem toplumsal refah seviyesinin düşmesine neden olduğu gibi uygulamaya konulan verginin işlevini yerine getirememesi ve vergiye gönüllü uyumun azalmasına da neden olmaktadır (Akdoğan 1999: 98).

Ülkelerin dış ticaret, istihdam, ekonomik büyüme ve gelişme alanında ivme kazanmasına etki eden en önemli unsurlarından biri olan teknolojik gelişmelerin beklenen etkisini gösterebilmesi için bu alana yönelik yatırımların desteklenmesi ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Günümüzde ülkelerin küresel ekonomide mevcut durumlarını korumak veya daha iyi bir yer elde etmek amacıyla teknolojik gelişmelerin önünü açmaları, teknolojik gelişmelere ve araştırma geliştirme faaliyetlerine yapılan teşviklere gerekçe oluşturmaktadır. Bu alanda yapılan faaliyetlerin vergiden istisna tutulması veya düşük vergi oranlarının uygulanması şeklinde yapılan vergisel teşvikler beklenen etkiyi gerçekleştireceği gibi dolaylı yoldan büyümeye katkı sağlayacaktır (Kayalıdere2014: 87). Vergilemenin önem taşıdığı önemli konulardan biri de nüfus planlamalarıdır. Yapılan çocuk yardımları ve asgari geçim indirimi gibi yöntemlerle nüfus artışı teşvik edileceği gibi tersine vergi uygulamaları ile nüfus planlamasına yönelik politikalar izlenebilir (Aydın ve Türgan 2011: 264).

Merkezi bütçe gelirleri içerisinde önemli bir yer tutan vergi gelirlerinin 2004-2015 yılları arasındaki oranları aşağıdaki Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1.1: 2004-2015 Yılları Arası Bütçe Gelirleri İçerisinde Vergi Gelirleri ve Oranları (%)

Yıllar	Bütçe Gelirleri	Vergi Gelirleri	Oran%
2004	120.089.244.000	101.038.904.000	84,1
2005	148.237.974.000	119.250.807.000	80,4
2006	185.577.918.000	151.271.701.000	82,9
2007	203.349.268.000	171.098.466.000	84,1
2008	225.496.339.000	189.980.827.000	84,3
2009	232.930.317.000	196.313.308.000	84,3
2010	272.047.638.000	235.686.590.000	86,6
2011	319.512.928.000	284.490.017.000	89,0
2012	362.654.794.000	317.218.619.000	87,5
2013	419.653.762.000	367.517.727.000	87,6
2014	461.450.539.000	401.683.956.000	87,0
2015	525.643.967.000	464.886.790.000	88,4

Kaynak: “Gelir İdaresi Başkanlığı 2015 Yılı Faaliyet Raporu”, 2015, s.150. http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2015/2015_faaliyet_raporu.pdf (28.03.2016).

Tablo 1’deki verilere değerlendirildiğinde Türkiye’de vergi gelirlerinin merkezi bütçe gelirleri içindeki payı %80,4 ile %89,0 arasında değişmektedir. 2015 yılında vergi gelirlerinin bütçe gelirleri içindeki payı %88,4 olarak gerçekleşmiştir. Bu makro ekonomik veri vergilerin kamu gelirleri içinde sahip olduğunu göstermek adına önemli bir göstergedir. Vergi gelirlerinin GSMH içindeki payı incelendiğinde dolaylı vergilerin ve dolaysız vergilerin paylarının ayrı ayrı incelenmesi daha faydalıdır. Çünkü dolaysız vergiler mükelleflerin ödeme gücü dikkate alınarak vergi adaletini sağlamada önemli bir araç olarak kullanılırken dolaylı vergiler vergi adaletini bozucu bir etkiye sahiptir. Tablo 2’de 2006-2015 yılları arasında dolaylı ve dolaysız vergilerin GSMH’ye oranı verilmiştir.

Tablo 1.2: 2006-2013 Yılları Arası Dolaylı ve Dolaysız Vergi Gelirlerinin GSYH'ya Oranı

	Dolaysız Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)	Dolaylı Vergilerin Toplam Vergi Gelirleri İçindeki Payı (%)	Vergi gelirlerinin GSYH İçindeki Payı (%)
2006	31.5	68.5	18.1
2007	33.9	66.1	18.1
2008	31.5	64.9	17.7
2009	35.5	64.5	18.1
2010	31.6	68.4	19.2
2011	32.3	67.7	19.6
2012	33.2	66.8	19.7
2013	30.8	69.2	20.9

Kaynak: <http://home.anadolu.edu.tr/~otonus/turkekon/turkekon_5.pdf>

(08.05.2016)

Dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı %30.8 ile %35.5 arasında değişmektedir. Dolaylı vergilerin toplam vergi gelirleri içindeki payı ise %64.5 ile %69.2 arasında değişmektedir. Dolaylı vergi gelirlerinin payının dolaysız vergi gelirinin yaklaşık iki katı kadar fazla olmasının sebebi dolaylı vergi oranlarının yüksek olmasından ziyade dolaysız vergi gelirlerinin yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır. Kişi ve kurumlara sağlanan yatırım ve vergi teşvikleri dolaysız vergi gelirlerinin bir nedeni olarak düşünülebilir (Onuncu Kalkınma Planı 2014: 8). Toplam vergi gelirlerini GSYH'ye oranı %18.1-%20.9 arasında bir seyir izlemektedir. Toplam vergi gelirlerinin GSYH'nın yaklaşık beşte birini oluşturması uygulanacak gelir politikalarının etkin ve adil kullanımını sağlamak için göz önünde bulundurulacak önemli bir kriterdir. Yatırımların teşvik edilmesi, tasarrufların artırılması ve bölgesel eşitsizliğin giderilmesinde dikkate alınan vergilerin GSYH içindeki payı temel makro ekonomik göstergeler ışığında daha etkin ve adil bir vergi politikasının izlenmesi için önem taşımaktadır (Susam, Şeker, Kılıçer 2013: 6).

Bir ülke yoksulluğu azaltarak sürdürülebilir bir kalkınma hedefini gerçekleştirebilmek için çeşitli faktörlere ihtiyaç duymaktadır. Yer altı ve yer üstü

kaynakları, coğrafi konumu ve aldığı politik kararlar bu faktörlerdendir. Ancak bir ülkenin sahip olduğu vergi ve borçlanma gibi maliye politikası araçları sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğu azaltmada daha önemli bir role sahiptir (Uludağ vd. 2014: 3).

1.4. Vergi Yüğü

Bir devletin kamu maliyesi değeriendirildiğinde dikkate alınan en önemli göstergelerden bir tanesi de vergi yüküdür. Bu gösterge vergi ve diğeri mali kaynakların ne kadarının devlet ve yetkili kamu kurumları tarafından tahsil edildiğini gösterir (Öztürk vd.2011: 199).

Vergi, bireyin ödeme gücünde azalmaya yol açtığı için bir yükür. Vergi yükü ödenen vergi ile doğru orantılı iken ödeme gücü ile ters orantılıdır. Bu nedenle vergi yükü vergi geliri ile ödeme gücünün bileşenidir. Bireyin ödediğı vergiler arttıkça vergi yükü artar, ödeme gücü arttıkça vergi yükü azalmaktadır(Erdem vd. 2013: 158).

Vergi yükü, bireyin ödediğı vergiler ile ödeme gücü arasındaki niceliksel ilişkiyi ifade eder(Tekin 1990:4). Mikro ölçekte bireyin, makro ölçekte tüm bireylerin vergi gelirlerinin özel kesimden kamu kesimine aktarılması dolayısıyla bireylerin ödeme güçlerinde bir azalma meydana gelmektedir. Bireylerin gelirlerinde meydana gelen niceliksel azalma vergi yükünü ifade etmektedir (İnaltong 2012: 17).

Basit bir şekilde vergi yünü ifade edecek olursak (Edizdoğan vd.2013: 180);

$Y_v = \text{Vergi Yüğünü,}$

$V_\phi = \text{Bir Dönem İçinde Toplam Vergi Ödemeleri}$

$G = \text{Bir Dönem İçinde Elde Edilen Gelir}$

Vergi Yüğünü $Y_v = V_\phi / G$ şeklinde gösterebiliriz.

Vergi yükü literatürde toplam vergi yükü, bölgesel vergi yükü, sektörel vergi yükü, gelir gruplarına göre vergi yükü, kişisel vergi yükü, kişisel net vergi yükü,gerçek vergi yükü şeklinde sınıflandırılabilir (Günay 2007: 5).

1.4.1. Toplam Vergi Yüğü

Ülke ekonomisinin tamamında toplanan vergi gelirlerinin ekonomi üzerinde meydana getirdiğı yük toplam vergi yükünü ifade eder. Toplam vergi yükü belirli bir dönemde bir ekonomide özel kesimden kamu kesimine ödenen vergilerin toplamının milli

gelire oranlaması ile hesaplanır. Toplam vergi yükünün hesaplanmasında ülke ekonomisinin içinde bulunduğu durum ile vergileme kapasitesi etkili rol almaktadır (Edizdoğan 2004: 190).

1.4.2. Bölgesel Vergi Yükü

Bölgesel vergi yükü, bir bölgenin ödediği toplam vergilerin o bölgenin toplam gelirlerine oranlanması şeklinde hesaplanır. Bölgesel vergi yükünün hesaplanmasında bölgelerin iktisadi, toplumsal ve coğrafik yönde homojen olmaları bir kriterdir. Bölgesel vergi yükünün hesaplanmasıyla bölgeler arası vergi yükü dengesizlikleri düzeltilmeye çalışılır ve bölgesel kalkınma için öncelikli bölgelerin desteklenmesine olanak sağlar (Tekbaş ve Dökmen 2007: 198).

1.4.3. Sektörel Vergi Yükü

Sektörel vergi yükü, ekonomiyi tesis eden farklı sektörlerin ödedikleri toplam vergilerin o sektörlerin toplam gelirlerine oranlanması suretiyle hesaplanan bir vergi yükü hesaplama şeklidir (Akdoğan 2009: 296). Sektörel vergi yükünün hesaplanması ile ekonomi için önem arz eden sektörler belirlenerek bu sektörler vergisel teşvikler ile desteklenerek ekonomik büyümeye katkı sağlamak mümkündür.

1.4.4. Gelir Gruplarına Göre Vergi Yükü

Gelir gruplarına göre vergi yükü hesaplanmasında asıl amaç vergi yükü analizlerini daha anlaşılır hale getirmeye çalışmaktır. Düşük, orta ve yüksek seviyeli gelir gruplarının ödedikleri toplam vergilerin elde ettikleri toplam gelirlere oranlanması gelir grubunun vergi yükünü ortaya çıkarmaktadır (İstanbul Ticaret Odası 1991: 22). Toplam vergi yükünün gelir gruplarına göre dağılımının incelendiği bir çalışmada yüksek gelir gruplarının vergi yüklerinin artmasının gelir vergisinin artan oranlı bir vergi olmasının sonucu olduğu, düşük gelir gruplarının vergi yükünün yüksekliğinin nedeninin tüketim vergilerinin oranının harcanabilir gelir azaldıkça artmasından kaynaklandığı gözlemlenmiştir. Buna karşın orta gelir gruplarının vergi yükünün düşük ve yüksek gelir gruplarına nazaran daha düşük olmasının nedeni ise tüketim ve gelir vergilerinin toplam etkilerinin bir sonucu olduğu gözlemlenmiştir (Zenginbuz vd. 2010: 27).

1.4.5. Kişisel Vergi Yüğü

Genel kabul görmüş bir tanımla kişisel vergi yüğü, bireyin ödediğı toplam vergi tutarının harcanabilir gelirine oranını ifade eder. Ülkemizde çok yüksek miktarlarda gelir elde edenlerin yeri geldiğinde vergiden muaf tutulması ve asgari ücret düzeyinde gelir elde edenlerin vergilendirilmesi bireysel vergi yükünün ne derece çarpık olduğunun bir kanıtıdır (Öztürk ve Ozansoy 2011: 202). Kişisel vergi yüğü objektif vergi yüğü ve sübjektif vergi yüğü olmak üzere iki şekilde hesaplanır.

1.4.5.1. Objektif Vergi Yüğü

Objektif vergi yüğü, bireyin bir takvim yılında ödediğı vergilerin tamamının, aynı dönemde eline geçen gelirin tamamına oranıdır (Çelik 2002: 22). Objektif vergi yükünü basit olarak şöyle gösterebiliriz:

$$\text{Objektif Vergi Yüğü} = \frac{\text{Kişinin Ödediğı Toplam Vergi}}{\text{Kişinin Toplam Geliri}}$$

1.4.5.2. Sübjektif Vergi Yüğü

Sübjektif vergi yüğü, ödenen verginin bireyde meydana getirdiğı ekonomik ve psikolojik tazyik olarak bilinir. Her bireyin ekonomik ve sosyal yaşam şartları farklı olduğu için sübjektif vergi yükünün hesaplanması mümkün değildir (Arsan 1956: 42).

Objektif ve sübjektif vergi yüğü tanımlarından anlaşılacağı üzere, objektif vergi yüğü tüm bireyler üzerinde aynı şekilde belirlenirken sübjektif vergi yüğü bireylerin ekonomik hayatlarının yanı sıra sosyal hayatlarının farklı olması nedeniyle aynı değildir.

Örneğin, A ve B bireylerinin elde ettikleri 1000 TL'lik gelirleri üzerinden %18 oranında bir vergi alınsın. Objektif vergi yüğü iki birey için de 180 TL olarak gerçekleşir. Sübjektif vergi yükünü, A ve B bireylerinin çeşitli kişilik özellikleri, çalıştıkları işin zorluğu ve sosyal hayatlarındaki çeşitli farklılıklardan dolayı belirlemek mümkün değildir.

1.4.6. Kişisel Net Vergi Yüğü

Bir kişinin belirli bir dönemde ödediğı toplam vergilerden hesaplanması çok güç olan kamu hizmetlerinden yararlanmanın bedeli çıkarıldıktan sonra bulunan tutarın harcanabilir gelirine oranlanması şeklinde hesaplanan bir vergi yüğü çeşididir (Pehlivan 2013: 161). Kişisel net vergi yüğü aşağıda olduğu gibi formüle edilebilir.

	Ödenen Toplam Vergiler-Yararlanılan Kamusal Hizmetin Bedeli
Kişisel Vergi Yüğü=	Kişinin Harcanabilir Geliri

1.4.7. Gerçek Vergi Yüğü

Gerçek vergi yüğü, vergilerin ekonomide meydana getirdiğı bütün etkilerin dikkate alınarak uğranılan kayıplar ve elde edilen kazançların hesaplandığı bir vergi yüğü hesaplama yöntemidir. Ancak günümüzde vergilerin dolaylı ve dolaysız bütün etkilerini inceleyecek bir model geliştirilmediğinden gerçek vergi yükünün hesaplanması olanaksız sayılmaktadır. Gerçek vergi Yüğü;

“(Ödenen Vergi + Yansıyan Vergi) - (Sağlanan Kamusal Hizmet Faydaları+Yansıtılan Vergi) / Gelir” şeklinde gösterilmektedir (Edizdoğan 2004: 195).

1.5. Vergilemede Sınır

Devletin egemenlik gücüne dayanarak aldığı vergilerin iktisadi, mali ve sosyal amaçların gerçekleştirmesinde beklenen etkiyi gösterebilmesi için vergilerin bazı sınırlar dâhilinde uygulanması gerekmektedir. Zira hukuki bir sınırı bulunmayan ve keyfi alınan bir verginin toplumsal tepkilere yol açacağı gibi mali güce göre alınmayan vergiler bireyler üzerinde ağır bir yük oluşturacağı için yoksulluğun artmasına dolayısıyla ekonomik büyümenin yavaşlamasına neden olacaktır. Bireylerin psikolojik durumlarına göre vergilendirmede bir sınırın belirlenmemesi durumunda vergiye gönüllü uyumun azalması, vergi kaçakçılığı ve vergiden kaçınma gibi aktif ve pasif tepkilerin gösterilmesine neden olması muhtemeldir.

Vergilemeni hukuki sınırı günümüzde kanunsuz vergi alınamayacağını ifade eden kanunilik ilkesiyle ifade edilmektedir. Anayasanın 73.maddesinde vergi ödevi başlığıyla vergilemenin hukuki sınırı anayasal güvence altına alınmıştır. Vergilemenin mali sınırı ise mali bir ölçüt olan ödeme gücüne göre vergilerin toplanmasını ifade eder (Bilici ve Bilici 2011: 99). Vergilemenin ekonomik sınırını vergi gelirlerinin elde edilmesinin devlete neden olan maliyeti belirler. Eğer bir verginin toplanmasında katlanılan maliyet vergi

gelirine eşit veya vergi gelirinden fazla ise bu vergiyi toplamak rasyonel olmayacaktır (Çelik 2015: 582). Anayasa'nın 73. Maddesi her ne kadar vergileme yetkisinin sınırını mali güç olarak belirlese de vergilemenin hukuki sınırı, iktisadi sınırı, sosyal ve kültürel sınırı gibi birçok sınırı vardır. Bu sınırlardan daha önemli hatta en önemlisi psikolojik sınırdır. Çünkü bireyin vergi ödeme isteği ve derecesi vergilemenin başarısı için oldukça önemlidir. Dolayısıyla vergileme politikasıyla ilgili kararlar alınırken psikolojik sınır büyük önem arz etmektedir (Kaynar 2010: 26). Vergilemede psikolojik sınır bireylerin vergiye katlanabileceği bir sınırdır. Fakat bu sınır kesin değildir. Örneğin birey devlete olan bağlılığından dolayı ve/veya benimsediği siyasi iktidardan dolayı vergiye karşı tahammülde sınırlarını genişletebilir. Tersi durumda ise bireyin vergi verme tahammül sınırı daralabilir. Kişi başı milli gelir, vergi sistemi, vergilendirmenin amacı, bireyin vergi ahlakı gibi faktörler vergilemede psikolojik sınırın belirlenmesinde rol oynamaktadır (Şenyüz 1995: 21).

1.5.1. Vergilemede Adalet Ve Eşitlik

Anayasanın 73.maddesinin ikinci fıkrası “*Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı maliye politikasının sosyal amacıdır.*” Şeklinde düzenlenmiştir.

Bu ilkenin ve mali amaçların uygulanması bireylere gelir düzeylerine uygun çeşitli maliyetler yüklemektedir. Etkin ve adil bir vergi sistemi bireylerin vergiye karşı pozitif yönde tutum ve davranış göstermelerini sağlayacağını söyleyebiliriz (Yeniçeri 2005: 280).

1.5.2. Vergilemede Adalet

Vergilerin tarihsel gelişiminde hem düzenlemelerde hem uygulamada dikkate alınan ilkelerden biri vergileme işleminin adil bir şekilde yapılmasıdır. Yasa koyucunun vergilemede adalet ilkesi doğrultusunda vergi ile ilgili düzenlemeler yapması ile hem vergilemede verimlilik ve etkinlik sağlanır hem de bireylerin vergiye gönüllü uyumu sağlanır (Akdoğan 2009: 201). Vergi ödemekle yükümlü bireyler arasında vergi yükünün adil dağılımı konusu iki temel ilke açıklar. Bunlar faydalanma ilkesi ile ödeme gücü ilkesidir (Susam 2015: 238).

1.5.2.1. Faydalanma İlkesi

Genel karşılık ilkesi olarak adlandırılabilen faydalanma ilkesinin kökü 1800'lü ve 1900'lü yılların mevcut hukuklarına dayanmaktadır. Eşit bir vergileme anlayışından

hareketle ödenen vergiden bireysel karşılık beklemek şeklinde ortaya çıkmıştır. Daha sonra vergilemede bireysel karşılık anlayışı değişerek yerini kamunun gerçekleştirdiği tüm harcamalarını kapsayan genel bir karşılık şeklini almıştır (Gerçek vd. 2014:96). Bu ilkeye göre, birey aldığı amme hizmeti oranında vergi ödeyecektir. Teoriye göre vergi yükünün adil bir şekilde dağılması, bireylerin ödedikleri vergiye karşılık sunulan kamusal mal ve hizmetlerden yararlanma derecesi doğru orantılıdır (Yereli ve Ata 2011:25).

1.5.2.2. Ödeme Gücü İlkesi

Ödeme gücü ilkesine göre, vergilendirme yetkisi kullanılırken bireylerin kişisel ve ekonomik durumları dikkate alınır. Bu bağlamda hem mali öğretilerde hem de Anayasa Mahkemesi Kararlarında ödeme gücü yüksek olanın az olandan daha fazla vergi ödemesi gerektiği vurgulanmaktadır (Canyaş ve Seçilmiş 2013: 302). Ödeme gücünde adil bir şekilde eşitliğin sağlanması için yatay eşitlik ve dikey eşitlik kavramları önemli rol oynar (Şentürk ve Sancar 2012: 3).

1.5.3. Vergilemede Eşitlik

Vergilemede eşitlik, vergi politikalarının adalet ilkesine uygun olarak belirlenmesini ifade eder. Vergilemede iki tür eşitlik söz konusudur (Kabinga 2015: 7). Vergilemede dikey eşitlik, farklı gelir elde edenlerin farklı vergi ödemelerini ifade ederken, vergilemede yatay eşitlik ise aynı geliri elde edenlerin aynı muamele ile eşit vergilendirilmelerini ifade eder (Musgrave 1990: 113).

1.6. Mali Psikoloji

Maliye, beşeri bilimlerde yer alan bir bilim dalı olması dolayısıyla, sosyoloji ve sosyal psikoloji ile yakından ilişkilidir. Kamu harcamaları, vergiler ve vergi benzeri gelirler, sübvansiyonlar, sosyal yardımlar gibi mali araçlar toplumun yapılanmasında ve şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Bireylerin tutum ve davranışlarını etkilemede psikolojik algılamalar önemli bir faktördür. Bu bağlamda mali psikoloji mali araçların ve politikalarının bireylerde nasıl algılandığını ve ne tür tepkiler doğurduğunu konu alan bir disiplindir (Taytak 2010: 498).

Mali psikoloji maliye biliminin çalışma alanını genişletmeye yardımcı olur. Dolayısıyla sadece hukuki, ekonomik ve siyasal açıdan mali olayları incelemek sorunları çözmek için yetmez sorunlara psikolojik yaklaşımı dikkate alarak da değinmek

gerekir(Şenyüz 1995: 3). Bu yaklaşım çerçevesinde mali anestezi, mali aldanma ve mali zorlanma kavramları algı, tutum ve davranışların nitelenmesinde belirleyici olmaktadır.

Mali Anestezi, bireylerin bir vergiyi hissetmeden ödemesi durumudur. Özellikle satılan bir ürünün fiyatına dâhil edilen Katma Değer Vergisi (KDV) gibi dolaylı vergilerin mali anestezi ya da bir başka deyişle mali his iptalinin gerçekleşmesi daha yüksektir. Çünkü birey satın aldığı ürünün fiyatını ödediğini düşünerek vergi ödediğini hissetmez. Buna karşın Gelir Vergisi (GV), Kurumlar Vergisi (KV) gibi dolaysız vergileri kazançlarından ödeyen kişi ve kurumlar ödedikleri verginin farkında oldukları için vergi tazyikleri daha güçlü olur (Yüksel 2014: 22).

Mali Aldanma, bu kavram literatüre kamu tercihi teorisinin bir parçası olarak Amilcare Puviani tarafından kazandırılmıştır. Mali aldanma, bireylerin bütçe kısıtlı hakkında yeterli bilgiye sahip olmaması ve siyasi karar alıcıların harcama artışlarını bu harcamalara kaynak olarak kullanılacak vergi gelirine dayandırmaması sonucu meydana gelmektedir. Mali aldanmada bireyler, daha fazla talep ettikleri kamusal mal ve hizmetlerin daha fazla vergi geliri ile finanse edileceği ve bu durumun üzerlerindeki vergi yükünün daha fazla ağırlaştırmasına neden olacağı bağlantısını kuracakları için yanırlar (Kaya 2009: 11). Mali aldanma konusuna rasyonel beklentiler teorisinin bir eleştirisi bulunmaktadır. Söz konusu teoriye göre bireyler hem beklentilerine dair hem de meydana gelen değişmeler hakkında tam bilgiye sahiptir. Dolayısıyla teori rasyonel davranan bireylerin mali bir yanılsamaya kapılmayacaklarını ileri sürülmektedir (İslatince2002: 18).

Mali zorlama, vergilendirme yetkisinin elinde bulunduran devletin vergileme ilkelerini azar azar suistimal edecek şekilde kullanması sonucu bireylerin vergi ödeme gücünde azalmaya neden olmasını ifade eder. Bireyler yararlandıkları kamusal mal ve hizmetlerinin bedelinden daha fazla bir vergi ile vergilendirildikleri için mali açıdan sömürüldüğünü hissedebilirler (Pürsünerli Çakar 2013: 1294).

1.7. Vergi Psikolojisi

Bir mali araç olarak vergileme, bireyin psikolojik tutum ve davranışlarında değişiklik meydana getirdiği için vergi psikolojisini mali psikolojinin alt disiplini olarak tanımlanabilmektedir.

Vergi psikolojisi, vergi ile doğrudan etkileşimi bulunan bireysel ve toplumsal psikolojik konuları içeren mali psikolojinin bir alt disiplinidir. Dolayısıyla tüm mali

araçların bireyin ve toplumun davranışlarına olan etkilerini inceleyen mali psikolojiye kıyasla, vergi psikolojisi sadece vergilerin bireylerin davranışlarına olan etkilerini incelemektedir(Sağbaş vd. 2015: 125). Günümüzde vergiler toplum ihtiyaçlarını karşılamak için devletin elde ettiği önemli bir gelir kaynağıdır. Dolayısıyla hem vergi daireleri hem de vergi verme yükümlülüğü bulunan bireyler açısından vergilemenin psikolojik yönü ile bireylerin vergilemeye karşı tutum ve davranışlarının incelenmesi büyük önem taşımaktadır(Taşkın 2010: 69).

Vergilerin yükümlü psikolojisi ile olan ilişkisini daha ayrıntılı anlayabilmemiz açısından vergi alerjisi, vergi tazyiki, taksflasyon, Olivera- Tanzi etkisi ve vergi algısı kavramları etkili olmaktadır.

Vergi alerjisi, bireylerin vergiye karşı tutumlarının nefret dercesine geldiği durumu ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Bireylerin vergi yükünü çok ağır hissettikleri ve nefretle tutum ve davranış sergiledikleri bu durumun sonucunda protesto ve ayaklanmalarla yönetime karşı direnişe geçmeleri durumudur (Aktan, Dileyici, Saraç 2003:4).

Vergi tazyiki, vergilerin bireylerin ekonomik gelirlerinde azalmaya neden olmasının yanı sıra uğranılan ekonomik kaybın bireylere ne hissettirdiğini tespit etmek amacıyla sübjektif vergi yükü ile eş anlamlı kullanılan bir kavramdır. Ödenen bir verginin etkilerinin hesaplanabilmesi için aynı miktarda vergi ödeyen bireylerin ekonomik, sosyo kültürel ve psikolojik durumlarının aynı olması gerekmektedir. Ancak her bireyin söz konusu durumları farklı olduğu için ödenen vergilerin eşit bir etkide bulunması mümkün değildir (Demir 2008:67).

Taksflasyon, vergi oranları ile enflasyon oranının eş zamanlı yükselmesini ifade eden, İngilizcede vergi anlamına gelen “tax” ve enflasyon anlamına gelen “inflation” kelimelerinden türetilen bir kavramdır. Taksflasyon gerek vergi gerekse enflasyon yönünde yatırımları olumsuz etkilediğinden verimliliğin azalmasına neden olmaktadır (Yıldıran 1998:92). Taksflasyon durumunda bireyler daha fazla vergi ödedikleri hissine kapıldıkları için vergiye gönüllü uyumlarında azalma meydana gelebilmektedir.

Olivera- Tanzi etkisi, Julio Oliver’nın 1967’de enflasyonun vergi gelirlerinin reel değerini azalttığını öne sürdüğü tezdır. Olivera 1950-1960 dönemini kapsayan Latin Amerika’daki kronik enflasyonu incelemesi sırasında vergi tahsilat sürelerinin uzun olduğu ve bu nedenle vergi gelirlerinin enflasyonist etkilere maruz kaldığından dolayı reel

değerinde azalma meydana geldiğini öne sürmüştür. İlk başlarda literatürde geniş yankı bulmayan Olivera'nın bu tezi Vito Tanzi'nin 1977-1978 yıllarında yaptığı farklı çalışmalara konu olmasıyla literatürde Olivera-Tanzi etkisi şeklinde yerini almıştır. Tanzi yaptığı çalışmalarda Olivera'nın görüşlerini destekler bulgulara ulaşmıştır. Tanzi'ye göre gelişmekte olan ülkelerde enflasyonun vergi tahsilat sürelerinin uzun olması, vergi sisteminin esnek olması ve enflasyon nedeniyle vergilerin reel değerinde azalmaya yol açtığını saptamıştır (2002: 3).

Bireylerin ödedikleri vergilerin toplumun ihtiyaç duyduğu kamusal mal ve hizmetlerde kullanıldığını bilmeleri ölçüsünde vergiye gönüllü uyumları artmaktadır (Tüay ve Güvenç 2007: 27). Bu bağlamda vergi gelirlerin reel değerinde meydana gelen azalma kamusal mal ve hizmetlerin sunumunu olumsuz etkileyeceğinden bireylerin vergiye gönüllü uyumlarında olumsuz etkilere neden olabilmektedir.

Vergi Algısı, bir şeye dikkati yöneltmek o şeyin bilincine varmaya, idrak edilmesine algı denir (TDK : 2016). Vergi algısı ise bireylerin içsel ve dışsal uyarıcıların neden olduğu, zihninde vergiye ilişkin meydana gelen yargılar olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin hükümet politikalarına ilişkin görüşleri, kamu harcamalarının gerekliliğine olan inancı, vergi denetimleri, vergi suçu cezaları, vergi yükü ve sosyo-demografik özellikleri vergi algısını etkilemektedir (Akıncı, Başol 2015: 172).

1.8. Bireylerin Vergi Olgusuna Yönelik Algılarını Etkileyen Faktörler ve Vergiye Karşı Tutum ve Davranışların Sonuçları

Vergilerin önceleri gönüllü ödeme, bağış ve hediye şeklinde devlete verilmesi zamanla yerini zorunlu bir ödemeye bırakması sonucunda insanların hem vergi algısında hem de vergiye karşı tepkilerinde bazı değişimler meydana gelmiştir. Bireylerin vergiye karşı tutum ve davranışlarında etkili olan faktörler, bireyin şahsından kaynaklanan bireysel faktörler, etkileşim içinde bulunduğu gelir idaresi ve vergileme sistemi gibi çevresel faktörlerdir. Dolayısıyla bireylerin vergiye karşı tutum ve davranışlarına etki eden faktörler bireyin lehine veya aleyhine gelişen olumlu veya olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde bireylerin vergiye karşı gönüllü uyumuna etki eden faktörler ve bu faktörlerin neden olduğu olumlu ve olumsuz sonuçlar değerlendirilecektir.

1.8.1. Bireysel Faktörler

Bireyin kendi şahsından kaynaklanan gelir düzeyi, aile yapısı ve anlayışı, vergi ahlakı, eğitim durumu, devlete bağlılık, siyasal iktidarı benimseme durumu, yükümlünün diğer yükümlüler hakkındaki görüşleri, kamu hizmetlerinin gerekliliğine olan inanış ile mesleki ve şahsi özellikler gibi faktörler bireysel faktörlerdir (Çataloluk 2006: 216).

1.8.1.1. Gelir Düzeyi

Gelir, teori ve uygulamada ödeme gücünün en iyi göstergesidir (Amini 2010: 31). Ekonomik durumlarına göre bireyler dar gelirli, orta gelirli ve yüksek gelirli olarak üç gruba ayrılır. Yapılan çalışmalarda kişiler gelirleri dolayısıyla vergiye olumlu tepki gösterdikleri gibi olumsuz tepki de göstermişlerdir. Yüksek gelirli bireyler vergiden kaçınarak daha düşük miktarda vergi ödemeye çalışırken dar gelirli bireyler vergi cezalarının marjinal maliyetinden dolayı vergiye karşı olumlu bir uyum göstermektedirler (Torgler ve Schneider 2007: 7).

1.8.1.2. Aile Yapısı

Aile yapısı vergi uyumunu olumlu ya da olumsuz etkileyebilmektedir (Yereli 2013: 13). Gelir düzeyleri eşit olan iki bireyi göz önüne alındığında geniş aile ölçeğine sahip olan birey ile çekirdek aile ölçeğine sahip bireyin vergi yüklerinin eşit olmadığı bir gerçektir. Geniş aileye sahip bireyin geliri aile fertlerine bölündüğü zaman gelirden vergiye ayrılacak miktar da azalmış olur. Dolayısıyla bakmakla sorumlu olduğu kişi sayısı fazla olan vergi yükümlüsü bireyin kendisine kıyasla daha az kişiye bakan bir başka bireye göre vergiye karşı tutumu farklı olmaktadır (İpek ve Kaynar 2010: 119).

1.8.1.3. Vergi Bilinci

Vergi bilinci kavramının kökeni aslında verginin alınmaya başlandığı yaklaşık altı bin yıl öncesine dayanmaktadır (Torgler 2003: 2). Devlet hizmet sunumunun genel bir karşılığı olarak herkesin mali gücüne göre bir vergi almaktadır. Bireylerin ödemek zorunda oldukları bu vergi ve vergi ile ilgili yükümlülüklerini yerine getirmelerinin istek derecesi vergi bilinci olarak tanımlanır (Organ ve Yegen 2013: 243). Bireylerin vergilemeye karşı tavırları, vergi ile ilgili yasal ödevlerini benimsemeleri ya da bu ödevlerinden kaçınmaları, vergi kanunları hakkında sahip oldukları bilgileri, vergi sistemine ve gelir idaresine karşı tutumları gibi olgular vergi bilincini oluşturur (Kintanar 1962: 18). Torgler'in Asya

lkelerinin vergi ahlakı üzerine yaptığı çalışmada belirttiği gibi araştırmacıların çoğu vergi bilinci ile vergi ahlakının birbirlerine çok yakın kavram olduğunu ve yakın bir ilişki içinde olduğunu belirtmişlerdir. Bu yakınlışmadan yola çıkararak vergi ahlakını, vergi ödemeye karşı içsel bir motivasyon olarak tanımlanabilir (Torgler 2004: 5).

Vergi bilinci ve vergi ahlakı hem psikolojik hem sosyolojik birçok faktörden etkilenmektedir. Bu nedenle anayasal zorunluluklar belli bir düzeye kadar vergi bilinci ve ahlakını arttırırken, vergi bilinci ve vergi ahlakının düzeyini arttırmak büyük miktarda bu psikolojik ve sosyolojik faktörlere bağlıdır (Kaynar Bilgin 2011: 263).Bireyler düşük oranlı vergilere karşı öncelikle ‘‘**sempati**’’ duyarlar dolayısıyla düşük oranlı vergileri severek ve isteyerek öderler. Bireylerin kendini toplumun bir parçası olarak görmeleri bu tutumu takınmalarında etkili olmaktadır. Ancak vergi oranlarında meydana gelen artışla birlikte bireylerin vergiye karşı tutumlarında da olumsuzla doğru bir değişme gözlemlenir. Bireylerin artan vergi oranlarına sempati ile bakmaları devletin kendilerine yatırım yapacağına olan inanişla mümkün olmaktadır. Bireylerin vergiye karşı davranışlarının ikinci evresi ise ‘‘**apati**’’ halidir. Yani bireyler artan vergi yüküne karşı isteksiz dururlar. Bu evrede tutumların olumsuzluk derecesi giderek artmaktadır. Bu aşamada bireysel farklılıklar daha belirleyici rol oynamaktadır. Bu nedenle eğitim düzeyi, siyasi iktidarı benimseme durumu, mali güç farklılıkları apati düzeyini belirlemektedir. nc evre ise bireylerin olumsuz davranışlarının giderek pekiştiği aşama olan ‘‘**antipati**’’ aşamasıdır. Bu aşamada bireyler vergileri sevimli bulmaz ve uygulanmasından hoşnut değillerdir. Bu aşamada bireyler, sistematik bir şekilde suistimal edildiklerini hem kişisel hem toplumsal olarak aldatıldıklarını dşnrlar. Bu evrede vergilere karşı tutumların derecesi eyleme geçirilecek safhadadır. Son evrede ise bireylerin artan vergi yüküne karşı davranışları nefret halini almaktadır. Bireylerin davranışlarının nefret derecesinde olması ileri seviye vergi alerjisi olarak da tanımlanmaktadır. Bu aşamada bireylerin vergiye karşı tepkileri protestolar ve yönetime karşı direnişler şeklinde sergilenir (Aktan 2006: 162).

1.8.1.4. Eğitim Durumu

Bireylerin vergiye karşı tutumlarında etkili olan faktörlerden biri olan eğitim, bireyin ve toplumun genelinin tutum ve davranışlarını olumlu yönde geliştiren çaba olarak tanımlanmaktadır. Bireylerin vergi bilinci ve kültürünü, vergi hakkındaki tutum ve davranışlarını olumlu kılmak adına eğitim faaliyetlerinin yürütülmesi büyük önem taşımaktadır (ataloluk 2008: 218).

Eğitim seviyesi yüksek olan bireyler hem vergi sistemine ve kanunlarına daha fazla aşına olurlar hem de kendilerine sunulan hizmetlerin bilincinde olurlar. Dolayısıyla eğitilmiş bireyler bu durumlarını vergiyi kaçırmak veya vergiden kaçınmak için bir fırsat olarak kullanabilirler (Torgler 2005: 6). Ancak yapılan ampirik çalışmaların çoğu bireylerin eğitim seviyesi arttıkça vergiye karşı tutum ve davranışlarında olumlu yönde gelişme olduğunu belirtmektedir (Tüay ve Güvenç 2007: 20).

1.8.1.5. Devlete Bağlılık

Bireyler egemenliği altında bulundukları ülkeleri ile gurur duyabilirler. Örneğin uluslararası müsabakalarda milli takımlarını desteklemeleri duydukları bu gururun göstergesidir. Aynı şekilde birey ülkesi ve yaşadığı toplumla ne kadar gurur duyarsa vergiye karşı tutum ve davranışları da o kadar olumlu olur (Kitapçı 2011: 240).

Feld ve Fery'nin yaptığı ampirik araştırmada belirtildiği üzere birey ile devlet arasında psikolojik sözleşme olarak adlandırılan bir ilişki söz konusudur. Bu sözleşmeden yola çıkarak tarafların üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmeleri beklenir. Bu psikolojik sözleşmeyi geçerli kılan durum ise bireyin ve devletin karşılıklı dürüst oluşlarına duyulan inançlarıdır. Dolayısıyla birey ve devlet ilişkilerinin sağlıklı se sürdürebilir olması ve bireylerin vergiye gönüllü uyumu için devletin kurumlarına güven duyulması gerekmektedir (Gencel ve Kuru 2012: 34).

Vergileme, bireyler ile devlet arasında ekonomik bir ilişkiyi yansıtmaktadır. Vergilenmeyi birey tarafından benimsenmesi, devlete duyulan güven ve bu güven sonucu tesis olunan yurttaşlık bilincine bağlıdır. Koşullar ne olursa olsun devletin halkının güvenliğini sağlaması, halkının refah seviyesini yükseltmeye çalışması, ne derece iyi olursa bireylerin vergi ödeme gönüllülüğü o derece artar (Tosuner ve Demir 2009: 2).

1.8.1.6. Siyasi İktidarı Benimseme Durumu

Hükümetler anayasal bir dayanakla vergilendirme yetkilerini kullanırlar. Dolayısıyla politik iradenin birey tarafından benimseme durumları vergiye gönüllü uyumu büyük ölçüde etkilemektedir. Şöyle ki bir birey ödediği verginin hangi alanda harcandığını ve hizmet sunumunun ne kadar adil olduğunu düşünürse vergiye gönüllü uyumu o derece yüksek olur (Tuncer 2002: 114). Feld ve Tyran tarafından yapılan araştırmalarda, kamusal

mal ve hizmetlerin sunumunda bireylerin seçmen olarak katılması ve bu yolla kümülâtif taleplerini dile getirmelerinin vergi bilincini arttırdığı saptanmıştır (Hazman 2009: 57).

Siyasal iktidar ağırlıklı olarak bireylerin taleplerini ve beklentilerini gerçekleştirmek gibi bir sorumluluk üstlenir. Bu sorumluluğu da genellikle oy sayılarını çoklaştırmak güdüsüyle yapar. Siyasi iktidarın oylarını arttırmak için gerçekleştirdiği hizmetler bireyin vergiye karşı tutumunu olumlu etkileyebildiği gibi olumsuz da etkileyebilmektedir. Örneğin bireyin oy verdiği siyasal iktidarın iş başında olması bireye vergisel teşviklerden yararlanmayı cazip kılabilir (Canbay ve Çetin 2007: 61). Hükümetin tek partili bir iktidar veya koalisyon tarafından oluşması bireylerin vergi bilincini etkileyen içsel faktörlerden biridir. Koalisyon ile yönetilen ülkelere kıyasla tek parti iktidarının bulunduğu ülkelerde bireylerin vergi bilincinin daha yüksek düzeyde olduğu gözlenmiştir. Çünkü koalisyon hükümetlerin tek partili hükümetlere nazaran görev ve yetki dağılımı konusunda anlaşamama gibi siyasi sorunlara maruz kalmaları muhtemeldir (Şahin 2009: 101).

1.8.1.7. Bireyin Diğer Yükümlüler Hakkındaki Düşünceleri

Bireyin vergiyi içselleştirmesi ile toplumun genelinin vergiyi benimsemesi paralellik gösterir. Örneğin vergi kaçakçılığının hoş karşılanmadığı toplumlarda vergiyi kaçırarak kınanma, ayıplanma gibi toplumsal tepkilere maruz kalarak vergi kaçırma eğilimini olumsuzdan olumluya çevirebilir. Ters durumda ise vergi kaçırma olayı bir hünere gibi bireyin ve toplumun algısında yer edinebilir (Şahin 2010: 21).

Bireyin diğer yükümlüler hakkındaki görüşü temel olarak vergi yükünden kaynaklanır. Bilindiği üzere bireysel vergi yükü kişiden kişiye değişmektedir. Vergi yükü ağır olan bir kimse kendisine nazaran vergi yükü hafif olan bireylerden etkilenerek vergiden kaçınabilir ve/veya vergi kaçırabilir (Aktan 1999:52). Vergi yükümlülüğü bulunan bireylerin birbirlerinin vergi ile ilgili durumlarını bilmeleri, vergi ahlakında farklılıklara neden olabilmektedir (Yardımcıoğlu, Akpınar, Günay yy: 104).

Kamusal mal ve hizmetlerin tüketiminde bireylerin dışlanması mümkün değildir. Dolayısıyla vergi yükü az olan birey ödediği vergiye karşılık daha fazla kamusal mal ve hizmetlerden yararlanırken vergi yükü fazla olan birey ödediği vergiye nispeten daha az kamusal mal ve hizmetlerden yararlandığını düşünebilmektedir. Bu durum ise vergiye karşı gönüllü uyumu olumsuz etkileyebilmektedir.

1.8.1.8. Kamu Hizmetlerinin Gerekliliğine Olan İnanış

İnsanlar toplu halde yaşamaya başladığı günden itibaren toplumsal ihtiyaçların karşılanması söz konusu olmuştur. Gelişen ve değişen koşullar nedeniyle bu ihtiyaçların içeriği ve vasfı da değişmesine paralel olarak bu ihtiyaçların karşılanması için devletin yaptığı harcamaların miktarı da değişmektedir. Bu perspektifle kamunun sunduğu hizmetler için yaptığı harcamaların belli ölçütlere göre sınıflandırması ve bu harcamaları birbirleriyle mukayese etmesi büyük önem arz etmektedir. Harcamaların en önemli finansman kaynağı olan vergilerin, rasyonel bir biçimde optimal düzeyde kullanılması, toplumsal ve ekonomik taleplerin beklenen düzeyde karşılamaya yetmesi, bireylerin vergi ödeme gönüllülüğüne olumlu katkı sağlamaktadır (Karaarslan 2012: 1).

Kamusal mal ve hizmet üretimi için devletin yaptığı harcamalar şeklinde tanımlanan kamu harcamaları, ulusal güvenlik, eğitim, sağlık, yoksul ve yaşlılara bakım hizmetleri gibi birçok ihtiyacın karşılamasını sağlamaktadır (Yüksel ve Tuncer 2011: 213).Kamunun sunduğu mal ve hizmetlerin birey tarafından algılanma şekli, vergiye karşı tutum düzeyinin belirlenmesine etki eder. Birey, sunulan hizmetin hem kendisine hem topluma yararlı olduğuna inanır ve bu hizmetlerden faydalanırsa vergi ödemenin doğru olduğuna da inanır. Bu durum bireyin vergiye karşı gönüllü uyumuna olumlu yönde etki eder. Aksi durumda birey sunulan hizmetlerden faydalanmazsa, üretiminin verimsiz, kalitesiz ve yetersiz olduğunu düşünerek vergi ödeme isteğinde bir olumsuz davranış sergiler ve vergiden kaçınmanın yollarını arar(Çataloluk 2008: 220).

1.8.1.9. Bireyin Mesleği ve Şahsi Özellikleri

Yapılan ampirik araştırmalarda bireylerin mesleği, yaşı, medeni durumu, cinsiyeti gibi demografik faktörlerin vergiye karşı tutum ve davranışların belirlenmesinde etkili olduğu gözlemlenmiştir (Torgler ve Schaltegger 2005: 12).

Meslek: Serbest çalışan bireyler diğer çalışanlara nazaran daha fazla vergi kaçırma eğiliminde olurlar. Bunun nedeni kendi işinde çalışan bireylerin vergiyi daha görünür hissetmeleri ve verginin daha maliyetli olmasıdır. Ancak Türkiye’de yapılan bir çalışmada kendi işinde çalışan bireylere nazaran tam zamanlı çalışanların, emekli ve işsizlerin daha fazla vergi uyumuna sahip oldukları ortaya çıkmıştır (Gökbunar, Selim ve Yanıkkaya2007: 79).

Cinsiyet: Mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu etkileyen önemli faktörlerden biri de cinsiyettir (Kasipillai, Abdul Jabbar 2006: 74). Türkiye’de üniversite öğrencileri üzerinde yapılan bir araştırmada erkek öğrencilerin kızlara kıyasla daha anlamlı bir vergi bilincine sahip oldukları ve vergi ödemeyi vatandaş olmanın bir gereği olarak gördüğü ortaya çıkmıştır (Ömürbek, Çiçek, Çiçek 2007:120).

Medeni Durum: Vergiye karşı gönüllü uyumu etkileyen demografik faktörlerden biri bireyin medeni halidir. Evli bireylerin bekârlara nazaran daha fazla vergi kaçırma eğiliminde olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü evli bireylerin sorumluluğu daha fazla ve vergi dolayısıyla harcanabilir geliri daha azdır (Buyrukoğlu ve Erasa 2012:123).

Yaş: Vergiye karşı tutum ve davranışların belirlenmesinde yaş faktörü dikkate alındığında, gençlerin genellikle işi yavaşlatma veya bırakma gibi dolaylı yollarla vergiden kaçınmaları gibi olumsuz bir davranış sergiledikleri söylenebilir. Buna karşılık yaşlıların ödedikleri vergi dolayısıyla ikame etkisinin daha ağır bastığı söylenebilir (Muter, Sakıncı, Çelebi 1993: 50).

1.8.2. Çevresel Faktörler

Bireylerin vergiye karşı tutum ve davranışlarına etki eden bireysel faktörlerin yanı sıra vergi adaleti, vergi afları, vergi sisteminin karmaşıklığı, vergi sayısı ve oranları, cezaların caydırıcılığı ve denetim sıklığı gibi çevresel faktörler bulunmaktadır.

1.8.2.1. Vergi Adaleti

Adalet, üzerine pek çok tanım yapılan göreceli göreceli bir kavramdır. Genellikle herkese payına düşeni vermek şeklinde tanımlanır. Ancak kişinin payına düşeni nesnel ölçütlerle belirlemek neredeyse imkânsız denilecek kadar güç bir durumdur. Çünkü bireyin payına düşeni saptamak maddi içerikli bir belirleme gerektirir ve bu belirleme bazı kriterler göz önüne alınarak yapılır (Güriz 2001: 16). Verginin en önemli unsurlarından biri adalettir. Bir verginin adil olması verginin bireylerin ödeme gücü ile orantılı bir şekilde alınması alınmasını ifade eder. Vergilerin adil olmadığını düşünen bireyler vergi kaçırmak veya vergiden kaçınmak gibi davranışlarla bu adaletsizliğe karşı tepkilerini gösterirler. Bu nedenle ülke yönetimiyle ilgili kararlarda adalete duyulan hassasiyet kadar vergi ile ilgili uygulamalarda yükümlülerin tutumlarının saptanması, vergiye gönüllü uyumunun

sağlanması ve kayıt dışılığın azaltılması için vergilemede adaleti sağlamaya özen gösterilmelidir (Kanlı 2007: 22).

1.8.2.2. Vergi Afları

Vergi affı ile ilgili açıklamaya geçmeden önce daha kapsamlı olan mali af kavramını ele almakta fayda vardır.

Mali af kavramının üzerine uzlaşılan bir tanımı olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü her sosyal bilimci af kavramının farklı boyutlarıyla ilgilenmektedir. Dolayısıyla mali af sübjektif tanımlı bir kavramdır (Dallı 2006: 8). Mali af, mali hukuk ile ilgili yasalara aykırı hareket eden bireylere uygulanan cezaların kısmen veya tamamen ortadan kaldıran bir uygulama olarak tanımlanabilir (Çetin 2007: 172). Kamu alacaklarıyla ilgili cezalar, Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) borç ve cezalarının tahsilinden vazgeçilmesi mali af kapsamında değerlendirilir.

Vergi afları, bireylerin ve kurumların geçmişe dönük ödemedikleri vergi borçları dolayısı ile uğradıkları para cezalarının veya vergi borçlarının tamamen ya da kısmen ortadan kaldıran yasal bir uygulamadır (Savaşan 2006: 41). Vergi afları, vergi kaçırmak, vergiyi eksik ödemek veya hiç ödememek gibi vergiye karşı olumsuz davranış sergileyen bireylerin vergiye gönüllü uyumlarını artırmak için başvurulmuş bir araç olarak tanımlamak mümkündür (Savaşan 2006: 42). Vergi affı, vergi hukukunun belirlediği kurallara uygun bir şekilde tarhiyat işlemlerinin yapılmaması ve ödemenin belirlenen zaman içinde yapılmaması nedeniyle bireyin uğradığı ceza ve zamların kısmen veya tamamen tahsilini ortadan kaldırmayı ifade eder (Çil 2012: 4). Vergi afları, kamuya acil gelir sağlamak gibi önemli bir özelliğe sahip olmasının yanı sıra bireylerin vergiye gönüllü uyumunu sağlamak, kayıt dışındaki yükümlülükleri ekonomiye kazandırmak ve daha modern uygulamaları barındıran vergi reformlarının gerçekleştirmesini sağlamak gibi özelliklere sahiptir (Demir 2009: 7).

Gelişmiş toplumlarda ortalama otuz yılda bir vergi afları uygulanırken gelişmekte olan ülkelerde ortalama üç yılda bir vergi affı uygulanmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde sürekli vergi affı müessesine başvurulması bireylerde vergi aflarının sürekli uygulanacağı algısının yerleşmesine neden olur. Dolayısıyla vergisini düzenli ödeyen bireyler haksızlığa uğradıklarını düşünerek vergi uyumuna karşı olumsuz tepki gösterirler (Birinci 2010: 122). Başarılı bir vergi affı uygulaması için uygulanması düşünülen af

programının uzun ve kısa vadeli etkileri, af dolayısıyla elde edilen gelir ve uğranılan zarar hesaplamaları iyi yapılmalı ve buna göre karar verilmelidir (Karatoy2009: 86).

1.8.2.3. Vergi Sisteminin Karmaşıklığı

Vergi kanunlarının eksiksiz ve her yükümlü tarafından anlaşılabilir düzeyde anlaşılabilir olması vergiye uyumu kolaylaştıran önemli faktörlerden birisidir (Cansız 2006: 121). Özellikle gelişmekte olan ülkelerde vergi uygulamalarındaki karmaşıklık yükümlülerin vergi kaçırmasına neden olan ciddi bir faktör olmaktadır (Demir 2009: 1). Vergi sistemlerindeki karmaşıklığı gidermek adına yapılacak vergi reformları, ekonomik büyüme trendini yakalamak ve kamu harcamalarının finansmanında kullanılan vergi gelirlerinin artışı sağlamak için büyük önem taşır (Arıkan ve Bahçe 2011: 30).

Bir ülkenin vergi sistemi ne kadar uygulanabilir, basit ve anlaşılır olursa vergiye karşı olumsuz davranışların başında gelen vergi kaçırma eğilimi o denli azalır. Çünkü yükümlülerin vergi yasalarına göre hareket etmesi vergi sisteminin basit ve anlaşılır olmasıyla yakından ilgilidir. Aksi halde vergi sisteminin karmaşıklığı yükümlülerin istenmeyen bir davranış olarak vergi kaçırma eğilimlerini arttırabilir (Tüay ve Güvenç 2007: 30).

1.8.2.4. Vergi Oranları ve Sayısı

Vergi oranlarının yüksek olması ve ödenen vergilerin sayısının fazla olması bireylerin vergiye yönelik tutum ve algılarına etki eden önemli faktörlerden biridir. Ülkemizde mükellefler üzerine yapılan bir ampirik araştırmada mükelleflerin çoğu ülkemizdeki vergi oranlarını yüksek olduğunu ve bu durumun vergi kaçırma eğilimlerinin artmasına neden olduğunu düşünmektedir (Saraçoğlu 2008: 24).

Vergi oranlarının yüksek olması, vergi kaçırma eğilimlerini teşvik etmenin yanı sıra kayıt dışılığının da artmasına neden olmaktadır. Arthur Laffer'in vergi oranları ile vergi geliri arasındaki ilişkiyi açıklayan Laffer eğrisi bu ilişkiyi göstermektedir. Bu modele göre belli bir seviyeye kadar vergi oranları arttıkça vergi gelirleri de artar. Ancak vergi oranları bireylerin tahammül sınırını da belirleyen maksimum seviyeyi aştığında vergi gelirlerinde azalma meydana gelir. Dolayısıyla vergi oranlarının yüksek olması bireylerin vergi ödeme gücünü aşmaktadır. Bu nedenle birey, tüketilebilir gelirinde meydana gelen kaybı telafi etmek için vergi kaçırma girişiminde bulunmak gibi bir yola başvurabilir (Şaan2008: 10).

Yükümlülerin vergiye karşı tutum ve davranışlarının belirlenmesinde vergi sayısı ile vergi oranlarının yüksek olması benzer etkilere sahiptir. İlk başlarda tek bir verginin alınması bireylerin vergi uyumunu kolaylaştırmıştır. Ancak daha sonra birçok faaliyetin vergilendirmesi dolayısıyla vergi sayıları artmıştır. Vergi sayılarındaki bu artış bireylerin psikolojik olarak daha çok vergi ödedikleri düşüncesini uyandırmakta ve vergiye gönüllü uyum üzerine olumsuz etkiler meydana getirmektedir (Çataloluk 2008:225).

1.8.2.5. Vergi Denetimi ve Cezaları

Vergi denetimi, mükelleflerin vergi ile ilgili belge ve defterlerini vergi yasalarına uygun olarak doğru bir şekilde tertipleyip tertiplemediğinin incelenmesi işlemidir (Biber 2010: 1). Vergi denetimindeki amaç mükellefin belge ve muhasebe defterlerinin üzerinde inceleme yapılarak varsa yapılan hile ve muhasebe oyunlarını açığa çıkarmak suretiyle mükellefin vergi kanunlarına aykırı eylemlerini caydırıcı cezalar ile durdurmaktır (Tecim 2008: 47). Vergi denetimlerinin yaygın ve yoğun bir şekilde yapılması mükelleflerin yükümlülükleriyle ilgili ödevlerini zamanında ve tam yerine getirmelerinde önemli rol oynar (Kanlı 2007: 24). Aksi halde denetimlerin seyrek ve süresi belli olmayan aralıklarla yapılması bireylerin vergi kaçırmalarına neden olabilmektedir. Yaygın ve yerinde yapılan denetimler bireylerin vergi kanunlarına uymalarını sağlayarak vergi kayıp ve kaçaklarını azaltmanın yanı sıra vergi kaçırın ile vergi kanunlarına uygun hareket eden bireyler arasında rekabet eşitsizliğini gidermede önemli rol oynamaktadır (Korkmaz 2016: 121).

Vergi cezaları, kamunun önemli bir gelir kaynağı olan vergi gelirlerini kanun dışı yollarla azaltan mükellefe müeyyide uygulamaktan ibaret olan bir önlemdir (Korkmaz 2014: 8). Vergi cezası oranlarının marjinal vergi oranından yüksek olması bireylerin vergi kaçırma eğilimlerini azaltıcı bir rol oynamaktadır. Dolayısıyla vergi cezası oranlarının caydırıcı olacak kadar yüksek olması vergi kanunlarına uygun davranmanın fırsat maliyetini arttıracacağı için bireyler vergi kaçırmaktan vazgeçerler (Bodur 2012: 75).

1.8.3. Vergiye Karşı Tutum ve Davranışların sonuçları

Verginin neredeyse insanoğlunun ilkel toplumlar şeklinde yaşadığı zamandan günümüze dek mevcut olan tarihi bir olaydır. Bireylerin gelirinde azalmaya neden olduğu için bireyler vergi ödeme gönüllülüğünü etkileyen bireysel ve çevresel faktörler sonucu tutum ve davranışların hem olumlu hem olumsuz sonuçları bulunmaktadır.

1.8.3.1. Vergiye Karşı Tutum ve Davranışların Olumlu Sonuçları

Vergiye karşı tepkilerin olumlu olması bir bakıma vergiye gönüllü uyumu ifade etmektedir. Yani birey vergi ödeme görevini gönüllü bir şekilde ifa etmektedir. Bireylerin vergiye karşı tutum ve davranışlarının olumlu sonuç vermesi; adil bir vergi sistemi, mükellefin vergi bilincini arttırmaya yönelik eğitici programların yapılması, vergi daireleri çalışanlarının uzman ve dürüst olması ve güçlü bir denetim mekanizmasının gibi faktörlere bağlıdır (Aktan, Dileyici, Saraç 2003: 4). Bireyler olumlu birer tepki olarak kanuni ölçütlere uygun, ekonomik amaçları doğrultusunda ödemekle yükümlü olduğu vergiyi bir başkasına devretmek şeklinde vergiyi yansıtabilir. Benzer şekilde vergi yükümlüsü bireyler faaliyet alanlarıyla ilgili istisna ve muafiyetleri tespit ederek mikro çapta vergi planı dâhilinde ödeyeceği vergi miktarını en aza indirmeye çalışabilir (Pürsünerli Çakar 2003: 1297).

1.8.3.2. Vergiye Karşı Tutum ve Davranışların Olumsuz Sonuçları

Bireyler, vergi ödeme isteklerini etkileyen sosyo ekonomik, psikolojik ve demografik faktörler sonucunda vergiye gönüllü uyumun aksine olumsuz davranışlar sergilerler. Bu davranışlar kamunun önemli gelir kaynağını teşkil eden vergilerin hâsılasında ciddi azalmalara neden olmaktadır. Bireyler vergilemeye karşı takındıkları olumsuz tutumları sonucunda vergiden kaçınma, vergi kaçırma ve vergiyi reddetme yollarına başvurabilmektedirler.

1.8.3.2.1. Vergiden Kaçınma

Vergilemede kanunilik ilkesi gereği kanunda belirtilmeyen unsurlar üzerine vergi alımı söz konusu olamamaktadır. Bundan hareketle bireylerin vergiyi doğuran olaya neden olmadıkları sürece vergi ödemek gibi bir zorunluluğu bulunmamaktadır. Bu bağlamda vergiden kaçınma, bireylerin vergi kanunlarına aykırı hareket etmeyecek şekilde vergi ödeme sorumluluğundan kurtulmasını ifade eder (Yurdakul 2013: 90). Vergiden kaçınmanın en belirgin özelliği bireylerin parlamentonun tasarladığı vergi kanunlarına aykırı davranmadan vergi ile ilgili yükümlülüklerden kurtulmasıdır (Seely 2013: 3).

Bireyler vergi arbitrajı ile daha fazla vergi ödemek yerine vergi oranı daha düşük olan faaliyetlere yönelerek vergi yükünü azaltmak yoluyla vergiden kaçınmış olurlar (Stiglitz 1985: 325). Vergiden kaçınmayı vergi kaçakçılığından ayırt eden temel özellik

vergiden kaçınmanın tamamen yasalara uygun ve risk taşımamasıdır (Bowler 2009: 7). Yani vergiden kaçınma, bireylerin vergi kanunlarının boşluklarından yararlanmak şeklinde olabildiği gibi vergiden muaf veya vergi indirimlerinin söz konusu olduğu faaliyetlere yönelme şeklinde de olabilmektedir. Dolayısıyla vergiden kaçınma ekonomik ve sosyal yaşama olumlu dışsallık yaydığı için hükümetçe desteklenebilmektedir. Örneğin tütün ve alkol ürünleri üzerine konulan yüksek oranlı vergiler hem bireylerin zararlı alışkanlıkları terk etmesine neden olarak sosyal fayda sağlar hem de vergi yükünün fazla olması dolayısıyla tüketimin kısılması şeklinde bireyler vergi vermekten kaçınmış olurlar (Saruç2013: 24).

1.8.3.2.2. Vergi Kaçakçılığı

Vergi kaçakçılığı (tax evasion), suç unsuru teşkil eden eylemlerle ilgili bir kavramdır. Vergiyi doğuran olayla mükellefiyet kazanan birey, çeşitli hile ve muhasebe oyunlarına başvurarak kanunlara aykırı bir şekilde kamu gelirlerinin büyük bir miktarını oluşturan vergi gelirlerinde azalmaya yol açmaktadır. Türkiye’de vergi kaçakçılığı oranının %25’in üzerinde olduğu yapılan ampirik araştırmalar ve Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB) denetim sonuçları göstermektedir (Bilici ve Bilici 2011: 170).

Vergi kaçakçılığı, bireylerin vergiye karşı tutum ve davranışlarını etkileyen faktörlerin neden olduğu en önemli olumsuz sonuçlarından biridir. Özellikle vergi aflarının sürekli uygulanması ve cezaların yeterli derecede caydırıcı olmaması vergi kaçakçılığını adeta teşvik etmektedir (Çelik 2005: 2). Vergi kaçırma sadece mali kapsamda değerlendirilecek bir olgu değildir. Doğurduğu etkileri dolayısıyla iktisat ve psikoloji perspektifinden de değerlendirilmesi gerekmektedir.

Klasik iktisatçılar vergi kaçırma riskli bir hisse senedine yapılan yatırıma benzetmektedir. Yani mükellef yakalanma ihtimali, ceza tutarı ve verginin oranı gibi faktörlerin fayda maliyet analizini yaparak vergi kaçırıp kaçırma kararını vermektedir. Alingham ve Sandmo’nun yaptığı fayda maksimizasyonu yaklaşımı modeli bu alanda yapılan çalışmaların başında gelmektedir. Modele göre ceza oranları ve denetim sıklığı ne kadar yüksekse vergi geliri o kadar artacaktır. Dolayısıyla vergi kaçakçılığı azalacaktır (Şimşek 2007: 16). Ancak Alingham ve Sandmo’nun fayda maksimizasyonu yaklaşımı modeli vergi kaçırmanın psikolojik boyutunu ele almadığı için eleştirilmiştir.

Vergi kaçakçılığının psikoloji boyutuna bakıldığında utanma duygusu ve suçluluk hissi teorileri öne çıkmaktadır. Grasmick ve Bursick'in birlikte ele aldıkları çalışmalarında vergi kaçakçılığının psikolojik çerçevesi şu şekilde açıklanmaktadır. Bireylerin vicdan, ailesine ve arkadaşlarına verdiği değerler gibi bazı normları vardır. Dolayısıyla devletin koyduğu kanunlara aykırı bir şekilde vergi kaçırma suçu işleyen bireyler, hem vicdani olarak utanma ve suçluluk hissederek hem değer verdikleri aile ve yakın arkadaşları tarafından ayıplanacaklarını düşünürler. Dolayısıyla vergi kaçırmanın psikolojik fırsat maliyeti yüksek olduğu için bu suçu işlemekten azami ölçüde çekinirler (Tuncer 2003: 104). Psikolojik yaklaşım modeli de vergi denetimleri ve ceza oranlarını modelde dikkate almadıkları için eleştirilmiştir.

Bireyler vergi ile ilgili yükümlülüklerinden kurtulmak maksadıyla bilinçli bir şekilde vergi kaçırmanın birçok yol ve yöntemini izlerler. Bu yol ve yöntemlerin neler olduğunun bilinmesi alınacak önlemler için büyük önem teşkil eder. Vergi kaçırma şekilleri ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir (Çiçek 2006: 119). Günümüzde en çok başvurulan vergi kaçırma şekillerini aşağıdaki maddeler halinde sıralanabilir (Kapusuzoğlu 2008: 125).

- Vergi cennetlerine yapılan ithalat ve ihracat işlemlerinde elde edilen karın bir kısmını bu ülkelerde bırakmak.
- Ekonomik gelişmişliği olan bölgelerde faaliyet göstermesine rağmen daha az vergi verilen bölgeleri faaliyet yeri olarak göstermek.
- Transfer fiyatlaması yoluyla ilişkili şirketlerle daha düşük veya yüksek fiyatlarla yapılan alım satımlarda elde edilen karın yurtdışında daha az vergi ile oluşturulmuş göstermek.
- Basit usulde vergilendirilenlerden alınan belgeleri kaydetmemek veya daha düşük tutarda kaydetmek,
- Options, future, forward ve swap gibi türev piyasası işlemlerinde altın ve hisse senetleri olmadığı halde bunları gider göstermek,
- Vergi dairesine kayıt olmadan faaliyette bulunmak,
- Defter kayıtlarında oynama yapmak,
- Satış işlemlerinde fiş ve fatura kesmemek veya eksik kesmek,
- Hali hazırdaki geliri, gelecek yılın geliriymiş gibi bir sonraki seneye kaydırmak,
- Kanunda belirtilen şartları sağlamadığı halde istisna ve muafiyet uygulamalarından yararlanmak,

- Vergiye tabi olduğu işi kanunen bildirmesi gereken sürenin dışında bildirmek,
- Kanunun vergiden muaf tuttuğu dernek ve vakıflar adına faaliyet göstermek,
- Gayrimenkul alım satımında gayrimenkulün fiyatını değerinin altında göstermek,
- Amortismanına tabi tutulan değerleri gider göstermek,
- Ölü veya hiç olmayan kişiler adına ortaklık ve şirket kurmakla birlikte bunlar adına vergi kaydı oluşturmak

Bireylerin vergi kaçırmalarına etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Vergi cezalarının caydırıcı olmaması, enflasyon, bireyin kamu harcamalarının gerekliliğine olan inancı, sık sık değiştirilen vergi sistemleri, rutin haline gelen vergi afları, denetimlerin etkin ve yeterli olmaması gibi durumlar vergi kaçırmayı teşvik etmektedir (Çelik 2005:1).

Vergi kaçakçılığının mali ve ekonomik alanda olduğu gibi sosyal yaşama da pek çok etkisi bulunmaktadır. Meydana gelen bu etkiler vergi kaçakçılığının yol açtığı sonuçları da teşkil etmektedir. Vergi kaçakçılığı özellikle bütçe gelirlerinin azalmasına neden olmaktadır. Bu durumda bütçede meydana gelen açığı kapatmak için mevcut vergi oranlarının artırılması veya yeni vergilerin uygulamaya konulması vergisini düzenli ödeyen bireyler üzerinde bir yük oluşmasına neden olur. Para basma (emisyon) yoluyla bütçe açığının kapatılmaya çalışılması fiyatlar genel seviyesinin sürekli artması ile enflasyona neden olmasının yanı sıra dış ödemeler dengesinin de bozulmasına yol açabilmektedir. Vergi kaçırıcılar rekabet üstünlüğüne sahip oldukları için vergisini düzenli ödeyen bireylerin vergiye karşı gönüllü uyumunun azalmasına neden olmaktadır. Vergi kaçakçılığı bireylerin kamu otoritesine saygı duymamasına ve yönetimi hafife almama alışkanlığının kazanılmasına neden olabilmektedir (Edizdoğan, Çetinkaya, Gümüş 2013: 206).

Vergi kayıp ve kaçakçılığını önlemek için geliştirilen çeşitli yöntemler mevcuttur. Bunların başında 3071 sayılı kanunda belirtilen dilekçe ve şikâyet hakkı kapsamında Türkiye Büyük Millet Meclisi ve yetkili makamlara başvurma hakkıdır. İlgili kanun maddesi gereği bireyler Maliye Bakanlığının 444 0 189 numaralı telefon hattını arayarak, kurumun internet sayfasından kuruma elektronik e-posta göndererek ve ilgili vergi dairesine bizzat giderek vergi kaçakçılığı ihbarında bulunabilmektedir (Gınalı 2010: 147). Vergi kayıp ve kaçakların önlenmesinde etkili mekanizmalardan birisi de vergi denetimleridir. Vergi denetimi konusunda yapılan ampirik araştırmalarda yüksek vergi denetimlerinin vergi uyumunu arttırdığı gibi kaçakçılık suçlarının azalmasında etkili bir

araç olduğu gözlenmiştir^{*}. Denetim seviyesinin düşük olduğu ülkelerde bireyler rahat bir şekilde vergi kaçırabilmektedir (Bozdoğan 2011: 51). Vergi kaçakçılığı suçları için öngörülen cezaların caydırıcı olması vergi kaçırma eğilimini azaltan önlemler arasında yer almaktadır. Vergi dairesi personelinin niteliklerinin artırılması, teknolojik gelişmelerle bilgi, belgelerin takibatının yapılarak rüşvetin önüne geçilmesi ve uluslar arası ikili anlaşmalar kaçakçılık suçunun önlenmesinde başvurulan yöntemlerdendir (Çomaklı 2008: 65).

1.8.3.2.3. Vergi Grevi ve Vergi Reddi

Vergilendirme yetkisi yükümlü psikolojisine uygun, adil ve isabetli bir şekilde kullanılmadığında bireylerin tepkileri direnişe dönüşebilmektedir.

Vergilerin alınmaya başlandığı bu güne kadar vergi sistemlerinin geçirdiği değişim ve dönüşümlere paralel olarak vergiye karşı pek çok eylem gerçekleşmiştir. Poujade Hareketi, Viski İsyanı, Wat Teyler isyanı, Boston Çay Partisi İsyanı ve Osmanlı Devletinde yaşanan Patrona Halil İsyanı ile Erzurum Vergi İsyanı bunun tipik örneklerindendir.

Poujade Hareketi, verginin tarihsel gelişimi konusunda Poujade hareketinin ekonomik ve mali nedenlerine değindiğimiz için burada Poujade hareketine neden olan psikolojik nitelikteki unsurlar üzerinde duracağız.

Poujade hareketinin psikolojik nedenini bireylerin ödeme güçlerinde meydana gelen azalma ve gelir düzeylerinin düşmesinin yol açtığı tepkiler oluşturmaktadır. Gelirleri giderek azalan yerli halk ödedikleri vergilerin adil olmadığı ve haksız bir şekilde alındığı algısını benimseyerek vergiye karşı gönüllü uyum sağlamamak bir yana davranışlarını aktif bir tepki ile göstererek ilk başta küçük çaplı olan ve daha sonra Fransa'nın geneline yayılan Poujade hareketini başlatmışlar (Gergerlioğlu 2015: 98).

Viski isyanı, bağımsızlık hareketinin ardında hükümetin başlattığı vergi politikaları halk tarafında tepkiyle karşılanmıştır. Ancak tepkilere rağmen hükümet artan borç yükünü

^{*} Ayrıntılı bilgi için Bkz: Torgler, B. "Speaking to Theorists and Searching for Facts: Tax Morale and Tax Compliance in Experiments", *Journal of Economic Surveys*, Vol.16, No 5.

Alm, J.; B.R. Jackson, M. McKee "Estimating the Determinants of Taxpayer Compliance with Experimental Data", *National Tax Journal*, Vol. 45, No 1, March 1992.

hafifletmek amacıyla viski ürünlerini vergi kapsamına almıştır. Bu durum ülkenin batı bölgesinde bulunan Pensilvanyalı viski üreticilerinin harekete geçmelerine neden olmuştur. Kısa sürede isyana dönüşen hareket karşısında hükümet geri adım atmak zorunda kalmıştır. Bu isyanın temelinde temsili vergilemenin uygulandığı politik ortamın vatandaşların vergi ödeme isteklerini olumsuz etkilemesi yatmaktadır (Aktan, Dileyici, Saraç 2002: 17).

Wat Tyler isyanı, 1831'de İngiltere'de veba salgınında köylülere verilen imtiyazların salgından sonra kaldırılması tepkiyle karşılandığı sırada kral savaş giderlerini karşılamak amacıyla baş vergisi ve aynı vergi olarak kilise arazilerinde çalışma zorunluluğu getirmesi Wat Tyler isyanının nedenini oluşturmaktadır. Bir sosyal devrim girişimi olan isyan kısa sürede bastırılarak Wat Tyler etkisiz hale getirilmiştir. 1832'de yeni isyanlara neden olması endişesiyle baş vergisi uygulamadan kaldırılmıştır (Gök 2007: 152).

Boston Çay Partisi İsyanı, 1773 yılında İngiltere'den Amerika'ya ithal edilen üç gemi yüklü ve 1 milyon dolar değerindeki çayın denize dökülmesiyle başlayan bir isyandır. İsyanın nedeni İngiltere parlamentosunun bir kanun çıkararak Amerika'da çay satma yetkisini bir İngiliz şirketine vermesi ve çay üzerine harici bir verginin konulmasıdır. Limanda taşıma işi yapan ve İngiliz çayını satmadan mahrum bırakılan tüccarlar Boston çay partisi isyanını başlatmışlardır. İsyanın çıkmasındaki asıl düşünce Amerikalıların çay vergisini kabullenmeleri halinde İngiliz hükümetinin başka vergileri de uygulayabileceği düşüncesidir. İsyan sonucunda bazı harici vergiler kaldırılmış olsa da İngilizler Amerika'da egemenliklerinin bir göstergesi olarak çay vergisi kaldırmamışlardır (Kısakürek, Kısakürek yy: 94).

Patrona Halil isyanı, 1700'lü yılların başında ciddi vergilerle karşılaşan halk perakende satışları üzerinde alınan vergileri ödemekte zorluklar yaşamıştır. Ordunun 1730 yılında sefere çıkma kararı alması ile birlikte ordugâha gelip ticaretgâhını kuran esnaf ve yeniçeriler seferin ertelenmesinden dolayı zarar etmişlerdir. Bu olayın sonucunda Halkla birlikte yeniçeriler isyan başlatmışlardır. Ne var ki isyan hiçbir direnme ile karşılaşmamıştır. İsyanlılar 1730 yılında amaçlarına ulaşarak halkı ezen vergiler kaldırılmıştır. İsyanın sonucunda Vezir İbrahim Paşa öldürülmüş, III. Ahmet'in yerine I. Mahmud getirilerek İbrahim Paşanın tüm mal varlığına el konulmuştur. Bu isyan ile birlikte Osmanlı'nın altın çağı bilinen lale devri kapanmıştır (İpek 2010: 54).

Erzurum Vergi İsyani,1902'den beri vali Nazım Paşanın baskıcı yönetimine maruz kalan halk 1906 yılında kişisel vergiler ve besledikleri hayvanlar dolayısıyla vergilendirilince şiddetli tepki göstermişlerdir. İsyanın çıkmasında Nazım Paşanın topladığı vergilerin yaklaşık %25'ini halkın ihtiyaçları için kullanmak yerine şahsi çıkar sağlamak amacıyla İstanbul'a göndermesi ve memurların artık neredeyse rüşvetsiz iş yapmamamsı etkili olmuştur. İlk başta Erzurum'da çıkan isyan kısa sürede çevre illere de yayılmıştır. 1907 yılında isyan başarıya ulaşarak alınmaya çalışan şahsi vergiler ile ehil hayvan rüsumu kaldırılmıştır (Kansu 2002: 44).

Vergi kaçakçılığı bireysel bir eylem iken vergi reddi veya vergi grevi ise bireylerin toplu bir şekilde gösterdikleri bir tepki türüdür. Toplumun gösterdiği bu tepkilerinin başarıya ulaşması büyük ölçüde organize olmalarına ve dayanıklılıklarına bağlıdır. Vergi grevi, bireylerin yasal güvenceler çerçevesinde giriştikleri toplu bir eylemdir. Vergi reddi ise ekonomik, mali ve politik nedenlerden dolayı bireylerin ödemekle yükümlü olduğu vergiyi ödememek amacıyla bir araya gelerek toplu ve yasadışı bir şekilde gösterdikleri eylemdir (Edizdoğan, Çetinkaya, Gümüş 2013: 207).

BÖLÜM II

VERGİ ALGISI VE VERGİYE YÖNELİK TUTUM VE DAVRANIŞLAR: ÇANAKKALE ONSEKİZ MART ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ

Bir veri toplama aracı olarak anket, daha fazla kişi üzerinde uygulama olanağına sahiptir. Bununla birlikte teknolojik imkânlarla anketin analizinin daha kısa sürede ve sağlıklı bir şekilde yapılabilmesi ve bilimsel çalışmaları belirlenen süre içinde sonuçlandırmaya olanak sağlaması amacıyla bu çalışmada veri toplama aracı olarak anket yoluyla veri elde edilerek sonuçların değerlendirmesi yöntemi seçilmiştir. Bu bölümde yükseköğretim öğrencilerinin vergi olgusuna yönelik algılarını belirlemeye yönelik olarak basit tesadüfî örnekleme yöntemi ile Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencilerine uygulanan anketin analizinde elde edilen bulgulara değinilecektir.

2.1. Araştırmanın Amacı

Çalışmanın birinci bölümünde ifade edildiği gibi vergi, geçmiş insanların yerleşik düzene geçmeye başladıkları tarihe dayanan tarihi ve sosyal bir olaydır. İnsanlar doğası gereği bir şey elde ettiklerinde bundan mutluluk duyar ve haz alma dereceleri artar. Aynı şekilde ellerinden çıkan bir şeye de üzülür ve buna karşı bazı tepkiler gösterirler. İnsanların başlangıçta bir hediye veya bağış şeklinde devlete verdikleri ayni ve parasal değerler, toplumsal ihtiyaçların artması ve zamanın değişmesine paralel olarak zorunlu bir ödeme halini almıştır. Devlete zorunlu olarak ödenen vergiler, bireylerin harcanabilir gelirlerinde meydana gelen azalma durumuna göre bireyin, vergiye karşı tutum ve davranışlarında bazı değişikliklere neden olmaktadır. Bu tutum ve davranışlar vergiye karşı tam bir gönüllü uyum olabileceği gibi vergiden kaçınma, vergiyi kaçırma, vergiyi reddetme şeklinde gerçekleşebilmektedir. İnsanların vergiye karşı tutum ve davranışlarında meydana gelen değişimlere etki eden bireysel ve çevresel faktörlere çalışmanın birinci bölümünde değinilmiştir. Söz konusu bu faktörlerin olumlu tutum ve davranış geliştirmeye yönelik olması kamunun en önemli gelir kaynağı olan vergilerden daha fazla verim elde edilmesine, böylece ekonomik büyüme ve toplumsal kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi ve toplumun refah seviyesinin yükselmesi hedeflerine ulaşmasını kolaylaştıracaktır. Fiili olarak Katma Değer Vergisi (KDV), Özel İletişim Vergisi (ÖİV)

gibi tüketim vergileri ile potansiyel Gelir Vergisi (GV) mükellefi olan yükseköğretim öğrencilerinin vergiyi algılamaları, vergi bilinç düzeylerinin ne olduğunu saptamak ve ülkemizde vergi bilinci konusunda yapılan ampirik araştırmalara katkı sağlamak bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

2.2. Araştırmanın Evreni, Örneklemi ve Yöntemi

Evren (ana kitle) yapılacak ampirik çalışmada incelenmeye konu olan en geniş küme olarak tanımlanmaktadır. Dolayısıyla ampirik çalışmalar ne kadar farklı konuları incelerse o kadar evrenin bulunduğu söylenebilir. Örneklem ise, evrenin içinden seçilen ve ana kitleyi temsil eden daha küçük kümedir (Padem vd. 2012:63). Evren büyüklüğü 50.000 olan ampirik çalışmalar için 381 örneklem büyüklüğü yeterli görülmektedir (Yazıcıoğlu, Erdoğan 2004:50). Araştırmanın evreninde bulunan tüm denekleri araştırmaya dâhil etmek oldukça zor ve maliyetlidir. Bununla birlikte bilimsel çalışmaların belli bir zaman diliminde tamamlanması gerekmektedir (Çiçek 2006:137). Bu nedenle yaklaşık 48.000 öğrencisi bulunan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi evreni temsil ederken ana kitle içinden basit tesadüfî yöntemle seçilen 500 öğrenci ise örneklemi temsil etmektedir. Ankete katılan öğrencilerden 50 tanesi soru ve önermelere istenilen sayıdan daha fazla cevap vermeleri, belirtilen bilgilere ilaveten kendilerinin bilgi eklemeleri ve anketleri analiz edilemeyecek kadar tahrip etmeleri nedeniyle analiz dışı bırakılmıştır. Geriye kalan 450 anket doğruluğu kontrol edildikten sonra veriler analiz edilmiştir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak 33 soru ve önermenin bulunduğu anket formu hazırlanmıştır. Üç bölümden oluşan anket formunun birinci bölümünde deneklerin demografik bilgilerine yönelik sorular bulunmaktadır. İkinci bölümünde deneklerin vergi algısını, tutum ve davranışlarını test etmeye yönelik tek ve çoktan seçmeli sorular yer almaktadır. Anketin son bölümü olan üçüncü bölümde ise deneklerin vergi bilinç düzeyleri ve fiş/fatura alma alışkanlıklarını test etmeye yönelik 5'li likert ölçeğine göre hazırlanmış sorular bulunmaktadır. Anketin hazırlanmasında bireylerin vergi bilinç düzeyini ölçmeye yönelik yapılan ampirik araştırmalarda kullanılan anket sorularından yararlanılmıştır *

*Bkz. Detaylı Bilgi İçin; Çiçek, Halit. ‘*Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri: İstanbul İli Anket Çalışması*’, İSMMO Yayınları, Yayın No: 64, İstanbul, 2006.

2.4. Verilerin Analizi ve Kullanılan İstatistikî Yöntemler

Çalışmadan elde edilen verilerin özetlenmesinde tanımlayıcı istatistikler sürekli değişkenler için ortalama ve standart sapma; kategorik değişkenler için sayı ve yüzde şeklinde tablo halinde verilmiştir. Grupların karşılaştırılmasında iki grup için Mann Whitney U testi, üç veya daha fazla grup için Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Gruplar arasındaki farklılıklar ikili olarak Mann Whitney U testi kullanılarak yapılmıştır. Kategorik değişkenler arasındaki farklılıklar Pearson Chi-Square ile test edilmiştir. İstatistikî analizler SPSS v.22 paket programı ile yapılmış, anlamlılık düzeyi 0.05 olarak dikkate alınmıştır.

2.5. Örneklem Hakkında İstatistikî Bilgiler

Bireylerin yaş, cinsiyet, gelir düzeyi, medeni durumu ve mesleği, vergiye yönelik algı, tutum ve davranışların belirlenmesinde etkili olan demografik faktörlerdir (Buyrukoğlu, Erasa 2012:122).Aşağıdaki Tablo 2.2’de ankete katılan yükseköğretim öğrencilerinin cinsiyete göre dağılımları gösterilmiştir.

Tablo 2.1: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Sıklık	Yüzde(%)	Kümülatif Yüzde
Kız	262	58.2	58.2
Erkek	188	41.8	100
Toplam	450	100	

Ankete katılan öğrencilerin %58.2’si kadın iken %41.8’i erkektir. Kadın ve erkek oranının bu kadar birbirine yakın olması bireylerin vergi algısının, vergiye yönelik tutum ve davranışların cinsiyet faktörüne göre belirlenmesi konusunda bir yargıya ulaşmamıza imkân sağlar.

Tablo 2.2’de ankete katılan öğrencilerin yaş aralıkları verilmiştir. 19-20 yaş aralığında olan öğrenciler örneklem %10.2’sini oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaklaşık

*Ömürbek, Nuri Çiçek; Hüseyin Güçlü; Serdar Çiçek. ‘‘Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Anketin Bulguları’’, *Maliye Dergisi*, Sayı:153, Temmuz-Aralık 2007, s.120-122.

*Şahin, Aslıhan. Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergiyi Algılaması: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

yarısı 21-22 yaşlarındadır(%51.8). Öğrencilerin %31.3'ü 23-24 yaşlarında iken 25 ve üstü yaşındaki öğrencilerin oranı %6.7'dir.

Tablo 2.2: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerin Yaşa Göre Sıklık Dağılımı

	Sıklık	Yüzde(%)	Kümülatif Yüzde
19-20	46	10.2	10.2
21-22	233	51.8	62
23-24	141	31.3	91.3
25 ve Üstü	30	6.7	100
Toplam	450	100	

Ankete katılan yükseköğretim öğrencilerinin öğretim türü Tablo 2.3'te verilmiştir.

Tablo 2.3: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerinin Öğretim Türüne Göre Sıklık Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Birinci Öğretim	303	67.3	67.3
İkinci Öğretim	147	32.7	100
Toplam	450	100	

Birinci öğretim öğrencilerin oranı %67.3, ikinci öğretim öğrencilerin oranı %32.7 olduğu görülmektedir.

Tablo 2.'4te ankete katılan öğrencilerin ikamet yerlerine ait veriler verilmiştir.

Tablo 2.4: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerinin İkamet Yerlerinin Sıklık Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Aile	34	7.5	7.5
Kredi Yurtlar Kurumu	45	10.0	17.6
Özel Yurt	124	27.6	45.1
Öğrenci Evi	247	54.9	100
Toplam	450	100	

Veriler değerlendirildiğinde öğrenci evinde kalan öğrencilerin oranı ankete katılanların yarısından fazladır(%54.9). Özel yurtlarda ikamet edenlerin oranı %27.6'dır. Kredi Yurtlar Kurumunda ikamet eden öğrencilerin oranı %10.0 iken ailesiyle ikamet edenlerin oranı %7.5 olarak belirlenmiştir.

Ankete katılan yükseköğretim öğrencilerinin baba mesleğinin değerlendirildiği Tablo2.5 aşağıda verilmiştir.

Tablo 2.5: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerinin Baba Mesleğine Göre Sıklık Dağılımları

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
İşçi	105	23.3	23.3
Emekli	52	11.6	34.9
Memur	156	34.7	69.6
İşsiz	8	1.8	71.7
Serbest/Esnaf	129	28.7	100
Toplam	450	100	

Tablo 2.5 incelendiğinde babası işçi olan öğrencilerin oranı %23.3, emekli olanların oranı %11.6, memur olanların %34.7 ve işsiz olanların oranı %1.8 ve serbest/esnaf olanların oranı ise %28.7'dir. Babası işsiz olan öğrencilerin fiş/fatura alma alışkanlıklarının ankete katılan diğer öğrencilere göre daha düşük olduğu beklenirken babası memur olan öğrencilerin vergi bilinç düzeylerinin dolayısıyla fiş/fatura alma alışkanlıklarının ankete katılan diğer öğrencilere göre daha yüksek olduğu beklenmektedir.

Aşağıdaki Tablo 2.6'da ankete katılan yükseköğretim öğrencilerinin anne mesleğine göre sıklık dağılımları değerlendirilmiştir.

Tablo 2.6: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerinin Anne Mesleğine Göre Sıklık Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
İşçi	35	7.8	7.8
Emekli	12	2.7	10.5
Memur	27	6.0	16.5
İşsiz	5	1.1	17.6
Serbest/Esnaf	17	3.8	20.3
Ev Hanımı	354	78.7	100
Toplam	450	100	

Tablo 2.6 incelendiğinde öğrencilerin büyük çoğunluğunun anne mesleği ev hanımıdır (%78.7). Sırasıyla anne mesleği işçi olan öğrencilerin oranı %7.8, annesi emekli olanların oranı %10.5, annesi memur olanların oranı %6.0, annesi işsiz olanların oranı %1.1 ve annesi serbest/esnaf olanların oranı %3.8'dir.

Ankete katılan yükseköğretim öğrencilerinin ailelerinin ikamet ettiği yer Tablo 2.7'de verilmiştir.

Tablo 2.7: Ankete Kalan Yükseköğretim Öğrencilerinin Ailelerinin İkamet Ettiği Yerin Sıklık Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
İl	190	42.2	42.2
İlçe	189	42.0	84.2
Kasaba	9	2.0	84.2
Köy	62	13.8	100
Toplam	100	100	

Tablo 2.7 incelendiğinde, ailesi il merkezinde ikamet edenlerin oranı %42.2 iken ilçe merkezinde ikamet edenlerin oranı %42.0'dir. Ailesi kasabada ikamet edenlerin oranı %2.0 olduğu, ailesi köyde ikamet edenlerin oranının ise %13.8 olduğu görülmektedir.

Tablo 2.8'de ankete katılan Yükseköğretim öğrencilerinin ailelerinin aylık gelirleri verilmiştir. Veriler incelendiğinde ailesinin aylık geliri sırasıyla 500-1000 TL arasında olan öğrencilerin oranı %12.9, 1001-1500 TL arasında olanların oranı %32.9, 1500-2000 TL arasında olanların oranı %28.4 ve 2000TL ve üzeri olanların oranı %25.8'dir. Vergiler harcanabilir geliri azaltan bir unsur olduğu için gelir seviyesi yüksek olanların daha yüksek vergi bilinç düzeyine sahip, aileleri 1500 TL ve üzeri aylık gelire sahip öğrencilerin ailesinin aylık geliri 1500TL'den az olan öğrencilere göre vergi bilinçlerinde anlamlı bir farklılık olduğu düşünülmektedir.

Tablo 2.8: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerinin Ailelerinin Aylık Gelirine (TL) Göre Sıklık Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
500-1000	58	12.9	12.9
1001-1500	148	32.9	45.8
1501-2000	128	28.4	74.2
2000 ve üzeri	116	25.8	100
Toplam	450	100	

Ankete katılan yükseköğretim öğrencilerinin aylık harcamalarına ilişkin veriler Tablo 2.9’da verilmiştir.

Tablo 2.9: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerinin Aylık Harcamalarına(TL) Göre Sıklık Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
0-250	49	10.9	10.9
251-500	222	49.3	60.2
500 ve Üzeri	179	39.8	100
Toplam	450	100	

Tablo 2.9’daki veriler incelendiğinde öğrencilerin aylık harcaması 250TL’nin altında olanların oranı %10.9 iken aylık harcaması 251-500 TL arasında olanlar, ankete katılan öğrencilerin yaklaşık yarısını (%49.3) oluşturmaktadır. Aylık harcaması 500 TL’nin üzerinde olanların oranı ise %39.8’dir.

Tablo 2.10’de katılımcıların fakülte ve yüksekokul bilgileri test edilmiştir. Buna göre Biga Meslek Yüksekokulunda okuyanların oranı %10.7, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde okuyanların oranı %44.0, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin oranı %4.0, Fen-Edebiyat Fakültesinde okuyanların oranı %12.4, Ziraat Fakültesinde okuyanların oranı %10.4, Turizm Fakültesinde okuyanların oranı %8.2 ve Eğitim Fakültesinde okuyanların oranı %10.2’dir.

Tablo 2.10: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerinin Fakültelere ve Yüksekokullara Göre Sıklık Dağılımları

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Biga MYO	48	10.7	10.7
İİBF	198	44.0	54.7
İlahiyat	18	4.0	58.7
Fen-Edebiyat	56	12.4	71.1
Ziraat	47	10.4	81.5
Turizm	37	8.2	89.8
Eğitim	46	10.2	100
Toplam	450	100	

Ankete katılan yükseköğretim öğrencilerin okuduğu bölümlere göre dağılımı Tablo 2.11’de verilmiştir.

Tablo 2.11: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerinin Okudukları Bölümlere Göre Sıklık Dağılımları

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Maliye	114	25.3	25.3
Kamu Yönetimi	47	10.4	35.7
İktisat	37	8.2	43.9
İlahiyat	18	4.0	47.9
Türk Dili Edebiyatı	56	12.4	56.3
Tarım Makineleri	11	2.4	58.7
Bahçe Bitkileri	36	8.0	66.7
Konaklama İşletmeciliği	37	8.2	74.9
İngilizce Öğretmenliği	15	3.3	78.2
Almanca Öğretmenliği	31	6.9	89.3
İşletme Yönetimi	48	10.7	100
Toplam	450	100	

Tablo 2.11'e göre öğrencilerin %25.3'ü Maliye Bölümü öğrencisidir. Kamu Yönetimi Bölümü okuyanların oranı %10.4, İktisat Bölümü okuyanların oranı %8.2'dir. İlahiyat Bölümü %4.0, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü %12.4, Tarım Makineleri Bölümü %2.4, Bahçe Bitkileri Bölümü %8.0, Konaklama İşletmeciliği Bölümü %8.2, İngilizce Öğretmenliği Bölümü %3.3, Almanca Öğretmenliği Bölümü %6.9 ve İşletme Yönetimi Bölümü okuyanların oranı %10.7'dir. Maliye Bölümü, Kamu Yönetimi Bölümü, İktisat ve İşletme Yönetimi Bölümü okuyan öğrencilerin yükseköğretim hayatlarında vergi ile ilgili ders aldığı görülmektedir.

Tablo 2.12'de katılımcıların vergi dersi alıp almadığı sorgulanmıştır.

Tablo 2.12: Ankete Katılan Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergi Dersi Alıp Almamalarına Göre Sıklık Dağılımı

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Evet	257	57.1	57.1
Hayır	193	42.9	100
Toplam	450	100	

Buna göre öğrencilerin %57.1 vergi dersi almışken %42.9'u vergi dersi almadığını ifade etmiştir.

2.6. Araştırma Bulguları

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencileri üzerine uygulanan anket çalışmasındaki veriler Sıklık, Çapraz Tablo, Mann Whitney ve Kruskal Wallis testlerinden uygun olanı ile analiz edilmiştir.

2.6.1. Sıklık Analizi

Sıklık analizinde kullanılan tablolardaki veriler frekans, yüzde oranlar ve kümülatif yüzde oranlar şeklinde gösterilmiştir.

2.6.1.1. Öğrencilerin Vergiyi Tanımlaması

Tablo 2.13'te Vergi olgusunun bireylerin zihninde ne anlama geldiğinin dağılımı verilmiştir.

Tablo 2.13: Sizce Vergi Ne Anlama Geliyor?

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Zorunlu bir ödeme	163	36.2	36.2
Kamu hizmetlerinin karşılığı	186	41.3	77.5
Bir ödevdir	51	11.3	88.8
Bir yüküdür	41	9.1	98.0
Bilgim yok	9	2.0	100
Toplam	450	100	

Tablo 2.13'e göre vergiyi zorunlu bir ödeme olarak algılayan katılımcıların oranı %36.2 iken vergiyi, kamunun sunduğu hizmetlerin karşılığı olarak tanımlayanların oranı %41.3'tür. Vergiyi devletin vatandaşlarına yüklediği bir yük olarak algılayanlar %9.1, ödev olarak tanımlayanlar %11.3, verginin ne olduğunu bilmeyenlerin oranı ise %2.0'dir. Elde edilen verilere göre ankete katılan öğrencilerin çoğunda vergi, zorunlu bir ödeme ve kamusal mal ve hizmetlerin bir karşılığı olarak algılanmaktadır.

2.6.1.2. Vergi Politikası Hakkındaki Görüşler

Tablo 2.14'te ankete katılan yükseköğretim öğrencilerinin devletin vergi politikasıyla ilgili görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 2.15: Sizce Devlet Artan Gelir İhtiyacını Nasıl Karşılmalıdır?

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Vergi artırmak/yeni vergi koymak	59	13.1	13.1
Harcamaları Kısma	234	52.0	65.1
Borçlanma	13	2.9	68.0
Vergi Denetimlerini Artırma	144	32	100
Toplam	450	100	

Tablo 2.14 incelendiğinde Katılımcıların yarısından fazlası (%52.0) devletin, artan gelir ihtiyaçlarını, harcamaları kısmak yoluyla sağlayabileceğini düşünmektedir. Kamu kesiminin yaptığı israf ve kamu harcamalarının gereksiz görülmesi öğrencilerin yarısının

kamu harcamalarını kısılması gerektiği düşüncesinde olmalarına neden olabilir. Öğrencilerin %13.1'i devletin artan gelir ihtiyacını karşılayabilmesi için vergi oranlarını artırması veya yeni bir vergi alması gerektiği görüşündedir. Artan gelir ihtiyacını borçlanma ile karşılaması gerektiğini düşünenlerin oranı %2.9'dur. Dolayısıyla kamunun artan gelir ihtiyacını borçlanma ile karşılaması uzun vadede faiziyle birlikte daha büyük borç yüküne neden olacağı için bireylerin borçlanma ile gelir sağlama politikasını desteklemediği öngörülmektedir. Devlet eğer vergi denetimlerini arttırırsa artan gelir ihtiyacını karşılayabilir görüşünde olan öğrencilerin oranı ise %32'dir. Vergi denetimlerinin artırılmasını isteyen öğrencilerin yüksek kayıt dışı ekonomi oranının denetimlerle kayıt içine alınabilmesi düşüncesi ile hareket ettiği düşünülmektedir.

2.6.1.3.Devletin Harcama ve Vergi Politikası Hakkındaki Görüşler

Tablo 2.15'te katılımcıların devletin harcama politikası hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

Tablo 2.16: Sizce Devlet Hangi Alanlarda Harcamalar Yaparsa Vergi Verme Gönüllülüğünüz Artar?

		Sayı	%
Sizce Devlet Hangi Alanlarda Harcamalar Yaparsa Vergi Verme Gönüllülüğünüz Artar?	Diğer	115	25,6%
	Eğitim	335	74,4%
	Toplam	450	100,0%
Sizce Devlet Hangi Alanlarda Harcamalar Yaparsa Vergi Verme Gönüllülüğünüz Artar?	Diğer	310	68,9%
	Savunma	140	31,1%
	Toplam	450	100,0%
Sizce Devlet Hangi Alanlarda Harcamalar Yaparsa Vergi Verme Gönüllülüğünüz Artar?	Diğer	150	33,3%
	Sağlık	300	66,7%
	Toplam	450	100,0%
Sizce Devlet Hangi Alanlarda Harcamalar Yaparsa Vergi Verme Gönüllülüğünüz Artar?	Diğer	81	18,0%
	Toplumsal Refah Artırımı	369	82,0%
	Toplam	450	100,0%
Devlet Nasıl Bir Vergileme Politikası İzlerse Vergi Verme Gönüllülüğünüz Artar?	Diğer	386	85,8%
	Anayasa Değişikliği	64	14,2%
	Toplam	450	100,0%
Devlet Nasıl Bir Vergileme Politikası İzlerse Vergi Verme Gönüllülüğünüz Artar?	Diğer	73	16,2%
	Adil Davranış	377	83,8%
	Toplam	450	100,0%
Devlet Nasıl Bir Vergileme Politikası İzlerse Vergi	Diğer	216	48,0%

Verme Gönüllüğünüz Artar?	Kayıt dışı azaltma	234	52,0%
	Toplam	450	100,0%
Devlet Nasıl Bir Vergileme Politikası İzlerse Vergi Verme Gönüllüğünüz Artar?	Diğer	153	34,0%
	Kullanım Alanı	297	66,0%
	Bilgisi		
	Toplam	450	100,0%

Tablo 2.15'deki veriler, verilmesi olası cevaplar ayrı ayrı değerlendirildiğinde, katılımcıların %74.4'ünün eğitim, %31.1'inin savunma, %66.7'sinin sağlık, %82'sinin toplumsal refah artırsa vergi verme gönüllülüklerinin artacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Öğrencilere devletin nasıl bir vergileme politikası izlerse vergi verme gönüllülüğünüz artar diye sorulduğunda, her bir olası cevaplar ayrı ayrı değerlendirildiğinde, öğrencilerin %14.2'si devlet, vergi ile ilgili anayasa değişikliği yaparsa, %83.8'i adil bir vergileme olursa, %52'si ekonomideki kayıt dışı azaltılırsa ve %66'sı da devletin hangi alanda harcama yapacağı konusunda bilgi sahibi olursa vergi vermede daha gönüllü olacaklarını belirtmişlerdir.

2.6.1.4. Vergi Kaçakçılığına Bakış

Tablo 2.16'da öğrencilerin vergi kaçakçılığı hakkındaki görüşleri test edilmiştir.

Tablo 2.16: Ankete Katılanların Vergi Kaçakçılığı Hakkındaki Görüşler

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Hırsızlık	332	73.8	73.8
Kurnazlık	86	19.1	92.9
Göz Ardı Edilecek Bir Suç	13	2.9	95.8
Sıradan Olay	19	4.2	100
Toplam	450	100	

Tablo 2.16'daki verilere göre Ankete katılan öğrencilerin %73.8'i vergi kaçırmanın hırsızlık olduğunu düşünmektedir. Buna karşın vergi kaçakçılığını göz ardı edilebilecek bir suç olarak görenlerin oranı %2.9'dur. Vergi kaçakçılığını kurnazlık olarak algılayan katılımcıların oranı %19.1'dir. Vergi kaçakçılığını sıradan bir olay gibi gören öğrencilerin oranı ise %4.2'dir. Tablo 2.17'deki bulgular ışığında katılımcıların vergi kaçırma

eğilimlerinin düşük olduğu beklenmektedir. Bunun yanı sıra vergi kaçırmaı göz ardı edilebilecek bir suç olarak gören bireylerin davranışlarında vergi denetimlerinin yetersiz olduğu düşünölebilir.

2.6.1.5. Türkiye’de Vergi Bilincinin Ne Şekilde Artırılabilirliği Hakkındaki Görüşler

Tablo 2.17’de yükseköğretim öğrencilerinin Türkiye’de vergi bilincinin nasıl artırılabilirliği hakkındaki düşönceleri sorgulanmaktadır.

Tablo 2.18: Vergi Bilincinin Nasıl Artırılabilirliği Hakkındaki Görüşler

	Sıklık	Yüzde	Kümülatif Yüzde
Eğitim Ve Öğretim İle	276	61.3	61.3
Kamu Harcamalarının Tasarrufu İle	31	6.9	68.2
Adaletsizliğin Giderilmesi İle	85	18.9	87.1
Vergi Oranlarının Düşürölmesi İle	16	3.6	90.7
Kişi Başı Gelirin Artırılması İle	42	9.3	100
Toplam	450	100	

Tablo 2.17’ye göre katılımcıların büyük bir çoğunluğu eğitim ve öğretim ile vergi bilincinin artırılabilirliğini düşünmektedir.

2.6.2. Çapraz Tablo Analizleri

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencilerine uygulanan 450 anket katılımcıların cinsiyetine göre verdiği cevaplar gruplandırılarak çapraz tablolar halinde verilmiştir.

Tablo 2.18(a) incelendiğinde cinsiyet bakımından verginin ne anlama geldiği, vergi kaçırmanın bireylere ne çağrıştırdığı ve Türkiye’de vergi bilincinin nasıl arttırılabileceği karşılaştırıldığında her üçü içinde istatistiksel olarak Asymp(p) değerinin anlamlı düzeyde farklı olduğu gözlenmiştir ($p < 0.05$). Verginin ne anlama geldiği düzeyleri ile cinsiyet arasındaki farklılığın ‘yük’ diyenlerde erkeklerin oranının kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Vergi kaçırmanın bireylerde kendilerine neyi çağrıştırdığına göre cinsiyet dağılımları karşılaştırıldığında farklılığın hırsızlık diyenlerde kadınların oranının erkeklere göre yüksek olduğu, göz ardı edilebilecek bir suç ve sıradan olay diyenlerden erkeklerin oranının kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür. Vergi bilincinin nasıl arttırılacağı ile cinsiyet dağılımı karşılaştırıldığında ise kamu harcamalarının tasarrufu diyenlerden erkeklerin oranının kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2.18(b) incelendiğinde cinsiyet bakımından verginin ne anlama geldiği, vergi kaçırmanın bireylere ne çağrıştırdığı ve Türkiye’de vergi bilincinin nasıl arttırılabileceği hakkında veriler bulunmaktadır.

Tablo 2.18(b): Ankete Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Dayalı Vergi İle İlgili Değişkenlerin Karşılaştırması

		Cinsiyet						P
		Kadın		Erkek		Toplam		
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
10) Sizce Vergi Ne Anlama Geliyor?	Zorunlu Ödeme	104	39,7%	59	31,4%	163	36,2%	0,009
	Kamu Hiz. Karşılığı	107	40,8%	79	42,0%	186	41,3%	
	Ödev	30	11,5%	21	11,2%	51	11,3%	
	Yük	14	5,3%	27	14,4%	41	9,1%	
	Bilgi Yok	7	2,7%	2	1,1%	9	2,0%	
15) Vergi Kaçırarak Size Ne Çağırır?	Hırsızlık	206	78,6%	126	67,0%	332	73,8%	0,003
	Kurnazlık	47	17,9%	39	20,7%	86	19,1%	
	Göz Ardı Edilebilecek Suç	4	1,5%	9	4,8%	13	2,9%	
	Sıradan Olay	5	1,9%	14	7,4%	19	4,2%	
16) Türkiye’de Vergi Bilinci Nasıl Arttırılabilir?	Eğitim Ve Öğretimde	167	63,7%	109	58,0%	276	61,3%	0,018
	Kamu Harcamalarının Tasarruf	11	4,2%	20	10,6%	31	6,9%	
	Adaletsizliğin Giderilmesi	55	21,0%	30	16,0%	85	18,9%	
	Vergi Oranlarının Düşmesi	6	2,3%	10	5,3%	16	3,6%	
	Kişibaşı Gelir Artışı	23	8,8%	19	10,1%	42	9,3%	

Tablo 2.18(b) incelendiğinde cinsiyet bakımından verginin ne anlama geldiği, vergi kaçırmanın bireylere ne çağrıştırdığı ve Türkiye’de vergi bilincinin nasıl arttırılabileceği durumları çapraz tablo analizi ile karşılaştırıldığında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0.05$). Verginin algılanma düzeyi ile cinsiyet arasındaki farklılık incelendiğinde verginin ‘yük’ olarak görülmesinde erkeklerin oranının kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu gözlenmiştir. Vergi kaçırmanın bireylerde kendilerine neyi çağrıştırdığına göre cinsiyet dağılımları karşılaştırıldığında, farklılığın hırsızlık olarak görülmesinde kadınların oranının erkeklere göre yüksek olduğu, göz ardı edilebilecek bir suç ve sıradan olay diyenlerden erkeklerin oranının kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek

olduğu görölmüştür. Vergi bilincinin nasıl arttırılacağı ile cinsiyet dağılımı karşılaştırıldığında ise kamu harcamalarında tasarruf edilmesi görüşünü ifade edenler arasında erkeklerin oranının kadınlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

2.6.2.2. Aile Gelir Düzeyine Göre Vergi İle İlgili Değişkenlerin Karşılaştırılması

Tablo 2.19(a)'da ailelerin gelir düzeyine göre vergi ile ilgili değişkenlerin karşılaştırması verilmiştir.

Tablo 2.20(a): Ailelerin Gelir Düzeyine Göre Vergi İle İlgili Değişkenlerin Karşılaştırılması(TL)

		500-1000		1001-1500		1501-2000		2001 ve Üzeri		P
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Sizce Vergi Ne Anlama Geliyor?	Zorunlu Ödeme	25	43,1%	57	38,5%	46	35,9%	35	30,2%	0,290
	Kamu Hiz. Karşılığı	21	36,2%	58	39,2%	46	35,9%	61	52,6%	
	Ödev	7	12,1%	19	12,8%	16	12,5%	9	7,8%	
	Yük	5	8,6%	10	6,8%	17	13,3%	9	7,8%	
	Bilgi Yok	0	0,0%	4	2,7%	3	2,3%	2	1,7%	
Vergi Kaçırarak Size Ne Çağıştırır?	Hırsızlık	47	81,0%	111	75,0%	95	74,2%	79	68,1%	0,226
	Kurnazlık	9	15,5%	23	15,5%	22	17,2%	32	27,6%	
	Göz Ardı Edilebilecek Suç	1	1,7%	4	2,7%	6	4,7%	2	1,7%	
	Sıradan Olay	1	1,7%	10	6,8%	5	3,9%	3	2,6%	
Türkiye’de Vergi Bilinci Nasıl Arttırılabilir?	Eğitim ve Öğretimde	36	62,1%	92	62,2%	75	58,6%	73	62,9%	0,738
	Kamu Harcama Tasarruf	4	6,9%	8	5,4%	9	7,0%	10	8,6%	
	Adaletsizliğin Giderilmesi	14	24,1%	30	20,3%	22	17,2%	19	16,4%	
	Vergi Oranlarının Düşmesi	2	3,4%	5	3,4%	4	3,1%	5	4,3%	
	KişiBaşı Gelir Artışı	2	3,4%	13	8,8%	18	14,1%	9	7,8%	

Tablo 2.19(a) incelendiğinde, aile gelir düzeyleri bakımından verginin ne anlama geldiği, vergi kaçırmanın bireylere ne çağıştırdığı ve Türkiye’de vergi bilincinin nasıl arttırılabileceği çapraz tablo analizi ile karşılaştırıldığında her üçü içinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p>0.05$). Diğer bir deyişle aile gelir

düzeyleri bakımından verginin ne anlama geldiği, vergi kaçırmanın bireylere ne çağrıştırdığı ve Türkiye’de vergi bilincinin nasıl arttırılabileceğine yönelik dağılımları benzerlik gösterdiği görülmüştür.

Tablo 2.20(b) incelendiğinde, aile gelir düzeyleri bakımından gelir ihtiyacına göre nasıl bir politika izlenmesi gerektiği ve hangi harcamalar yapıldığında vergi verme gönüllüğünün artacağı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı çapraz tablo analizi ile tespit edilmiştir. Asymp(p) değerinin 0.05’ten büyük olması değişkenler arasında anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Diğer bir deyişle aile gelir düzeyleri ile devletin harcama politikasına bağlı vergi ödeme gönüllüğünde artış dağılımları benzerlik göstermektedir.

2.6.2.3.Fakültelere Dayalı Vergi İle İlgili Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.20(a) incelendiğinde, fakülteler bakımından gelir ihtiyacına göre nasıl bir politika izlenmesi gerektiği düzeyi ve hangi alanda harcama yapılırsa bireylerin vergi ödemede gönüllü olabileceği dzeyleriapraz tablo analizi ile test edilmiştir. Devletin gelir ihtiyacını karşılamak için izlenmesi gereken politikalardan vergi artırımını, harcama kısma ve vergi denetimini arttırma, devletin yapması gereken harcamalardan toplumsal refah artırımını arasında anlamlı farklılık olduğu gözlenmiştir ($p<0.05$). Diğer düzeylere göre fakülteler bakımından anlamlı düzeyde benzer dağılımının olduğu grlmştir ($p>0.05$).

Tablo 2.20(b) incelendiğinde, fakülteler bakımından verginin ne anlama geldiği, vergi kaçırmanın bireylere ne çağrıştırdığı ve Türkiye’de vergi bilincinin nasıl arttırılabileceği çapraz tablo analizine göre karşılaştırılmıştır. Her üç karşılaştırma için de istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p<0.05$). Gruplar arası farklılıklara bakıldığında, verginin ne anlama geldiği Ziraat Fakültesi öğrencilerinde İlahiyat Fakültesi öğrencilerine göre anlamlı düzeydedir. Benzer şekilde verginin ne anlama geldiği, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde İİBF’ye göre anlamlılık düzeyi daha yüksektir. Vergi kaçırmanın bireylere neyi çağrıştırdığına göre hırsızlık, İlahiyat Fakültesi öğrencilerinde Biga Meslek Yüksekokuluna göre daha yüksek düzeydedir. Eğitim ve öğretim ile vergi bilincinin arttırılabileceği İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinde Biga MYO’ya göre daha yüksek düzeydedir. Kişi başı gelirin artırarak vergi bilincinin artacağı düşüncesinin Biga MYO öğrencilerinde İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinden anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmüştür.

Tablo 2.21(b): Fakültelere Dayalı Vergi İle İlgili Bazı Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.21(b): Fakültelere Dayalı Vergi ile İlgili değişkenlerin Karşılaştırması																	
Fen-																	
	Büyük MYO		İİBF		İlahiyat		Edebiyat		Ziraat		Turizm		Eğitim		Toplam		
	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Sizece Vergi Ne Anlama Geliyor?	Zorunlu Ödeme	17	35,4%	92	46,5%	1	5,6%	15	26,8%	14	29,8%	8	21,6%	16	34,8%	163	36,2%
	Kamu Hiz. Karşılığı	26	54,2%	58	29,3%	14	77,8%	29	51,8%	23	48,9%	19	51,4%	17	37,0%	186	41,3%
	Ödev	1	2,1%	41	20,7%	2	11,1%	3	5,4%	2	4,3%	1	2,7%	1	2,2%	51	11,3%
	Yük	3	6,3%	7	3,5%	1	5,6%	6	10,7%	8	17,0%	7	18,9%	9	19,6%	41	9,1%
	Bilgi Yok	1	2,1%	0	0,0%	0	0,0%	3	5,4%	0	0,0%	2	5,4%	3	6,5%	9	2,0%
Vergi Kaçırarak Size Ne Çağıştırır?	Hırsızlık	28	58,3%	144	72,7%	17	94,4%	44	78,6%	35	74,5%	26	70,3%	38	82,6%	332	73,8%
	Kurnazlık	12	25,0%	48	24,2%	1	5,6%	5	8,9%	9	19,1%	8	21,6%	3	6,5%	86	19,1%
	Göz Ardı Edilebilecek Suç	3	6,3%	5	2,5%	0	0,0%	2	3,6%	1	2,1%	2	5,4%	0	0,0%	13	2,9%
	Sıradan Olay	5	10,4%	1	0,5%	0	0,0%	5	8,9%	2	4,3%	1	2,7%	5	10,9%	19	4,2%
	Türkiye’de Vergi Bilinci Nasıl Arttırılabilir?	Eğitim Ve Öğretimde	25	52,1%	150	75,8%	11	61,1%	29	51,8%	21	44,7%	14	37,8%	26	56,5%	276
	Kamu Harcama Tasarruf	2	4,2%	12	6,1%	0	0,0%	2	3,6%	7	14,9%	4	10,8%	4	8,7%	31	6,9%
	Adaletsizliğin Giderilmesi	11	22,9%	24	12,1%	5	27,8%	14	25,0%	9	19,1%	11	29,7%	11	23,9%	85	18,9%
	Vergi Oranlarının Düşmesi	3	6,3%	5	2,5%	1	5,6%	3	5,4%	3	6,4%	0	0,0%	1	2,2%	16	3,6%
	Kişİ Başİ Gelir Artışı	7	14,6%	7	3,5%	1	5,6%	8	14,3%	7	14,9%	8	21,6%	4	8,7%	42	9,3%

2.6.2.4.Vergi Dersi Alma Durumuna Dayalı Vergi İle İlgili Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.21 incelendiğinde, eğitim süresince vergi bilinci konusunda ders alma bakımından verginin ne anlama geldiği, vergi kaçırmanın bireylere ne çağrıştırdığı ve Türkiye’de vergi bilincinin nasıl arttırılabileceği çapraz tablo analizi ile karşılaştırılmıştır. Her üç karşılaştırma için de istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmektedir ($p<0.05$). Gruplar arası farklılığın verginin ne anlama geldiğine göre zorunlu ödeme, kamu hizmetlerinin karşılığı ve ödev algılama düzeylerinin dersi alanlarda almayanlara göre anlamlı bir şekilde yüksek olduğu görülmektedir. Aynı şekilde vergi kaçırmanın bireylere kurnazlığı çağrıştırdığı algısının, dersi, almayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir. Türkiye’de vergi bilincini artırmanın eğitim ve öğretimle olabileceğini düşünenlerdedersi alanların oranını almayanlara göre anlamlı düzeyde yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 2.21: Eğitim Hayatınız Süresince Vergi Konusunda Bilgilenmenizi Sağlayacak Bir Ders Aldınız Mı?

		Evet		Hayır		Toplam		P
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Sizce Vergi Ne Anlama Geliyor?	Zorunlu Ödeme	109	42,4%	54	28,0%	163	36,2%	0,001
	Kamu Hiz. Karşılığı	86	33,5%	100	51,8%	186	41,3%	
	Ödev	43	16,7%	8	4,1%	51	11,3%	
	Yük	18	7,0%	23	11,9%	41	9,1%	
	Bilgi Yok	1	0,4%	8	4,1%	9	2,0%	
Vergi Kaçırmak Size Ne Çağrıştırır?	Hırsızlık	186	72,4%	146	75,6%	332	73,8%	0,006
	Kurnazlık	59	23,0%	27	14,0%	86	19,1%	
	Göz Ardı Edilebilecek Suç	7	2,7%	6	3,1%	13	2,9%	
	Sıradan Olay	5	1,9%	14	7,3%	19	4,2%	
Türkiye’de Vergi Bilinci Nasıl Arttırılabilir?	Eğitim Ve Öğretimde	180	70,0%	96	49,7%	276	61,3%	0,001
	Kamu Harcama Tasarruf	15	5,8%	16	8,3%	31	6,9%	
	Adaletsizliğin Giderilmesi	40	15,6%	45	23,3%	85	18,9%	
	Vergi Oranlarının Düşmesi	8	3,1%	8	4,1%	16	3,6%	
	Kişibaşı Gelir Artışı	14	5,4%	28	14,5%	42	9,3%	

2.6.2.5. Verginin Ne Anlama Geldiği Bakımından Vergi İle İlgili Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.22 incelendiğinde, verginin ne anlama geldiği bakımından vergi kaçırmanın bireylere ne çağrıştırdığı, Türkiye’de vergi bilincinin nasıl arttırılabileceği ve devletin artan gelir ihtiyaçlarını nasıl bir politika ile karşılaması gerektiği düzeyleri çapraz tablo analizi ile karşılaştırılmıştır. Harcamaların kısılması, vergi denetimlerini artırma ile vergi kaçırmanın bireylerde neyi çağrıştırdığı durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olduğu gözlenmiştir ($p < 0.05$). Diğer düzeylere göre verginin ne anlama geldiği durumları incelendiğinde aralarında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p > 0.05$).

	Sıradan Olay	8	4,9%	3	1,6%	0	0,0%	7	17,1	1	11,1%	19	4,2%	
									%					
Türkiye’de Vergi Bilinci Nasıl Arttırılabilir ?	Eğitim Ve Öğretimde Kamu Harcama Tasarruf Adaletsizliği n Giderilmesi Vergi Oranlarının Düşmesi Kişi Başı Gelir Artışı	10	64,4	11	61,3	3	72,5	1	34,1	6	66,7%	27	61,3	
		5	%	4	%	7	%	4	%			6	%	
		12	7,4%	9	4,8%	4	7,8%	6	14,6	0	0,0%	31	6,9%	
									%					
		26	16,0	40	21,5	6	11,8	1	26,8	2	22,2%	85	18,9	0,10
			%		%		%	1	%				%	2
		6	3,7%	7	3,8%	1	2,0%	2	4,9%	0	0,0%	16	3,6%	
		14	8,6%	16	8,6%	3	5,9%	8	19,5	1	11,1%	42	9,3%	
									%					

*S: Sayı.

2.6.2.6. Bir İş Yeri Sahibi Olması Durumuna Dayalı Vergi İle İlgili Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.23’te bireylerin gelecekte iş sahibi olduklarında daha az vergi vermenin yollarını arama durumları ile vergi kaçakçılığı hakkındaki görüşleri çapraz tablo analizi ile incelenmiştir.

Tablo 2.24: İşyeri Sahibi Olsanız Daha Az Vergi Vermenin Yollarını Arar Mısınız ?

		Evet		Hayır		Bazen		Bilmiyorum		Toplam		P
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
15) Vergi kaçırmanın size ne çağırıştır?	Hırsızlık	102	65,8%	146	88,5%	43	68,3%	41	61,2%	332	73,8%	0,001
	Kurnazlık	31	20,0%	18	10,9%	20	31,7%	17	25,4%	86	19,1%	
	Gözardı	6	3,9%	1	0,6%	0	0,0%	6	9,0%	13	2,9%	
	Edilebilecek Suç											
	Sıradan Olay	16	10,3%	0	0,0%	0	0,0%	3	4,5%	19	4,2%	

Tablo 2.23 incelendiğinde, İstatistiksel olarak bu karşılaştırmalar arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir($p < 0.05$). Bu farklılığın vergi kaçırmanın hırsızlık olduğunu düşünenlerde, vergi kaçırmanın yollarını aramak isteyenlerin aramak istemeyenlere göre anlamlı düzeyde oranlarının düşük olduğu gözlenmiştir.

2.6.3. Mann Whitney U Analizi

Hacimleri n_1 ve n_2 olan birbirinden bağımsız, meydanları aynı olan popülasyondan alınıp rastgele seçilen örnekler olup olmadığını test etmek için Mann Whitney U testi kullanılır(Çolak 2016:10). Analizler sonucu bulunan Asymp(p) değeri 0.05'ten küçükse değişkenler arasında anlamlı bir fark vardır. Asymp(p) değeri 0.05'ten büyükse değişkenler arasında anlamlı bir fark yoktur.

2.6.3.1. Cinsiyete Dayalı Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.24'te cinsiyet bakımından, ödediği verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcadığına inananlar ile devletin adil bir vergileme sistemi uyguladığını düşünenler arasında anlamlı bir fark olmadığı gözlenmektedir.

Hipotez;

H0: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencilerinin cinsiyete dayalı fiş/fatura alma alışkanlıkları arasında anlamlı bir fark yoktur.

H1: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi öğrencilerinin cinsiyete dayalı fiş/fatura alma alışkanlıkları arasında anlamlı bir fark vardır.

Alınmayan her fişin/faturanın devletin değil başkalarının zengin olmasını sağladığı durumu ile alışverişlerde fatura ya da fiş vermeme durumu ile karşılaşma durumları sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir. Asymp(p) değerinin 0.05'ten büyük olması H0 hipotezini doğrulamaktadır. Diğer bir deyişle ankete katılan öğrenciler cinsiyet bakımından benzer dağılım göstermişlerdir. Öğrencilerin cinsiyet düzeylerine göre alışveriş sırasında fişi/faturayı satıcı vermese bile isteme, üniversitede okunmasının alışverişlerde belge alma alışkanlığını olumlu yönde değiştirmesi ve belge alma yerine satıcı ile ürün fiyatı konusunda pazarlık yapılması durumları incelendiğinde ise, sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Asymp(p) değerinin 0.05'ten küçük olması H1 hipotezini doğrulamaktadır. Bu farklılıkta; fiş/faturayı alışveriş sırasında satıcı vermese de alanlar ve öğrencilerin üniversitede okumalarının fiş/fatura alma alışkanlıklarını olumlu yönde değiştirdiği kızların sıra ortalamaları erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksek iken pazarlık yapma konusunda erkeklerin sıra ortalamaları kızlara göre yüksek olduğu görülmektedir($p < 0.05$).

Tablo 2.2.5:Cinsiyete Dayalı Bazı Sayısal Değişkenlerin İncelenmesi

			Std.		Sıra		z	P
			Ortalama	Sapma	Medyan	Ort.		
Ödediğim Verginin Ülkenin	Cinsiyet	Kadın	2,48	1,03	3,00	232,07	-	0,188
İhtiyaç Duyulan Alanlarına		Erkek	2,36	1,22	2,00	216,34	1,316	
Harcandığına İnanıyorum.								
Devletin Adil Bir Vergileme	Cinsiyet	Kadın	2,31	1,06	2,00	234,52	-	0,071
Sistemi Uyguladığını		Erkek	2,20	1,28	2,00	212,93	1,807	
Düşünüyorum.								
Alınmayan Her Fiş/Fatura	Cinsiyet	Kadın	3,84	1,09	4,00	231,53	-	0,227
Devletin Değil Başkalarının		Erkek	3,64	1,31	4,00	217,10	1,209	
Zengin Olmasını Sağlar.								
Alışveriş Sırasında Fiş/Faturamı	Cinsiyet	Kadın	3,75	1,16	4,00	246,61	-	0,001
Satıcı Vermese Bile İsterim.		Erkek	3,30	1,20	3,00	196,09	4,204	
Alışverişlerde Fatura Ya Da Fiş	Cinsiyet	Kadın	3,87	1,21	4,00	228,28	-	0,572
Vermeme Durumu İle		Erkek	3,80	1,26	4,00	221,63	-,564	
Karşılaşıyorum.								
Üniversitede Okumam	Cinsiyet	Kadın	3,70	1,28	4,00	243,25	-	0,001
Alışverişlerimde Fiş/Fatura Alma		Erkek	3,30	1,28	3,00	200,77	3,526	
Alışkanlığımı Olumlu Yönde								
Değiştirmiştir.								
Fiş/Fatura Almak Yerine Satıcı İle	Cinsiyet	Kadın	2,32	1,20	2,00	214,28	-	0,026
Ürün Fiyatı Konusunda Pazarlık		Erkek	2,65	1,40	2,00	241,13	2,228	
Yaparım.								

2.6.3.2. Vergi Dersi Alıp Almama Durumuna Göre Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.25'te öğrencilerin eğitim hayatları boyunca vergi konusunda bilgilenmelerini sağlayacak bir ders alıp almama bakımından devletin adil bir vergileme sistemi uyguladığını düşünmeleri ve fiş/fatura yerine pazarlık yapma durumları Mann Whitney U analizi ile değerlendirilmektedir.

Hipotez;

H0:öğrencilerin, eğitim hayatları boyunca vergi konusunda bilgilenmelerini sağlayacak bir ders alıp almamaları, devletin adil bir vergileme sistemi uyguladığını düşünmeleri ve fiş/fatura yerine pazarlık yapma davranışlarını etkilememektedir.

H1:öğrencilerin, eğitim hayatları boyunca vergi konusunda bilgilenmelerini sağlayacak bir ders alıp almamaları, devletin adil bir vergileme sistemi uyguladığını düşünmeleri ve fiş/fatura yerine pazarlık yapma davranışlarını etkilemektedir.

Tablo 2.26: Vergi Dersi Alma İle Bazı Sayısal Değişkenlerin Analizi

			Std.		Sıra		z	P
			Ortalama	Sapma	Medyan	Ort.		
Ödenmeyen Vergilerin Kamu Hizmetleri Aksattığını Düşünüyorum.	Eğitim Hayatınız Süresince Vergi Konusunda Bilgilenmenizi Sağlayacak Bir Ders Aldınız Mı?	Evet Hayır	3,68 3,44	1,25 1,19	4,00 4,00	237,99 208,87	- 2,433	0,015
Devletin Adil Bir Vergileme Sistemi Uyguladığını Düşünüyorum.	Eğitim Hayatınız Süresince Vergi Konusunda Bilgilenmenizi Sağlayacak Bir Ders Aldınız Mı?	Evet Hayır	2,26 2,27	1,08 1,25	2,00 2,00	228,02 222,15	- -,493	0,622
Alınmayan Her Fiş/Fatura Devletin Değil Başkalarının Zengin Olmasını Sağlar.	Eğitim Hayatınız Süresince Vergi Konusunda Bilgilenmenizi Sağlayacak Bir Ders Aldınız Mı?	Evet Hayır	3,88 3,59	1,19 1,17	4,00 4,00	241,11 204,72	- 3,058	0,002
Alışverişlerde Fatura Ya Da Fiş Vermeme Durumu İle Karşılaşıyorum.	Eğitim Hayatınız Süresince Vergi Konusunda Bilgilenmenizi Sağlayacak Bir Ders Aldınız Mı?	Evet Hayır	3,97 3,66	1,18 1,28	4,00 4,00	239,58 206,75	- 2,794	0,005
Fiş/Fatura Almak Yerine Satıcı İle Ürün Fiyatı Konusunda Pazarlık Yaparım.	Eğitim Hayatınız Süresince Vergi Konusunda Bilgilenmenizi Sağlayacak Bir Ders Aldınız Mı?	Evet Hayır	2,38 2,56	1,30 1,28	2,00 2,00	216,78 237,12	- 1,694	0,090

Tablo 2.25'deki veriler incelendiğinde istatistiksel olarak değişkenler arasında anlamlı farklılık olmadığı gözlemlenmektedir ($p>0.05$). Yani vergi bilinci için eğitim hayatları boyunca ders almış ya da almamış olmaları adil bir vergileme sistemi uygulanma durumu ve fiş/fatura almak yerine pazarlık yapmaları durumunun benzerlik gösterdiği görülmektedir. Vergi ile ilgili eğitim alıp almama durumuna göre ödenmeyen vergilerin kamu hizmetlerini aksattığını düşünceler ile alınmayan her fiş/faturanın devletin değil başkalarının zengin olmasını sağladığını düşünenlerin alışverişlerde fatura ya da fiş vermeme durumu H1 hipotezini doğrulamaktadır. Bu karşılaştırmaya göre anlamlı düzeyde sıra ortalamaları arasında farklılık olduğu görülmektedir.

2.6.3.3.Kendilerine Ait İş Yerleri Olduğunda Az Vergi Vermenin Yollarını Arama Durumları İle Vergi Kaçırmanın Ne Çağrıştırdığı Düzeylerinin İncelenmesi

Tablo 2.26'da bireylere ait bir işyeri olsaydı daha az vergi vermenin yollarını arama durumları ile bireylere göre vergi kaçırmanın ne ifade ettiği düzeyleri Mann Whitney U analizi ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 2.26:Kendinize Ait İşyeri Sahibi Olursanız Daha Az Vergi Vermenin Yollarını Arar Mısınız ?

		Evet		Hayır		Bazen		Bilmiyorum		Toplam		P
		Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	
Vergi	Hırsızlık	102	65,8%	146	88,5%	43	68,3%	41	61,2%	332	73,8%	0,001
Kaçırmak Size	Kurnazlık	31	20,0%	18	10,9%	20	31,7%	17	25,4%	86	19,1%	
Ne Çağrıştırır?	Göz Ardı	6	3,9%	1	0,6%	0	0,0%	6	9,0%	13	2,9%	
	Edilebilecek Suç											
	Sıradan Olay	16	10,3%	0	0,0%	0	0,0%	3	4,5%	19	4,2%	

Tablo 2.26 incelendiğinde İstatistiksel olarak değişkenler arasında anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Bu farklılığın vergi kaçakçılığını hırsızlık olarak düşünenlerde, vergi kaçırmanın yollarını aramak isteyenlerin aramak istemeyenlere göre anlamlı düzeyde oranlarının düşük olduğu gözlenmektedir.

2.6.3.4. Cinsiyete Dayalı Fiş/Fatura Alma Alışkanlıkları İle Bazı Sayısal Değişkenlerin İncelenmesi

Tablo 2.27’de cinsiyet bakımından, ödediği verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcadığına inananlar ile devletin adil bir vergileme sistemi uyguladığını düşünenler, alınmayan her fiş/fatura devletin değil başkalarının zengin olmasını sağlama durumu ve alışverişlerde fatura ya da fiş vermeme durumu ile karşılaşma durumları Mann Whitney U analizi karşılaştırılmıştır

Tablo 2.27: Cinsiyete Dayalı Fiş/Fatura Alma Alışkanlıkları İle Bazı Sayısal Değişkenlerin Değerlendirmesi

			Ortalama	Std. Sapma	Medyan	Sıra Ort.	z	P
Ödediğim Verginin Ülkenin İhtiyaç Duyulan Alanlarına Harcadığına İnanıyorum.	Cinsiyet Kadın		2,48	1,03	3,00	232,07	-	0,188
	Erkek		2,36	1,22	2,00	216,34	1,316	
Devletin Adil Bir Vergileme Sistemi Uyguladığını Düşünüyorum.	Cinsiyet Kadın		2,31	1,06	2,00	234,52	-	0,071
	Erkek		2,20	1,28	2,00	212,93	1,807	
Alınmayan Her Fiş/Fatura Devletin Değil Başkalarının Zengin Olmasını Sağlar.	Cinsiyet Kadın		3,84	1,09	4,00	231,53	-	0,227
	Erkek		3,64	1,31	4,00	217,10	1,209	
Alışveriş Sırasında Fiş/Faturamı Satıcı Vermese Bile İsterim.	Cinsiyet Kadın		3,75	1,16	4,00	246,61	-	0,001
	Erkek		3,30	1,20	3,00	196,09	4,204	
Alışverişlerde Fatura Ya Da Fiş Vermeme Durumu İle Karşılaşıyorum.	Cinsiyet Kadın		3,87	1,21	4,00	228,28	-	0,572
	Erkek		3,80	1,26	4,00	221,63	-5,64	
Üniversitede Okumam Alışverişlerimde Fiş/Fatura Alma Alışkanlığımı Olumlu Yönde Değiştirmiştir.	Cinsiyet Kadın		3,70	1,28	4,00	243,25	-	0,001*
	Erkek		3,30	1,28	3,00	200,77	3,526	
Fiş/Fatura Almak Yerine Satıcı İle Ürün Fiyatı Konusunda Pazarlık Yaparım.	Cinsiyet Kadın		2,32	1,20	2,00	214,28	-	0,026
	Erkek		2,65	1,40	2,00	241,13	2,228	

Tablo 2.27 incelendiğinde, değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p>0.05$). Başka bir ifade ile ankete katılan öğrenciler cinsiyet bakımından benzer dağılım göstermişlerdir. Ancak öğrencilerin cinsiyet düzeylerine göre alışveriş sırasında fiş/faturayı satıcı vermese bile isterim

durumu, üniversitede okumam alışverişlerimde fiş/fatura alma alışkanlığımı olumlu yönde değiştiriyor durumu ve fiş/fatura almak yerine satıcı ile ürün fiyatı konusunda pazarlık yapma durumları incelendiğinde sıra ortalamaları arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Bu farklılık alışveriş sırasında satıcı fiş/faturayı vermese de isteyen öğrencilerin ve üniversitede okumanın fiş/fatura alma alışkanlıklarını olumlu yönde değiştirmiş olan öğrencilerden kızların sıra ortalamaları erkeklere göre anlamlı düzeyde yüksektir. Pazarlık yapma konusunda ise erkeklerin sıra ortalamaları kızlara göre yüksek olduğu gözlenmektedir ($p < 0.05$).

2.6.4. Kruskal Wallis Analizi

Kruskal Wallis analizinde ankete katılan yükseköğretim öğrencilerinin cinsiyet, baba mesleği, anne mesleği, ailenin gelir düzeyi, ailelerinin ikamet yerleri ve okudukları fakülte düzeylerinde görülen sayısal değişkenlerin karşılaştırmalı analizi yapılmıştır.

2.6.4.1. Yaş Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.28’de ankete katılan yükseköğretim öğrencilerinin yaş düzeyleri bakımından devletin adil bir vergileme sistemi uyguladığını düşünmeleri, alışveriş sırasında fiş/faturayı satıcı vermese bile istemeleri ve fiş/fatura almak yerine satıcı ile ürün fiyatı konusunda pazarlık yapma durumları Kruskal Wallis analizi ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 2.28: Yaş Düzeylerine Dayalı Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

			Ortalama	Std. Sapma	Medyan	Sıra Ort.	Chi-Square	P
Devletin Adil Bir Vergileme Sistemi Uyguladığını Düşünüyorum.	Yaş	19-20	2,52	1,33	2,50	248,85		
		21-22	2,20	1,11	2,00	219,71		
		23-24	2,26	1,13	2,00	226,21	2,175	0,537
		25 ve Üstü	2,37	1,30	2,00	231,32		
Alışveriş Sırasında Fiş/Faturamı Satıcı Vermese Bile İsterim.	Yaş	19-20	3,54	1,36	4,00	228,39		
		21-22	3,61	1,17	4,00	230,83		
		23-24	3,53	1,19	4,00	221,76	2,083	0,555
		25 ve Üstü	3,33	1,12	3,00	197,25		
Fiş/Fatura Almak Yerine Satıcı İle Ürün Fiyatı Konusunda Pazarlık Yaparım.	Yaş	19-20	2,35	1,23	2,00	215,62		
		21-22	2,44	1,29	2,00	223,73		
		23-24	2,50	1,30	2,00	229,26	,690	0,876
		25 ve Üstü	2,60	1,40	2,00	236,68		

Tablo 2.28 incelendiğinde İstatistiksel olarak değişkenler arasında anlamlı düzeyde farklılık olmadığı, yani öğrencilerin yaş düzeylerine göre benzerlik gösterdiği gözlenmiştir ($p>0.05$).

2.6.4.2. Baba Meslekleri Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.29’da öğrencilerin baba meslekleri düzeyleri bakımından bazı değişkenlerin Kruskal Wallis analizine göre karşılaştırması verilmiştir.

Tablo 2.29: Baba Meslekleri Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

			Ortalama	Std. Sapma	Medyan	Sıra Ort.	Chi-Square	P
Alışveriş Sırasında	Baba	İşçi	3,52	1,29	4,00	223,72		
Fiş/Faturamı Satıcı	Mesleği	Memur	3,52	1,29	4,00	224,13		
Vermese Bile İsterim.		Emekli	3,56	1,17	4,00	224,43	1,636	0,802
		İşsiz	4,13	,83	4,00	281,69		
		Serbest/Esnaf	3,57	1,12	4,00	225,31		
Fiş/Fatura Almak	Baba	İşçi	2,34	1,29	2,00	213,00		
Yerine Satıcı İle Ürün	Mesleği	Memur	2,58	1,27	2,00	238,82		
Fiyatı Konusunda		Emekli	2,51	1,27	2,00	231,20	2,205	0,698
Pazarlık Yaparım.		İşsiz	2,38	1,77	1,50	202,31		
		Serbest/Esnaf	2,46	1,31	2,00	224,86		
Vergi İadesi	Baba	İşçi	3,08	1,27	3,00	212,01		
Uygulaması Kalktıktan	Mesleği	Memur	2,96	1,30	3,00	200,44		
Sonra Fiş/Fatura Alma		Emekli	3,24	1,21	3,00	228,29	5,747	0,219
Alışkanlığım Devam		İşsiz	3,50	,93	3,50	251,56		
Ediyor.		Serbest/Esnaf	3,37	1,13	3,00	241,59		

Tablo 2.29’da alışveriş sırasında satıcı fiş/fatura vermese bile isteme durumu, fiş/fatura almak yerine pazarlık yapma durumu ve vergi iadesi uygulaması kalktıktan sonra fiş/fatura alma alışkanlıklarının devam edip etmeme durumları değerlendirilmiştir. Mann Whitney U analizine göre değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı görülmektedir. Diğer bir deyişle baba mesleklerine göre durumun değişmediği gözlenmiştir ($p>0.05$).

2.6.4.3. Anne Meslekleri Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.30değerlendirildiğinde, anne meslekleri düzeyleri bakımından fiş/fatura alma yerine satıcı ile ürün fiyatı konusunda pazarlık yapma durumu Kruskal Wallis analizi ile karşılaştırılmıştır.

Tablo 2.30: Anne Meslekleri Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

			Ortalama	Std. Sapma	Medyan	Sıra Ort.	Chi-Square	P
Fiş/Fatura Almak	Anne	İşçi	2,60	1,24	3,00	242,61	3,333	0,649
Yerine Satıcı İle Ürün	Mesleği	Memur	2,17	1,11	2,00	200,33		
Fiyatı Konusunda		Emekli	2,37	1,24	2,00	218,50		
Pazarlık Yaparım.		İşsiz	2,80	1,48	3,00	259,70		
		Serbest/Esnaf	2,00	,94	2,00	185,29		
		Ev Hanımı	2,48	1,32	2,00	226,64		

Tablo 2.30'a göre anne mesleği ile fiş/fatura almak yerine satıcı ile ürün fiyatı konusunda pazarlık yapma durumlarının karşılaştırması Mann Whitney U analizine göre anlamlı düzeyde farklı olmadığı görülmektedir. Dolayısıyla öğrencilerin anne mesleğine göre fiş/fatura almak yerine satıcı ile pazarlık yapmaları benzerlik göstermektedir.

2.6.4.4. Ailelerin Gelir Düzeyi Bakımından Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.31’de ankete katılan öğrencilerin ailelerinin gelir düzeyleri bakımından devletin adil bir vergileme sistemi uyguladığını düşünme, alışveriş sırasında fiş/faturayı satıcı vermese de alma ve fiş/fatura almak yerine satıcı ile ürün fiyatı konusunda pazarlık yapma durumları Kruskal Wallis analizine göre karşılaştırılmaktadır.

Tablo 2.31: Ailelerin Gelir Düzeyleri Bakımından Bazı Sayısal Verilerin Karşılaştırması

			Ortalama	Std. Sapma	Medyan	Sıra Ort.	Chi-Square	P
Devletin Adil Bir Vergileme Sistemi Uyguladığını Düşünüyorum.	Aile Gelir Düzeyi	500-1000	2,21	1,15	2,00	220,06	1,712	0,634
		1001-1500	2,22	1,16	2,00	219,46		
		1501-2000	2,38	1,20	2,00	237,57		
		2001 ve Üzeri	2,22	1,10	2,00	222,60		
Alışveriş Sırasında Fiş/Faturamı Satıcı Vermese Bile İsterim.	Aile gelir Düzeyi	500-1000	3,48	1,14	4,00	214,29	5,498	0,139
		1001-1500	3,72	1,21	4,00	244,68		
		1501-2000	3,51	1,24	4,00	221,07		
		2001 ve Üzeri	3,46	1,14	4,00	211,52		
Fiş/Fatura Almak Yerine Satıcı İle Ürün Fiyatı Konusunda Pazarlık Yaparım.	Aile gelir Düzeyi	500-1000	2,41	1,21	2,00	223,77	1,694	0,638
		1001-1500	2,49	1,26	2,00	229,70		
		1501-2000	2,36	1,31	2,00	214,12		
		2001 ve Üzeri	2,56	1,35	2,00	233,57		

Tablo 2.31'deki veriler incelendiğinde Kruskal Wallis analizine göre ailelerin gelir düzeyi ile fiş/fatura almak yerine ürünün fiyatı konusuna satıcı ile pazarlık yapma durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmektedir ($p>0.05$).

2.6.4.5. Ailelerin İkamet Ettiği Yer Düzeyi İle İlgili Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.32'de öğrenci ailelerinin ikamet ettikleri yer bakımından, alışveriş sırasında fiş/faturayı satıcı vermese de alma ve fiş/fatura almak yerine satıcı ile ürün fiyatı konusunda pazarlık yapma durumları incelenmektedir.

Tablo 2.32: Ailelerin İkamet Yerlerine Göre Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

			Ortalama	Std. Sapma	Medyan	Sıra Ort.	Chi-Square	P
Alışveriş Sırasında Fiş/Faturamı Satıcı Vermese Bile İsterim.	Aile ikamet	İl	3,48	1,17	4,00	215,71	2,497	0,476
		İlçe	3,58	1,26	4,00	229,63		
		Kasaba	3,67	,87	4,00	228,11		
		Köy	3,74	1,07	4,00	242,52		
Fiş/Fatura Almak Yerine Satıcı İle Ürün Fiyatı Konusunda Pazarlık Yaparım.	Aile ikamet	İl	2,53	1,28	2,00	233,21	2,187	0,534
		İlçe	2,46	1,33	2,00	223,72		
		Kasaba	2,11	1,36	2,00	187,67		
		Köy	2,32	1,24	2,00	212,80		

Kruskal Wwallis analizine göre değişkenler arasında istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık olmadığı gözlenmiştir ($p>0.05$). Başka bir ifade ile öğrencilerin ailelerinin ikamet ettikleri yerlere göre pazarlık durumu ve satıcı fiş/fatura vermese de isteme durumlarının benzerlik gösterdiği görülmektedir.

2.6.4.6. Fakülte ve Yüksekokul Düzeyi İle Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

Tablo 2.33'te öğrencilerin okuduğu fakülte ve yüksekokul bakımından satıcı vermese bile fiş/fatura isteme durumu ile alışveriş sırasında fiş/fatura vermeme durumu Kruskal Wallis analizine göre karşılaştırılmaktadır.

Tablo 2.33:Fakülteye Dayalı Bazı Sayısal Değişkenlerin Karşılaştırması

			Std.	Sıra	Chi-	P
			Ortalama	Sapma	Medyan	
Alışveriş Sırasında Fiş/Faturamı Satıcı Vermese Bile İsterim.	Fakülte	Biga MYO	3,81	1,25	4,00	221,30
		İİBF	3,72	1,17	4,00	153,78
		İlahiyat	3,06	1,11	3,00	198,15
		Fen- Edebiyat	3,50	1,19	4,00	200,24
		Ziraat	3,55	1,12	4,00	164,01
		Turizm	3,19	1,10	3,00	170,47
		Eğitim	3,20	1,26	3,00	222,06
Alışverişlerde Fatura Ya Da Fiş Vermeme Durumu İle Karşılaşıyorum.	Fakülte	Biga MYO	3,90	1,21	4,00	185,03
		İİBF	4,06	1,12	4,00	186,30
		İlahiyat	3,56	1,50	4,00	192,03
		Fen- Edebiyat	3,71	1,17	4,00	145,41
		Ziraat	3,64	1,45	4,00	192,73
		Turizm	3,19	1,37	3,00	221,30
		Eğitim	3,80	1,13	4,00	153,78

Tablo 2.33 incelendiğinde, öğrencilerin okudukları fakülteler bakımından satıcı vermese bile fiş/fatura isteme durumu ve alışverişlerde fatura ya da fiş vermeme durumu ile karşılaşanlar arasında istatistiksel olarak sıra ortalamaları arasında anlamlı düzeyde farklılık olduğu tespit edilmiştir ($p < 0.05$). Fiş/faturayı satıcı vermese de alanlarda farkın, Biga MYO, Turizm Fakültesi ve İlahiyat Fakültesi ikilisi ile karşılaştırıldığında Biga MYO lehine anlamlı düzeyde bir farklılık olduğu görülmektedir. Biga MYO, Eğitim Fakültesi ve İİBF ile karşılaştırıldığında Biga MYO aleyhine anlamlı düzeyde farklılık olduğu görülmektedir. Aynı şekilde Biga MYO, İlahiyat Fakültesi ve Turizm Fakültesi ikilisi ile karşılaştırıldığında Biga MYO'da okuyan öğrencilerin aleyhine anlamlı bir fark olduğu, sıra ortalamalarının Biga MYO'da daha düşük olduğu görülmektedir. Alışveriş esnasında fiş ya da fatura alamama durumları ile karşılaşma durumu karşılaştırıldığında, Turizm fakültesi öğrencilerinin Biga MYO, İİBF, Fen-Edebiyat Fakültesi ve Eğitim fakültesi öğrencilerine göre fiş ve fatura almama durumlarında anlamlı bir fark olduğu gözlenmektedir.

2.6.5. Beşli Likert Ölçeğine Göre Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergi Bilinci ve Fiş/Fatura Alma Alışkanlığı Düzeylerinin İncelenmesi

Tablo 2.34'teki veriler değerlendirildiğinde öğrenciler, vergi ile ilgili verilen eğitimlerin vergi hakkındaki eksik ve yanlış tutumları düzelttiğine inanmaktadır. Medya, sempozyum ve kongrelerde vergi ödemenin vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanmasının bireylerin vergiyi algılamasına yardımcı olduğu düşünülmektedir. Ancak öğrencilerin %14.5'i bu görüşe katılmadıklarını ifade etmiştir. Ödenmeyen her verginin kamusal hizmetlerin aksamasına neden olduğunu düşünenler aynı zamanda ödenen vergilerin kamunun ihtiyaç duyduğu alanlara harcandığına inanmaktadır. Ancak katılımcıların %59.7'si devletin adil bir vergileme sistemini uyguladığına katılmamaktadır.

Ankete katılan öğrencilerin %58'i alışveriş esnasında satıcı fiş veya fatura vermese bile istediklerini belirtmiştir. Dolayısıyla alınmayan her bir fiş ve faturanın devletin değil başkalarının zengin olmasını sağladığını düşünmekle beraber katılımcıların %32'si satıcının fiş veya fatura vermemesi halinde satıcıyı ikaz etmek konusunda kararsız kaldığını belirtmiştir. Katılımcılar genellikle alışveriş sırasında fiş veya fatura vermeme durumu ile karşılaştıklarını belirtmiştir.

Üniversite okumanın öğrencilerin alışverişlerinde fiş ve fatura alma alışkanlıklarını olumlu yönde değiştirdiği gözlemlense de alışverişin yapıldığı yerin(halk pazarı, market, bakkal) fiş veya fatura isteme kararlarında etkili olduğu görülmektedir. Fiş veya fatura almak yerine satıcı ile pazarlık yapmak, öğrencilerin %58.8'i tarafında kabul edilen bir davranış olarak görülmektedir.

Vergi iadesi uygulamasının yürürlüğe girmesi halinde ankete katılan yükseköğretim öğrencilerinin %40.9'unun fiş veya fatura alma alışkanlıklarının değişmesine neden olabileceği belirtmiştir. Özel usulsüzlük cezalarının ankete katılan öğrencilerin yaklaşık %52'sinde fiş veya fatura alma alışkanlıklarında etkili olduğu belirlenmiştir. Bu duruma iş yerlerine yapılan denetimlerin yetersizliği ve cezaların caydırıcı olmamasının etkili olduğu düşünülmektedir.

Tablo 2.34: 5'li Likert Ölçeğine Göre Ankete Katılan Öğrencilerin Vergi Bilinci ve Fiş/Fatura Alma Alışkanlık Düzeyinin İncelenmesi

	Kesinlikle				Kesinlikle				Toplam	
	Sayı	%	Katılmıyorum	Sayı	%	Kararsızım	Sayı	%	Katılıyorum	%
Vergi Bilinci İle İlgili Verilecek Eğitimler Vergilemeye Karşı Yanlış Tutumların Düzeltilmesini Ve Doğru Tutumların Yerleşmesini Sağlamaktadır.	29	6,4%	31	6,9%	40	8,9%	201	44,7%	149	33,1%
Medyada, Sempozyum Ve Kongrelerde Verginin Bir Vatandaşlık Görevi Olduğunun Vurgulanması Vergi Bilincini Artırmaktadır.	16	3,6%	49	10,9%	53	11,8%	218	48,4%	114	25,3%
Ödenmeyen Vergilerin Kamu Hizmetleri Aksattığını Düşünüyorum.	35	7,8%	61	13,6%	83	18,4%	152	33,8%	119	26,4%
Ödediğim Verginin Ülkenin İhtiyaç Duyulan Alanlarına Harcandığına İnanıyorum.	123	27,3%	98	21,8%	155	34,4%	60	13,3%	14	3,1%
Devletin Adil Bir Vergileme Sistemi Uyguladığını Düşünüyorum.	146	32,4%	123	27,3%	125	27,8%	29	6,4%	27	6,0%
Alınmayan Her Fiş/Fatura Devletin Değil Başkalarının Zengin Olmasını Sağlar.	32	7,1%	32	7,1%	97	21,6%	141	31,3%	148	32,9%
Alışveriş Sırasında Fiş/Faturamı Satıcı Vermese Bile İsterim.	32	7,1%	56	12,4%	101	22,4%	149	33,1%	112	24,9%
Alışveriş Sırasında Fiş/Fatura Almayan Vatandaşı Ve Vermeyen Satıcıyı İkaz Ederim.	45	10,0%	116	25,8%	148	32,9%	102	22,7%	39	8,7%
Alışverişlerde Fatura Ya Da Fiş Vermeme Durumu İle Karşılaşıyorum.	34	7,6%	46	10,2%	41	9,1%	167	37,1%	162	36,0%
Üniversitede Okumam Alışverişlerimde Fiş/Fatura Alma Alışkanlığımı Olumlu Yönde Değiştirmiştir.	44	9,8%	64	14,2%	76	16,9%	141	31,3%	125	27,8%

SONUÇ

Vergi, bir tarafında alacaklı/toplayıcı sıfatıyla devletin bulunduğu diğer tarafında ise borçlu/ödeyici sıfatıyla mükelleflerin bulunduğu iki taraflı, tarihi ve sosyal bir olgudur. Mükelleflerin ödedikleri verginin bireysel bir karşılığını görmemeleri, tutum ve davranışlarında bazı değişikliklerin yaşanmasına neden olur. Alacaklı taraf olan devlet için vergiler, kamu gelirlerinin yaklaşık %90'ını oluşturduğundan en önemli gelir kaynağını ifade etmektedir. Vergilerin kamu gelirleri içinde sahip olduğu önem ve mükelleflerin tutum ve davranışlarında meydana getirdiği olumsuz değişimler devletin vergi uygulamalarında daha etkin ve planlı olmasını gerektirmektedir. Bunun için devletlerin, vergileme sürecinde vergilemenin ekonomik ve hukuki boyutuyla birlikte mükelleflerin psikolojisini göz önünde bulundurarak, mükelleflerin vergi ödevlerini tam ve zamanında yerine getirmesini ve verginin doğru algılanmasını sağlayacak yöntemler izlemesi gerekmektedir. Vergilerin kamu gelirleri içinde sahip olduğu pay, devlet için vergiyi önemli kılan tek özellik değildir. Bu özelliğin yanında vergiler;

- Kamusal mal ve hizmetlerin finansman açığını kapatma aracı olması,
- Kaynakların tahsisinde etkinliğin sağlanması,
- Otomatik istikrar sağlayıcı olması,
- Gelir dağılımında adaletin sağlanması,
- Ekonomik büyüme ve toplumsal kalkınmanın sağlanması,
- Bölgesel gelişmişlik farklarının giderilmesi,
- Nüfus planlaması,
- Çevreyi koruma,
- Teknolojik Ar-Ge yatırım faaliyetlerinin desteklenmesi,
- İşsizliği önlemek,

Yukarıda maddeler halinde saydığımız verginin fonksiyonları, devletin uyguladığı maliye politikası aracı olarak vergilerin önemini vurgulamaktadır.

Vergilerin belirlenen amaçlara etkin bir şekilde ulaşabilmesi için adil bir vergi sistemine, etkin, disiplinli, çalışanları güler yüzlü vergi idaresine ve toplumda yüksek bir vergi bilinç düzeyinin oluşması gerekmektedir.

Bireylerin vergi bilincini ve vergiye karşı tutum ve davranışlarını etkileyen içsel/bireysel ve dışsal/çevresel faktörler bulunmaktadır. İçsel faktörlerin başında bireylerin demografik özellikleri(yaş, cinsiyet, medeni durumu, mesleği) gelmektedir. Bununla birlikte

bireylerin gelir düzeyi, aile yapıları, eğitim seviyeleri, devlete olan bağlılıkları, siyasi iktidarı benimseme durumları ve sunulan kamu hizmetlerinin gerekliliğine olan inanışları bireylerin vergiye karşı tutum ve davranışlarına etki eden içsel faktörlerdir. Vergi adaleti, vergi afları, vergi sisteminin karmaşıklığı, vergi sayısı ve oranlarının sayısı, vergi denetimi ve cezaları bireylerin vergiye karşı tutum ve davranışlarını etkileyen dışsal faktörlerdir.

Bireylerin vergiye karşı tepkileri olumlu ve olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Tepkilerin en olumlu olduğu hal verginin tam anlamıyla içselleştirildiği ve sempatik görüldüğü haldir. Bireysel ve çevresel faktörlerin etkisiyle zamanla bireyler sempati duyduğu vergiye karşı bir apati duymaya başlarlar. Yani vergi ödemeye razı olmak konusunda kararsız kalırlar. Bu aşamadan itibaren vergilerin yükümlüler üzerinde ağır bir yük olmaya başlaması bireylerin vergiye önce antipati ardından da nefretle bakmasına neden olmaktadır. Bunun sonucunda bireyler;

- Yönetimde bulunan iktidardan oy desteğini geri çekerek muhalefetteki bir partiyi iktidara getirebilir.
- Yönetime karşı baskı ve çıkar gruplarını harekete geçirebilir.
- Vergiden kaçınma ve vergi kaçırmak girişiminde bulunabilir.
- Vergisini geç ödeyebilir.
- Off Shore ve vergi cenneti ülkelerine göç edebilir.

Mükelleflerin vergiye karşı tepkilerinin olumlu olabilmesi için verginin ödeme gücüne göre alınması, toplumda vergi bilincinin yerleşmesinin sağlanması, mükellef psikolojisi eksikli vergi politikalarının izlenmesi, vergi kanunlarının sık sık değiştirilmemesi, vergi aflarına sık sık başvurulmaması, vergi idaresinin samimi ve disiplinli olması ve caydırıcı vergi cezaları kesilerek vergi kaçakçılığının önüne geçilmesi gerekmektedir.

Çalışmanın ikinci bölümünde yükseköğretim öğrencilerinin vergi olgusuna yönelik algıları, vergiye karşı tutum ve davranışlarını etkileyen faktörlerin ve alışveriş esnasında fiş/fatura alma alışkanlıklarını test etmeye yönelik yapılan 450 kişilik anket analizinin sonuçlarına yer verilmiştir. Yapılan analizler sonucunda elde edilen bulgular aşağıdaki gibi özetlenebilir.

- Ankete katılan öğrencilerin 262'si kadın, 188'i erkektir. Bu öğrencilerden 303'ü birinci öğretim öğrencisi iken 147'si ikinci öğretim öğrencisidir.
- Öğrencilerin yaklaşık yarısı eğitim hayatı boyunca vergi ile ilgili bir ders almadığını belirtmiştir.

- Öğrencilerin yaklaşık %30'u vergi ödediğinin farkında değildir.
- Öğrencilerin geneli vergiyi zorunlu bir ödeme ve kamusal hizmetlerin bir karşılığı şeklinde tanımlarken %2'si (9 kişi) vergi kavramını bilmemektedir.
- Öğrenciler, devletin gelir ihtiyacını karşılaması için borçlanmak yerine harcamalarda tasarruf yapılması gerektiği görüşünü belirtmiştir.
- Devletin aldığı vergilerin eğitim alanında harcanması bireylerin vergi ödeme gönüllüğünü artmaktadır. Buna karşın vergi ile ilgili anayasa değişikliklerinin bireylerin vergi ödeme gönüllülüğünde etkisi oldukça azdır.
- Ödenen vergilerin hangi alanda kullanıldığına dair bireylerin bilgilendirmesi vergi ödeme gönüllülüğünü artmaktadır.
- Öğrencilerin %35' işyeri sahibi olduğunda daha az vergi ödemenin yollarını arayacağını ifade etmektedir.
- Ankete katılan öğrencilere göre vergi kaçırmak hırsızlıktır.
- Öğrencilere göre Türkiye'de vergi bilinci eğitim ve öğretimle artırılabilir.
- Alışverişlerde alınmayan fiş/faturalar devleti değil başkaların zengin olmasını sağlamaktadır.
- Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini artırıcı özelliğe sahiptir.
- Alışveriş sırasında fiş/fatura almak yerine satıcı ile pazarlık yapma davranışı erkeklerde daha çok görülmektedir.
- Üniversitede eğitimi almak öğrencilerin fiş/fatura alma alışkanlıklarını olumlu yönde değiştirmektedir.
- Alışveriş sırasında fiş/fatura alınmadığı takdirde uygulanacak özel usulsüzlük cezası, öğrencilerin yaklaşık %52'sinin fiş/fatura alma davranışlarında etkili olmaktadır.
- Vergi iadesi uygulamasının tekrar yürürlüğe girmesi bireylerin fiş/fatura alma alışkanlıklarını olumlu yönde değiştirmesinde %40.9 oranında etkilidir.

Yüksek öğrenim öğrencilerinin vergi algısını test etmeye yönelik yapılan anketin analiz sonuçlarına dayanarak vergi olgusunun tarafları olan mükellef ve devlet açısından mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunu sağlamak ve devletin optimal düzeyde vergi geliri elde etmesi için aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- Okul öncesi ve ilköğretim çağındaki çocukların vergi konusunda bilgilенmelerini sağlayacak eğitici etkinlikler düzenlenmelidir. Bu doğrultuda Maliye Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı arasında yapılacak işbirliği çalışmaları sonrasında özellikle

ilköğretim çağında bulunan öğrencilere vatandaşlık bilinci çerçevesinde vergi bilinci eğitimlerinin verilmesi, bu eğitimlerin eğitim programlarına eklenmesi sağlanmalıdır. Çocukların vergi kavramını algılamalarına yönelik olarak oyunlar, animasyon filmleri, hikâye, resim, şiir vb. yarışma etkinlikleri bilinç seviyesini artıracaktır.

- Dolaylı vergi mükellefi olan öğrencilerin çoğu vergi ödediklerinin farkında değildirler. Bu nedenle alışverişlerde fiyatlara KDV'nin dâhil edilmediği, ödeme sırasında verginin fiyata eklenmesi vergi bilinç düzeyini arttıracaktır. Bu doğrultuda alış-veriş yapılmasının ardından alınacak belgelerin üzerinde insanları motive edici ifadelerle (örneğin, “Belge alarak vergi ödevinizi yerine getirdiğiniz ve ülkemizin gelişmesine katkı sağladığınız için teşekkür ederiz”) yer verilebilir.
- Bireylerin vergi ödeme gönüllülüğü için kamu, harcamalarında tasarruf etmelidir. İsraftan kaçınmalıdır. Vatandaşların yapılan kamu harcamaları konusunda mali saydamlık çerçevesinde bilgilendirilerek, ödedikleri verginin kullanım yerleri konusundaki algılarının olumlu hale dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Harcamaların özellikle verimli alanlara ve kalkınmayı sağlayacak şekilde yapılması sağlanmalıdır. Böylece ödenen verginin hangi alanda harcandığına dair vatandaşlar bilgilendirilerek vergiye gönüllü uyum sağlanmalıdır.
- Potansiyel birer gelir vergisi mükellefi olan öğrencilere çalışma hayatlarına atıldığında vergisel teşvikler yapılarak vergiye karşı direncin önüne geçilmelidir.
- Caydırıcı vergi cezaları uygulanarak vergi kaçakçılığı ve kayıt dışılığın önüne geçilmelidir. Belge alımına ilişkin özel usulsüzlük cezası tutarı arttırılarak bireylerin alışverişlerde fiş/fatura kullanma alışkanlık düzeyleri artırılmalıdır.
- Vergi kanunları sık sık değiştirilmemeli, vergi mevzuatında istikrar sağlanmalıdır.

En önemli kamu geliri olan vergilerin kamu harcamalarının finansmanını yeterli düzeyde karşılayabilmesi ve uygulanacak vergi politikalarının mali ve mali olmayan amaçları gerçekleştirmedeki etkinliğinin artırılabilmesi için vergi algısı ve bilinç düzeyinin yüksek olması önemlidir. Bu nedenle yukarıda belirtilen çalışmalarla birlikte vergi dairelerinin teknolojik altyapısının geliştirilmesi ve mükellef psikolojisi odaklı hizmet sunumunu gerçekleştirmelidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar

- Akdoğan, Abdurrahman. *Kamu Maliyesi*, Gazi Kitapevi, Ankara, 2009.
- Aksoy, Şerafettin. *Kamu Maliyesi*, Filiz Kitapevi, İstanbul 2011.
- Aktan, Coşkun Can. *Vergileme Ekonomisi ve Vergileme Psikolojisi*, Seçkin Kitapevi, Ankara, 2006.
- Aktan, Coşkun Can. *Yoksullukla Mücadele Stratejileri*, Hak-İş Konfederasyonu Yayınları, Ankara, 2002.
- Altunışık, Remzi; Recai Coşkun; Serkan Bayraktaroğlu; Engin Yıldırım. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı*, Sakarya kitapevi, Sakarya 2004.
- Bilici, Nurettin; Âdem Bilici. *Kamu Maliyesi*, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2011.
- Edizdoğan, Nihat. *Kamu Maliyesi*, Ekin Yayınevi, Bursa, 2004.
- Edizdoğan, Nihat; Özhan Çetinkaya; Erhan Gümüş. *Kamu Maliyesi*, Ekin Yayınları, Bursa 2013.
- Erdem, Metin; Doğan Şenyüz; İsmail Tatlıoğlu. *Kamu Maliyesi*, Ekin Yayınevi, Bursa 2013.
- Erginay, Akif. *Kamu Maliyesi*, Sevinç Matbaası, Ankara 1972.
- Gergerlioğlu, Ufuk. Vergi İsyanlarının Psikolojik ve Sosyal Açısından Değerlendirmesi: Poujade Hareketi, Viski İsyanı ve Erzurum Vergi İsyanları Örnekleri, Maliye Araştırma Merkezi Yayın No:102, 2015, s.95-108.
- Güriz, Adnan. *Adalet Kavramı*, Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları, İstanbul, 2001.
- İpek, Selçuk. *Anadolu Halk Türkülerinde Vergi İsyanı*, Ekin Kitapevi, Bursa, 2010.
- Kaya, Fatih. *Mali kural Uygulamaları ve Türkiye İncelemesi*, Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) Yayınları, Yayın No: 2807, Ankara, 2009.
- Mutlu, Abdullah. *Tanizmattan Günümüze Türkiye’de Vergileme Zihniyetinin Gelişimi*, T.C. Maliye Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı Yayınları, Yayın No: 2009/390, Ankara 2009.
- Padem, Hüseyin; Ali Göksu; Zafer Konaklı. *Araştırma Yöntemleri-SPSS Uygulamalı*, International Burch University Publication, No:13, Sarajevo, 2012.
- Pehlivan, Osman. *Kamu Maliyesi*, Murathan Yayınevi, Trabzon 2013.
- Saruç, Naci Tolga. *Vergi Uyumlu: Türkiye ve Dünyada Güncel Gelişmeler*, Akademisyen Kitapevi, Ankara, 2013.
- Susam, Nazan. *Kamu Maliyesi Temel Kavramlar ve Esaslar*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2015.
- Taşkın Yasemin. Vergi Psikolojisi ve Vergiye Karşı Mükellef Tepkileri, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Maliye Araştırmaları Konferansı, 54.Seri, 2010, s.67-90.

Tüay, Elif; İnci Güvenç. *Türkiye’de Mükelleflerin Vergiye Bakışı*, Gelir İdaresi Başkanlığı Mükellef Hizmetleri Daire Başkanlığı, Yayın No: 51, Ankara, 2007.

Türk, İsmail. *Kamu Maliyesi*, Turhan Kitapevi, Ankara 2011.

Yazıcıoğlu, Yahşi; Saniye Erdoğan. *SPSS Uygulamalı Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayıncılık, Ankara, 2004.

Zenginbuz, Ünal; Fikret Adaman; Fatoş Gökşen; Çağrı Savcı; Emre Tokgöz. *Vergi, Temsiliyet ve Demokrasi İlişkisi Üzerine Türkiye’de Vatandaşların Algıları*, Açık Toplum Vakfı Yayınları, İstanbul, 2010.

Yükseköğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi

Amini, Mostafa. Equality and Ability To Pay İn The Dutch Tax System ‘The Principle of Equality and Abilityto Pay in The Dutch Tax System and the İnfluences By Domestic Law, Tax Treaties, OECD, EU Law, WTO Law’, (Unpublished Master’s Thesis), 2010, Tilburg University, Tilburg.

Birinci, Eda. Tarım Kesiminin Vergilendirilmesi ve Vergi Bilinci: Tekirdağ İli Merkez İlçe Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Namık Kemal Üniversitesi, Tekirdağ.

Bodur, Şehnaz. Vergi Suçlarının Ortaya Çıkmasında Mali ve Sosyolojik Faktörler: Tokat Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

Bozdoğan, Kübra. Vergi Kaçakçılığında Vergi Cezalarının Caydırıcılık Etkisi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.

Çelik, Mehmet. Türkiye’de Vergi Etkinliği ve 1990 Sonrası Uygulaması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2002, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.

Çiçek, Halit. Psikolojik ve Sosyal Yönden Yükümlülerin Vergiye Karşı Tutum ve Tepkileri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2006, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Çil Yaşar, Gözde. Vergi Aflarının Vergi Uyumuna Etkisi: Edirne İline Yönelik Bir Çalışma, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2012, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.

Dallı, Atilla. 4811 Sayılı Vergi Barış Yasasının Mali Açıdan Değerlendirmesi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Trakya Üniversitesi, Edirne.

Demir, İhsan Cemil. Vergi Ahlakı ve Belirleyenleri Ege Bölgesi Örneği, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2008, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Eker, Cumali. Türkiye’de Vergi Aflarının Sosyal Etkileri, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2006, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Kanlı, Murat. Dolaylı Vergiler ve Kayıt Dışı Ekonomi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Karatoy, Bahadır. Vergiye Gönüllü Uyumunu Sağlamaya Hizmet Edecek Vergi Uygulamaları ve Politikaları, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009, Marmara Üniversitesi, İstanbul.

Kaynar, Handan. Vergi Ahlakı ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Çukurova Üniversitesi, Adana.

- Kitapçı, İsmail. Bir Vergi Uyumu Sorunu Olarak Vergi Etiği Ve Bileşenleri, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), 2011, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Sabuncu, Can Galip. Türkiye’de Vergi Harcamalarının Analizi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2011, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Şaan, Ayşe. Türkiye’de Vergi Kaçakçılığının Önlenmesinde Vergi Denetimlerinin Etkinliği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Şahin, Adnan. Kayıt Dışı Ekonomi ve Vergi Ahlakı Etkileşimi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2009, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Şahin, Aslıhan. Yüksek Öğrenim Öğrencilerinin Vergiyi Algılaması: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2010, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Şimşek, Efsun. Türk Vergi Sisteminde Vergi Kaçakçılığı Suçu, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2007, İstanbul Üniversitesi, İstanbul
- Tecim, Burak Ali Han. Kayıt Dışı Ekonomide Vergi ve Vergi Denetiminin Önemi, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2008, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Tekin, Ahmet. Vergi Yüğü ve Eskişehir’de Gelir Vergisi Açısından Bir Vergi Yüğü Araştırması, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1990, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Yıldıran, Mustafa. Kamu Harcamalarının Enflasyon Üzerindeki Etkilerinin Ekonometrik Bir Model Yardımıyla İncelenmesi ve Bir Uygulama (1980-1996), (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 1998, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Yurdakul, Ali. Vergi ahlakı ve Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörlerin Analizi: Bursa İli Örneği, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2013, Uludağ Üniversitesi, Bursa.

Ulusal ve Uluslararası Akademik Dergiler

- Akdoğan, Abdurrahman. “Vergilendirme Politikası, Gelir ve İkame Etkileri Açısından İzlenebilecek Gelir Vergisi Politikasının Değerlendirmesi”, *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 2/1999, s.97-104.
- Akıncı, Adil; Oğuz Başol. “Vergi Algısı Üzerine Bir Alan Araştırması: Kırklareli İlinde Yaşayan İnsanların Vergi Algısı”, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı: 43, Ocak 2015, s.170-179.
- Aktan, Coşkun Can. “Ağır Vergi Yüğü ve Yer Altı Ekonomisi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı: 125, 1999, s. 51-54.
- Aktan, Coşkun Can; Dilek Dileyici; Özgür Saraç. “Osmanlı Devletinde Vergi İsyanları-1-“, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2, 2002, s.1-20.
- Aydın, Murat; Timur Türgan. “Yoksullukla Mücadelede Vergi Politikası ve Türkiye”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:16, Sayı:1, 2011, s. 249-279.
- Buyrukoğlu, Selçuk; İrem Erasa. “Vergi Bilincinin Oluşmasında Mükellef Haklarının Yeri ve Önemi”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı:375, 2012, s. 116-127.
- Canbay, Tülün; Güneş Çetin. “Vergiye Uyumu Belirleyen Bir Faktör Olarak Vergi Kültürü”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:5, Sayı: 1, 2007, s. 52-66.

- Cansız, Harun. “Vergi Mükelleflerinin Vergiyi Algılama Hakkındaki Görüşleri: Afyonkarahisar İli Örneği”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:8, Sayı:2, 2006, s.115-138.
- Canyaş, Oytun; İ. Erdem Seçilmiş. “Anayasa Mahkemesinin Mali Güç İlkesine Yaklaşımına İktisadi Bakış”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:15, Sayı:1, 2003, s.301-315.
- Çelik, Celal. “Vergi Kaçakçılığı İle Mücadelede Alınması Gereken Önemli Tedbirler”, *Vergi Dünyası Dergisi*, Sayı: 284, 2005, s. 1-8.
- Çetin, Güneş. “Vergi Aflarının Vergi Mükelleflerinin Tutum ve Davranışları Üzerindeki Etkisi”, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, Cilt:14, Sayı: 2, 2007, s. 171-187.
- Çomaklı, Şafak. “AB İlerleme Raporları Çerçevesinde Türkiye’deki Vergi Kayıp ve Kaçakların Önlenmesine Yönelik Uygulamalar”, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:22, Sayı:1, 2008, s. 51-82.
- Demir, Müslim. “Toplumun Vergiye Karşı Davranışlarını Etkileyen Faktörler”, *Akademik Bakış Uluslar Arası Hakemli Sosyal Bilimler E- Dergisi*, Sayı: 18, 2009, s. 1-10.
- Gencel, Ufuk; Elif Kuru. “Vergi Kültürü ve Vergi Politikaları Etkileşimi: Türkiye Değerlendirmesi”, *Yönetim Bilimleri Dergisi*, Cilt:10, Sayı:20, 2012, s. 29-60.
- Gerçek, Adnan; Feride Bakar; Fulya Mercimek; Semih Asa; Erdem Utku Çakır. “Vergilemenin Anayasal Temellerinin Çeşitli Ülkeler Açısından Karşılaştırılması ve Türkiye İçin Çıkarımlar”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı:63, 2014, s.81-130.
- Gınalı, Ayşe. “Vergi İhbarı Sonucu Ödenecek İhbar İkramiyesinin Usul ve Esasları”, *Mali Çözüm Dergisi*, 2010, s. 143-154.
- Gök, A.Kerim. “Vergi Direncinin Gelişimi”, *Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt:22, Sayı:1,2007, s. 143-163.
- Gökbunar, Ali Rıza; Sibel Selim; Halit Yanıkkaya. “Türkiye’de Vergi Ahlakını Belirleyen Faktörler Üzerine Bir Araştırma”, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, Cilt:18 Sayı 63, 2007, s. 69-94.
- Gürler Hazman, Gülsüm. “Vergi Bilincini Etkileyen Muhtemel Dışsal Etkenlerin Lojistik Regresyon Analizi İle Tespiti”, *Akademik İncelemeler Dergisi*, Cilt: 4, Sayı:1, 2009, s. 53-71.
- İnaltong, Ceyhan. “Vergi Yüğü: Türkiye ve OECD Ülkeleri Karşılaştırması”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:369, 2012, s.16-30.
- İpek, Selçuk; İlknur Kaynar. “Demografik Faktörlerin Vergi Uyumuna Etkisi: Bir Anket Çalışmasının Sonuçları”, *Maliye Dergisi*, Sayı:157, 2009, s. 116-130.
- İslatince, Hasan. “Rasyonel Beklentiler Teorisinin Rasyonelliği Tartışmaları”, *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, Cilt:3, Sayı:1, 2002, s. 17-23.
- Kabinga, Musonda. “Established Principles of Taxation”, *Jesuit Center For Theological Reflection, Acentre for Social Concern in Eastren Africa*, 2015, pp.1-13.
- Kapusuzoğlu, Ayhan. “Vergi Kaçakçılığı ve Kayıt Dışı Ekonominin Vergi Kaçakçılığının Oluşumundaki Rolü”, *Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:16, 2008, s. 124-142.

- Kayalıdere Gül. “Türkiye’nin Teknoloji Politikalarında Teknoparkların Önemi ve Teknoparklara Yönelik Vergi Avantajları”, *Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:1, Sayı:1, 2014, s. 75-96.
- Kaynar Bilgin, Handan. “Vergi Ahlakının Teorik Çerçevesi”, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt:20, Sayı:2, 2011, s. 259-278.
- Korkmaz, Mustafa. “Vergi Denetimi, Vergi Ceza Tutarları ve Kayıt Dışı Ekonominin Vergi Cezalarının Caydırıcılığına Etkisi”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:330, 2016, s. 120-127.
- Korkmaz, Mustafa. Vergi Cezalarının Caydırıcılığı, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), 2014, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Musgrave, Richard A. “Horizontal Equity, Once More”, *National Tax Journal*, volume:43, No:2, 1990, pp.113-122.
- Organ, İbrahim; Baki Yegen. “Vergi Bilinci ve Vergi Ahlakı Oluşumunda Muhasebe Meslek Mensuplarının Rolü”, *Atatürk Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt:27, Sayı: 4, 2013, s. 241-271.
- Ömürbek, Nuri; Hüseyin Güçlü Çiçek; Serdar Çiçek. “Vergi Bilinci Üzerine Bir İnceleme: Üniversite Öğrencileri Üzerinde Yapılan Anketin Bulguları”, *Maliye Dergisi*, Sayı:153, 2007, s. 102-122.
- Öztürk, İlhami; Ahmet Ozansoy. “Ücret Gelirleri Üzerindeki Vergi Yükünün Analizi”, *Maliye Dergisi*, Sayı:161, 2011, s. 197-214.
- Pürsünerli Çakar, Elif. “Vergiye Karşı Direnme Şekilleri Ve Vergi İnzivası”, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:7, Sayı:1-2, 2003, s. 1293-1313.
- Sağbaş, İsa; Âdem Başoğlu. “İlköğretim Çağındaki Öğrencilerin Vergiyi Algılaması: Afyonkarahisar İli Örneği”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi*, Cilt:7, Sayı:2, 2015, s.123-144.
- Saraçoğlu, Fatih. “Yaş-Cinsiyet-Medeni Durum ve Eğitim Durumunun Vergiye Karşı Tutum Üzerine Etkilerinin Anket Sonuçları Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi(KMÜ) İİBF Dergisi*, Sayı:15, 2008, s.16-34.
- Savaşan, Fatih. “Vergi Afları: Teori ve Türkiye Uygulamaları (‘Vergi Barışı’ Uygulama Sonuçları)”, *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, Cilt: 8, Sayı: 1, 2006, s. 41-65.
- Şentürk, Mehmet; Canan Sancar. “Artan Oranlı Vergi Tarifelerinin Vergi Ödeme Gücünün Kavranması Bakımından Değerlendirilmesi: Türkiye Örneği”, *Akademik Bakış Dergisi*, Sayı:28, 2012, s.1-13.
- Taytak, Mustafa. “İlk Öğretim II. Kademe Öğrencilerinde Vergi Bilinci Tespiti: Ampirik Bir Araştırma”, *Maliye Dergisi*, Sayı: 158, 2010, s.496-512.
- Tekbaş, Abdullah; Gökhan Dökmen. “Türkiye’de Vergi Yükünün Bölgesel Dağılımı”, *Maliye Dergisi*, Sayı:153, 2007, s. 195-213.
- Tosuner, Mehmet; İhsan Cemil Demir. “Vergi Ahlakının Sosyal ve Kültürel Belirleyenleri”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Dergisi*, Cilt:14, Sayı: 1, 2009, s. 1-15.
- Tuncer, Mehmet. “Vergi Ahlakı- Vergi Uyumu İlişkisi ve Türkiye”, *Vergi Sorunları Dergisi*, Sayı:181, 2003, s. 92-114.

Sürelî yayınlar

- Aktan, Coşkun Can; Dilek Dileyici; Özgür Saraç. *Vergi, Zulüm ve İsyan*, Phoenix Yayınevi, 2003, Ankara. <<http://www.ozgurbiyan.com/wp-content/uploads/VERG%C4%B0LERE-KAR%C5%9EI-TEPK%C4%B0LER%C4%B0N-ANATOM%C4%B0S%C4%B0.pdf>> (20.04.2016)
- Aktan, Coşkun Can; Dilek Dileyici; Özgür Saraç. Vergiye Karşı Tepkilerin Anatomisi. <<http://www.ozgurbiyan.com/wp-content/uploads/VERG%C4%B0LERE-KAR%C5%9EI-TEPK%C4%B0LER%C4%B0N-ANATOM%C4%B0S%C4%B0.pdf>> (06.05.2016)
- Aktan, Coşkun Can; Özgür Saraç; Dilek Dileyici. “Avrupa ve Amerikan Tarihinde Vergi İsyanları”. <<http://www.ozgurbiyan.com/wp-content/uploads/AVRUPADA-VE-AMER%C4%B0KADA-VERG%C4%B0-%C4%B0SYANLARI.pdf>> (21.03.2016)
- Arıkan, Zeynep; Abdullah Burhan Bahçe. OECD ve AB Ülkelerde Vergi Sistemlerinin Stratejik Tasarımı: Karşılaştırmalı Ülke Analizi. <https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwj-6uyh2JjMAhUpGZoKHXArCPgQFggnMAE&url=http%3A%2F%2Fwww.journals.istanbul.edu.tr%2Fiiuifm%2Farticle%2Fdownload%2F1023007324%2F1023006828&usg=AFQjCNF4_dJ33KQWNxe2GxIAYxFOUZWqGA> (18.04.2016)
- Arsan, Üren. “1956 Yılında Türkiye’de Zirai Sektör Üzerindeki Vergi Yüğü”. <<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/42/384/4089.pdf>> (02.04.2016)
- Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu <http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.57505f21be5865.12610383>(02.06.2016).
- Biber, Edmund. Revenue Administration: Taxpayer Audit- Development of Effective Plans, International Monetary Fund (İMF). <<https://www.imf.org/external/pubs/ft/tnm/2010/tnm1003.pdf>> (19.04.2016)
- Bowler, Tracey. Countering Tax Avoidance in The United Kingdom (UK): Which Way Forward, The Institute for Fiscal Studies TLRC Discussion Paper No:7. <<http://www.ifs.org.uk/comms/dp7.pdf>> (21.04.2016)
- Bulutoğlu, Kenan. “Vergiye Karşı Tipik Bir Reaksiyon Poujade Hareketi”. <<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuamk/article/viewFile/1023014239/1023013446>> (21.03.2016)
- Carlson, Richard Hanry. “A Brief History of Property Tax”. <http://www.iaao.org/uploads/a_brief_history_of_property_tax.pdf> (18.03.2016)
- Çataloluk, Cuma. “Vergi Karşısında Mükelleflerin Tutum ve Davranışları”, (2008). <<http://dergisosyalbil.selcuk.edu.tr/susbed/article/viewFile/364/346>> (08.04.2016)
- Çelik, Sebahat Binnur. Türkiye’de Devletin Ekonomiye Müdahalesinin Sınırları. <<http://www.avekon.org/papers/1314.pdf>> (05.05.2016)
- Çolak, Ertuğrul. Mann Whitney U ve Wilcoxon t Testi. <http://www.eczfak.anadolu.edu.tr/bolumSayfaları/belgeler/ecz2014%2010_20140512122216.pdf>(05.06.2016)

- Demir, Murat. "Vergi Kaçırma Etkileyen Faktörler", *E- Akademi Hukuk, Ekonomi ve Sosyal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, Sayı: 90, 2009, s.1. <<http://e-akademi.org/makaleler/mdemir-3.htm>> (18.04.2016)
- Eskicioğlu, Osm. "Çağdaş Vergi Anlayışının İslam Hukuku Açısından Eleştirisi". <<http://www.enfal.de/vergi.pdf>> (19.03.2016)
- Gelir İdaresi Başkanlığı (GİB), 2015 Yılı Faaliyet Raporu. <http://www.gib.gov.tr/sites/default/files/fileadmin/faaliyetraporlari/2015/2015_faaliyet_raporu.pdf> (28.03.2016)
- Günay, Kerem. Türkiye'de Vergi Yüğü ve Kapasitesi Hesaplaması Üzerine Örnek Bir Çalışma. <<https://www.vergiportali.com/doc/vergikapasitesi.pdf>> (05.05.2016)
- İstanbul Ticaret Odası (İTO). Türkiye ve OECD Ülkelerinde Vergi Yüğü. <<http://www.ito.org.tr/itoyayin/0003342.pdf>> (05.05.2016)
- Kamu maliyesindeki Gelişmeler. <http://home.anadolu.edu.tr/~otonus/turkekon/turkekon_5.pdf> (08.05.2016)
- Kansu, Aykut. 1906-1907 vergi ayaklanmaları: 1908 devrimine giriş. <<http://psi203.cankaya.edu.tr/uploads/files/Kansu,%201908%20Devrimi--23%20Temmuz%20Devrimi.pdf>> (23.04.2016)
- Karaarslan, Erkan. Kamu harcamalarının sınıflandırması, yazı dizisi-4. <<http://www.erkankaraarslan.org/wp-content/uploads/2012/10/28.2.pdf>> (17.04.2016)
- Kasipillai, Jeyapalan; Hijatullah Abdul Jabbar. Gender and ethnicity Difereces in Tax Compliance. <<http://web.usm.my/aamj/11.2.2006/AAMJ%2011-2-5.pdf>> (05.06.2016)
- Kısakürek, Arda; Evin Esmen Kısakürek. Bizimkiler: Anadolu Merkezli Dünya Tarihi 23.Kitap Aydınlanma. <[http://www.dunya-tarihi.com/images/kitaplar/23.%20kitap%20resimsiz%20\(1755-1785\).pdf](http://www.dunya-tarihi.com/images/kitaplar/23.%20kitap%20resimsiz%20(1755-1785).pdf)> (22.04.2016)
- Kintanar, Agustin. On the Tax Consciousness Survey. <<http://pre.econ.upd.edu.ph/index.php/pre/article/download/693/736>> (12.04.16).
- Maliye Bakanlığı <<http://www.abmaliye.gov.tr/ABDID%20Raporlar/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20ve%20C4%B0nceleme%20Serisi/Vergi%20ve%20Kalk%C4%B1nma%20ABD%C4%B0D.pdf>> (31.03.2016).
- Muter, Naci B.; Süreyya Sakınç; A. Kemal Çelebi. Mükelleflerin vergi karşısındaki tutum ve davranışları araştırması. <http://www.cbu.edu.tr/kutuphane/docs/yayinlar/mukelleflerin_vergi.pdf> (17.04.2016)
- Myles, Gareth D. "Economic Growth and the Rol of Taxation", Prepared for the OECD. <<http://people.exeter.ac.uk/gdmyles/papers/pdfs/OECDfin.pdf>> (28.03.2016)
- Onuncu Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu. <<http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/zet%20ihtisas%20Komisyonu%20Raporlar/Attachments/246/Vergi%20%C3%96zet%20%C4%B0htisas%20Komisyonu%20Raporu.pdf>> (08.05.2016)
- Seely, Antony. Tax Avoidance: a General Anti- Abuse Rule. <<http://researchbriefings.parliament.uk/ResearchBriefing/Summary/SN06265>> (21.04.2016)

- Soydal, Haldun; Levent Yılmaz. Türkiye’de Dolaylı ve Dolaysız Vergiler ve Ekonomiye Etkileri.<<https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwiRpOj93sLMAhUUhQKHZYcCxMQFggdMAA&url=http%3A%2F%2Fdergipark.ulakbim.gov.tr%2Fselcuksbmyd%2Farticle%2Fdownload%2F5000084537%2F5000078626&usg=AFQjCNHcw9NjiTZLPf6bPE0xZuBwP4nsDw&bvm=bv.121099550,d.bGs>> (29.04.2016)
- Stiglitz, Joseph. the General Theory of Tax Avoidance, Working Paper No:1868.<<http://www.nber.org/papers/w1868.pdf>> (21.04.2016)
- Susam, Nazan; Murat Şeker; Erkan Kılıçer. Türkiye Ekonomisi 2014 Bütçe Büyüklükleri ve Bütçe Performansı Raporu, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Merkezi.<http://iktisat.istanbul.edu.tr/ifesam/wp-content/uploads/2013/12/butce_performans_raporu.pdf> (08.05.2016)
- Şen, Hüseyin. Olivera-Tanzi Etkisi: Türkiye Üzerine Ampirik Bir Çalışma.<http://dergiler.sgb.gov.tr/calismalar/maliye_dergisi/yayinlar/md/md143/Huseyinsen.pdf> (06.05.2016)
- Tax World. <<http://www.taxworld.org/History/history.pdf>> (19.03.2016)
- Torgler, Benno. Tax Morale and Tax Compliance A Theoretical and Ampirical Analysis, 2007, Center For Research İn Economic, Managment and The Arts.<<https://books.google.com.tr/books?id=xFYijxMKjqAC&pg=PA63&lpg=PA63&dq=What+Shapes+Attitudes+Toward+Paying+Taxes?+Evidence+from+Multicultural+European+Country&source=bl&ots=T3MlOn1Lx0&sig=RBqF12sIA0C9yfs-MlPloPU5GCK&hl=tr&sa=X&ved=0ahUKEwjS2erBppbMAhUKKpoKHQSjCeQQ6AEIVjAH#v=onepage&q=gender&f=false>> (17.04.2016)
- Torgler, Benno. Tax Morale in Asian Countries, Center for Research Economics, Mangment and The Arts (CREMA), Working Paper No:2004-2.<<http://www.crema-research.ch/papers/2004-02.pdf>>(12.04.2016)
- Torgler, Benno. The Importance of Faith: Tax Morale and Religisitiy, Center for Economics, Managment and the Arts (CREMA).<<http://www.crema-research.ch/papers/2003-08.pdf>> (12.04.2016)
- Torgler, Benno; Cristopha A. Schaltegger. Tax Morale and Fiscal Policy, Center for Research Economics, Managment and the Arts, 2005.<<http://leitner.yale.edu/sites/default/files/files/resources/docs/taxmorale.pdf>>(17.04.2006)
- Torgler, Benno; Frederich Schneider.Attitudes Toward Paying Taxes in Austria: An Empirical Analysis, Center for Research in economics, Manaagment and the Arts (CREMA).<<http://www.econ.jku.at/members/schneider/files/publications/torglerempirica.pdf>>(09.04.2016)
- Tuncer, Mehmet. Hükümet- Birey İlişkilerinin Vergi Uyumuna Etkisi ve Türkiye.<<https://www.google.com.tr/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0ahUKEwjXpemG0o7MAhUrOpoKHSvAAHEQFggIMAE&url=http%3A%2F%2Fdergiler.ankara.edu.tr%2Fdergiler%2F42%2F467%2F5364.pdf&usg=AFQjCNFS6acF4KrT8EzfkkyCL48-jGJsg>> (14.04.2016)
- Turhan, Salih. İktisadi istikrar ve vergi politikası uygulamasına ilişkin sorunlar, <<http://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423905147.pdf>> (29.04.2016)

Türkiye

Cumhuriyeti

Anayasası, <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf> (18.03.2016).

Uludağ, Arda; Sencer, Turunç. “Vergi Ve Kalkınma Uluslararası Toplumun Gelişmekte Olan Ülkelere Yaklaşımı”.

<<http://www.abmaliye.gov.tr/ABDID%20Raporlar/Ara%C5%9Ft%C4%B1rma%20ve%20%C4%B0nceleme%20Serisi/Vergi%20ve%20Kalk%C4%B1nma%20-%20ABD%C4%B0D.pdf>> 20.04.2016)

Üçok, Coşkun. “Osmanlı Devleti Teşkilatında Tımarlar, IV. Mali Bakımdan Tımarlar”.

<<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/38/225/1909.pdf>> (20.03.2016)

Yardımcıoğlu, Mahmut; Yusuf Akpınar; Yahya Günay. Vergi okuryazarlığı ve vergisel farkındalık: Kahramanmaraş araştırması.

<<http://atif.sobiad.com/sobiadfiles/sobiadarsiv2/TBTKK/KSUIIBF/5000098833.pdf>> (15.04.2016)

Yeniçeri, Harun. Vergi Yükümlülerinin Vergi Karşısındaki Tutum ve Davranışlarının Gelir Düzeyine Göre

Karşılaştırılması. <<http://www.journals.istanbul.edu.tr/iusoskon/article/download/1023005963/1023005487>> (13.04.2016)

Yereli, Ahmet Burçin. Vergi Uyum Maliyetleri (Vergilemenin Psikolojik Tahlili). <<http://ahmetburcinyereli.com/VUM2013.pdf>> (10.04.2016)

Yereli, Ahmet; Ahmet Yılmaz Ata. “Vergi Adaletine Ulaşma Yöntemleri Çerçevesinde Faydalanma İlkesinin Teorik Açıdan Değerlendirmesi” *Maliye Dergisi*, Sayı:161, 2011, s.21-32.

Yüksel, Cihan. Kamu Maliyesi II Ders Notları.

<http://www.cihanyuksel.org/mly204_ders_notu.pdf> (05.05.2016)

Yüksel, Cihan; Tuncer, İsmail. Kamu harcamalarının ekonomik analizi.

<http://www.cihanyuksel.org/kitap_2011_1.pdf> (17.04.2016)

EKLER

ANKET SORU FORMU

Sayın ilgili,

Anket formu, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanacak olan **“Yükseköğretim Öğrencilerinin Vergi Olgusuna Yönelik Algıları: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Örneği”** adlı yüksek lisans tez çalışmasına destek olması amacı ile tamamen bilimsel amaçlı olarak düzenlenmiştir. Anket sorularına vereceğiniz yanıtlar, siz öğrencilerin vergileri algılayış biçimleri ile bunun sonucunda oluşturdukları davranış tarzlarının belirlenmesinde ve bu davranış biçimlerinin oluşmasında vergi idaresinin ne tür bir rolünün olduğunun saptanması açısından önem arz etmektedir. Vereceğiniz yanıtlar, bu tez çalışmasının amacının gerçekleşmesine yardımcı olacaktır. Anket sonuçları çalışma amacının dışında kullanılmayacak ve kişi adları kesinlikle belirtilmeyecektir. Bu nedenle, sizlerden adınız istenmemektedir. 33 sorudan oluşan bu anketi cevaplayarak çalışmamıza sağladığınız katkı için şimdiden teşekkür ederim.

Maliye Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

Ömer AKKARA

Cinsiyetiniz:	K: ☐	E: ☐		
Öğretim Türünüz:	Birinci Öğretim: ☐	İkinci Öğretim: ☐		
Yaşınız:	19-20: ☐	21-22: ☐	23- 24: ☐	25 ve üstü: ☐
1) İkamet ettiğiniz yer? : Ailem ile kalıyorum: ☐ Kredi Yurtlar Kurumu Yurdu: ☐ Özel yurt: ☐ Ev: ☐				
2) Babanızın mesleği: İşçi: ☐ Memur: ☐ Emekli: ☐ İşsiz: ☐ Serbest/Esnaf: ☐				
3) Annenizin mesleği İşçi: ☐ Memur: ☐ Emekli: ☐ İşsiz: ☐ Serbest/Esnaf: ☐ Ev Hanım: ☐				
4) Ailenizin ikamet ettiği yer: İl: ☐ İlçe: ☐ Kasaba: ☐ Köy: ☐				
5) Ailenizin aylık ortalama geliri: 500-1000: ☐ 1001-1500: ☐ 1501-2000 : ☐ 2001-Üzeri: ☐				
6) Aylık harcamanız 0-250: ☐ 251-500: ☐ 501- Üzeri: ☐				

Diğer sayfaya geçiniz.

7) Öğrenim gördüğünüz fakülte/yüksekokul: Fakülte yazınız... Yüksekokul yazınız...
8) Eğitim hayatınız süresince vergi konusunda bilgilenmenizi sağlayacak bir ders aldınız mı? Evet: ☐ Hayır: ☐
9) Vergi veriyor musunuz? Evet: ☐ Hayır: ☐ Bazen: ☐ Bilmiyorum: ☐
10) Sizce vergi ne anlama geliyor? 1) Zorunlu bir ödemedir: ☐ 2) Kamu hizmetlerinin karşılığıdır: ☐ 3) Bir ödevdir: ☐ 4) Bir yüküdür: ☐ 5) Bilgi sahibi değilim: ☐
11) Sizce devlet artan gelir ihtiyacını nasıl bir politika izleyerek karşılamalıdır? (birden fazla işaretleyebilirsiniz) 1) Vergileri arttırarak veya yeni vergiler koyarak: ☐ 2) Harcamalarını kısarak: ☐ 3) Borçlanarak: ☐ 4) Vergi denetimlerini arttırarak: ☐
12) Sizce devlet hangi alanlarda harcamalar yaparsa vergi verme gönüllülüğünüz artar? (birden fazla işaretleyebilirsiniz.) 1) Eğitim: ☐ 2) Savunma: ☐ 3) Sağlık: ☐ 4) Toplumsal refahın artmasını sağlarsa: ☐
13) Devlet nasıl bir vergileme politikası izlerse vergi verme gönüllülüğünüz artar? (birden fazla işaretleyebilirsiniz.) 1) Vergi affının uygulanmayacağı konusunda anayasa değişikliği yaparsa: ☐ 2) Vergilemede adil davranırsa: ☐ 3) Kayıt dışı ekonomiyi azaltırsa: ☐ 4) Ödediğim vergilerin hangi alanlarda kullanıldığını bize anlatırsa: ☐
14) Kendinize ait bir iş yeri sahibi olsanız daha az vergi vermenin yollarını arar mıydınız? 1) Evet: ☐ 2) Hayır: ☐ 3) Bazen: ☐ 4) Bilmiyorum: ☐
15) Vergi kaçırmak size ne çağrıştırır? 1) Hırsızlık: ☐ 2) Kurnazlık: ☐ 3) Göz ardı edilebilecek suç: ☐ 4) Normal sıradan olay: ☐
16) Türkiye’de vergi bilinci nasıl arttırılabilir? 1) Eğitim ve öğretim ile: ☐ 2) Kamu harcamalarındaki savurganlığın giderilmesi ile: ☐ 3) Vergi sistemindeki adaletsizliğin giderilmesi ile: ☐ 4) Vergi oranlarının düşürülmesi ile: ☐ 5) Kişi başına düşen gelir düzeyinin arttırılması ile: ☐
17) Çevrenizdeki size en yakın 5 kişiyi göz önüne aldığınızda kaç kişi düzenli olarak fiş/fatura alıyor? 1) 0: ☐ 2) 1-2: ☐ 3) 3: ☐ 4) 4: ☐ 5) 5: ☐

Diğer sayfaya geçiniz

Madde no	Maddeler	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1	Vergi bilinci ile ilgili verilecek eğitimler vergilemeye karşı yanlış tutumların düzeltilmesini ve doğru tutumların yerleşmesini sağlamaktadır.					
2	Medyada, sempozyum ve kongrelerde verginin bir vatandaşlık görevi olduğunun vurgulanması vergi bilincini artırmaktadır.					
3	Ödenmeyen vergilerin kamu hizmetleri aksattığını düşünüyorum.					
4	Ödediğim verginin ülkenin ihtiyaç duyulan alanlarına harcandığına inanıyorum.					
5	Devletin adil bir vergileme sistemi uyguladığını düşünüyorum.					
6	Alınmayan her fiş/fatura devletin değil başkalarının zengin olmasını sağlar.					
7	Alışveriş sırasında fiş/faturamı satıcı vermese bile isterim.					
8	Alışveriş sırasında fiş/fatura almayan vatandaş ve vermeyen satıcıyı ikaz ederim.					
9	Alışverişlerde fatura ya da fiş vermeme durumu ile karşılaşıyorum.					
10	Üniversitede okumam alışverişlerimde fiş/fatura alma alışkanlığımı olumlu yönde değiştirmiştir.					
11	Alışverişi gerçekleştirdiğim yer (pazar, süpermarket, bakkal vs.) fiş/fatura almamı etkiler.					
12	Alışverişlerdeki ödeme şekli (kredi kartı, nakit, veresiye, taksit vb.) fiş/fatura almamı etkiler.					
13	Fiş/fatura almak yerine satıcı ile ürün fiyatı konusunda pazarlık yaparım.					
14	Vergi iadesi uygulaması kalktıktan sonra fiş/fatura alma alışkanlığım devam ediyor.					
15	Vergi iadesi uygulaması tekrar yürürlüğe girse fiş/fatura alma alışkanlığım da değişme olur .					
16	Alışveriş sırasında fiş/fatura almadığım takdirde uygulanacak olan 190 TL'lik özel usulsüzlük cezası fiş fatura alma alışkanlığımda değişikliğe neden olmaz .					

Zaman ayırdığınız için teşekkür ederim.